॥ अथ श्री वैराग्यरत्नाकर भाग १ लो. ॥

॥ प्रारंभ ॥

॥ श्री वैराग्यरत्नाकर भाग १ लो. ॥

छपावी प्रसिद्ध करनार

शास्त्री रामचन्द्र दीनानाथ तथा श्रावक कचराभाइ गोपालदास

घीकांटे अमदावाद "युनियन्" प्रिंटिंग प्रेसमा शा घेलाभाइ नरसिंहदासे छाप्या

ता १७-११-१८९० संवत १९४७ ना कार्तिक शुदि ५

किम्मत् रु १ (एक रुपियो)

॥ अथ श्री शास्त्री अने गूजराती कक्को ॥

॥ एर्द० ॥

अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ ए ऐ ओ औ अं अः ॥
અ આ ઇ ઈ ઉ ઊ ઋ ૠ ઌ ૡ એ ઐ ઓ ઔ અં અઃ ॥

क ख ग घ ङ च छ ज झ ञ ट ठ ड ढ
ક ખ ગ ઘ ઙ ચ છ જ ઝ ઞ ટ ઠ ડ ઢ

ण त थ द ध न प फ ब भ म य र ल व
ણ ત થ દ ધ ન પ ફ બ ભ મ ય ર લ વ

श ष स ह क्ष ज्ञ ॥ १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ ० ॥
શ ષ સ હ ક્ષ જ્ઞ ॥ ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૦ ॥

क्ष्ण क्ष्म क्ष्य क्ष्व ॥ ख्न ख्य ॥ ग्घ ग्ध ग्न ग्र ग्य ग्र्य
क्‌ष्‌ण क्‌ष्‌म क्‌ष्‌य क्‌ष्‌व ॥ ख्‌न ख्‌य ॥ ग्‌घ ग्‌ध ग्‌न ग्‌र ग्‌य ग्‌र्‌य

ग्ल ग्व ॥ घ्य घ्न घ्र घ्व ॥ ङ्क ङ्क्त ङ्ग ङ्य ङ्म ङ्र
ग्‌ल ग्‌व ॥ घ्‌य घ्‌न घ्‌र घ्‌व ॥ ङ्‌क ङ्‌क्‌त ङ्‌ग ङ्‌य ङ्‌म ङ्‌र

च्च च्य ॥ च्र च्य च्म च्छ्र छ्य छ्र छ्व च्छ्व ॥ ज्र ज्व
च्‌च च्‌य ॥ च्‌र च्‌य च्‌म च्‌छ्‌र छ्‌य छ्‌र छ्‌व च्‌छ्‌व ॥ ज्‌र ज्‌व

ज्ज्व ज्य ॥ झ्य झ्र ॥ ट्य ट्र ट्ठ ॥ ठ्य ठ्र ॥ ड्क ड्ग ड्य
ज्‌ज्‌व ज्‌य ॥ झ्‌य झ्‌र ॥ ट्‌य ट्‌र ट्‌ठ ॥ ठ्‌य ठ्‌र ॥ ड्‌क ड्‌ग ड्‌य

ड्व ड्र ड्म ॥ ढ्र ढ्ढ ढ्य ढ्व ॥ ढ्य ढ्र ॥ ण्म ण्र ण्य ण्ह
ड्‌व ड्‌र ड्‌म ॥ ढ्‌र ढ्‌ढ ढ्‌य ढ्‌व ॥ ढ्‌य ढ्‌र ॥ ण्‌म ण्‌र ण्‌य ण्‌ह

प्व ठ पठ्य पण प्प प्प्र ॥ स्त्र स्य स्ख स्व स्क स्ग
पवर पव पठय पण पप पपर ॥ सर सय सख सव सक सग

स्त स्त्व्र स्थ स्ध स्प स्न स्म स्ज स्न स्प्र स्फ स्त्र
सत सतवर सथ सध सप सन सम सज सन सपर सफ सतर

स्त्व ॥ ह्ण ह्म ह्न ह्य ह्व ह्ल ह्र ॥
सतव ॥ हण हम हन हय हव हल हर ॥

आमानो कक्को जूदो छपाव्यो छे तेनी किम्मत् फक्त २ बे पैसाज राखी छे जोइए तेमणे अमारे त्याथी मगावी लेवो

प्रस्तावना.

आ सर्व ग्रंथनो अभिप्राय ग्रंथकारे पोतेज, पहेली गाथाना पहेलाज पदमां जणाव्यो छे; के, "संसारंमि असारे" आ सर्व ससार असारज छे. अर्थात् सार वस्तुनी अपेक्षायेज असार कह्यो छे. माटे सार वस्तु ते शी छे ? ने असार वस्तु ते शी छे ? ते बुद्धिमान् पुरुषे तो अवश्य जाणवी जोइए. ते संबंधी थोडामां जाणवा योग्य तो, एटलुज छे के, जे आत्मभावने विषे वर्त्तवुं, तेज सार छे. अने जे परभाव एटले पुद्गलिक भावमां वर्त्तवुं, ते असार छे. अने आ आखा ग्रंथमां पण तेज वातनो विस्तार वारंवार जणाव्यो छे.

वली आ ग्रंथमां प्रथम असार एवुं संसारनुं विशेषण जे मूक्युं छे, ते वर्णन करवा योग्य एवा वैराग्य रूप वृक्षनुं बीज छे. अर्थात् संक्षेपमां आखा ग्रंथनो अभिप्राय एज पदमां जणाव्यो छे. हवे असार शब्दनो लेश मात्र अर्थ देखाडीए छीए. जेने विषे सार नथी. ते असार कहीए. आ संसारमां कल्पना करीने मानी लीधेली सारी सारी वस्तु शी छे? प्रथम पोतानो देह, स्त्री, पुत्र, परिवारादिक सघलुं छते पण, जो स्त्री आदिकना शरीरमां आत्मा न होय तो, ते सर्वे असार थइ पडे; माटे आत्मा छे एज सार छे. कारण के, अनंतुज्ञान अनंतुदर्शन अनंतुअव्याबाध सुख पण, एज आत्मामां रहेलुं छे. अने ते आत्माने लीधे बीजां सर्वे पदार्थो पण सारां लागे छे. एटले आत्मा वडेज बीजुं सर्वे सुख छे. वली, जेम जेम सूर्यनी समीपे जइए, तेम तेम वधारे वधारे प्रकाश जणाय, वली जेम जेम चंद्रमानी समीपे जइए, तेम तेम वधारे शीतलता जणाय, वली जेम जेम समुद्रनी समीपे जइए, तेम तेम ठंमी हवा वधारे जणाय; तेम, जेम जेम आत्मगुणनी समीपे

जता जइए, तेम तेम वधारे सुखशांति जणाय अने जेम जेम तेथी (आत्मगुणथी) छेटु थवाय, एटले परजा- वमां पेसाय, तेम तेम वधारे अशांति थाय, माटे आत्म गुण तो अवश्य मकट करवा जोइए एटले जेम जेम सार वस्तु जणाती जाय, तेम तेम असार उपरथी सहेजेज मीति उतरती जाय, जेम के, कोइनी पास कोडी होय, ने तने पैसो मळे, सारे तेने कोडी छांडवी ते कांइ कठण नथी तेमज रुपियो मळे, त्यारे पैसो छा डवो कठण नथी तेमज सोना महोर मळे, त्यारे रुपियो छाडवो कठण नथी तेमज रत्न मळे, त्यारे सोना महोर छांडवी कठण नथी तेमज पार्श्वमणि मळे, त्यारे रत्न छांडवु कठण नथी तेमज चिंतामणिरत्न मळे, त्यारे ते पूर्वे कहेलु सघळु धन मूकवु कांइ कठण नथी. माटे चिंतामणि रत्न समान तो आत्मगुण छे ते आत्मगुण मकट करवाने माटेज सर्व क्रिया अनुष्ठान करवां पडे छे ते पण आत्मज्ञान पूर्वक विधि सहित करे, त्यारेज आत्मगुण मकट थाय छे ते आत्मगुणोनो अंत कोइथी कही शकाय तेम नथी जेम के, आ काशनो अंत कोइ पक्षीथी पामी शकातो नथी जेम ज पक्षी, पोताना बळवडे जेटला आकाशमा उडी शके छे, ते पक्षी आ आटलुज आकाश छे, एम समजे छे जेम मगतरु, चकलु, समळी, अनल पक्षी, अष्टापद नामा पक्षी अने गरुड पक्षी ए सर्वे पक्षी कहेवाय छे, तेओ पोत पोतानी पांखना बळ ममाणे आकाशमा गमन करी शके छे, परंतु ते सर्वने पण, आकाश अपारने अपार रहे छे तेम छद्मस्थ जीवोथी पण आत्माना ज्ञानादिक गुणानो पार पामी शकातो नथी माटे सर्वोपरि साररूप तो आत्माना ज्ञानादिक गुणोज छे एम विचारीने तथी उलटा एटले आ सघळो संसार असाररूप छे अर्थात् अनेक मकारना आधि तथा व्याधि तथा उपाधि तेणे करीने आ संसार भरेलो छे, एवी रीते आ जीव जाणे छे, देखे छे, अने अनुभवे छे,

तोयपण ते आत्मगुण मकट करवानो उद्यम विलकुल करतो नथी. ने कदापि करे छे, तो देहने पोतानुं रूप मानीने करे छे, एटले मनाना पूजानादिकनी लालचे करे छे. माटे ते आत्मगुण शी रीते मकट थाय? परंतु ते आत्मगुणो तो,क्यारे मकट थाय ? के,ज्यारे आ संसारने विषे देहादिक सर्व पदार्थने असाररूप जाणे त्यारेज आत्मगुण प्रकट थाय छे. अर्थात् वैराग्य पाम्या विना आत्मगुण मकट थायज नही. माटे मोक्ष मार्गमां चालनार पुरुषने तो,वैराग्य पगने ठेकाणे छे, ज्ञान हृदयने ठेकाणे छे,अने धर्म माथाने ठेकाणे छे.तोयपण एक बीजाने परस्पर संबंध रहेलो छे. एटले मोक्षमां जनार पुरुषने पूर्वोक्त त्रणे पदार्थोनुं सपूर्ण बल जोइए. परंतु तेमां प्रथम पगनुं बल बरोबर जोइए; केम के, पगविना चाली शकातु नथी. एटलाज माटे वैराग्यनुं बल दृढ जोइए, ते वैराग्यने जागृत करनार एवो आ वैराग्यशतक नामनो ग्रंथ प्रथम स्थापन कर्यो छे. किं बहुना.

॥ लि. शा, रा. दी. ॥

॥ श्री रंभामंजरी नाटिका. जैनी. ॥

(श्री नयचंद्रसूरि कृत.)

मूल मागधी अने टीका संस्कृत भाषामां छे. अने तेमां आखा ग्रंथना मागधी शब्दानो कोश छे. आ ग्रंथ विद्वानोने अवश्य वांचवा योग्य छे. किम्मत मात्र रु०--८--० छे. जोइए तेमणे शास्त्री रामचंद्र दीनानाथने त्यांथी मंगावी लेवो.

ग्राहकोए याद राखवु के, आ सुं रोयल वीश फारमनो प्रथम भाग, आखर सुधीमा पण,
एक रुपियाथी उंची किम्मते नहि वेचाय, वली आग्रथनी १ थी ५५ नकल राखनार पासेथी
दरेकनी एक रुपिया प्रमाणे किम्मत लेवामा आवशे अने सामटी १०० अने तेथी वधारे
राखनारने, शेंकडे दश नकल वधारे अ प्रापवामां आवशे वली आ ग्रथना बीजा भागोमा पण
वैराग्य तथा अध्यात्मनीज पुष्टि करन रा ग्रथो आवशे जेवा के, वैराग्यकल्पलता, अध्यात्म
गीता, समकित कौमुदी, इन्द्रियपराजयमा श्शतक, इष्टोपदेश, सज्ञानचित्तवल्लभ, प्रशमरति विगेरे
घणा अपूर्व ग्रथोनो नवो बालावबोधयास्य करी प्रसिद्ध करवामा आवशे तेनी किम्मत् पण, आ
भागना हीसाबथीज लेवामा आवशो पण वली, जो ग्राहकोनी मरजी बीजा ग्रथोना एटले लो-
कप्रकाश, तथा त्रेशठशलाका पुरुषनु रोश तामनो चरित्र इत्यादिकना बालावबोध ग्रहण करवानी हशे,
तो तेम पण थइ शकशे परतु ते र ला मघनु पाचशें ग्राहको थवाथी सत्य थशे, माटे ग्राहकोए
पोतानु नाम, स्थान, लखवु –वली ग्रथ आग्रथ मगावनारे टपाल खरचना रु ०–२–० साथे
ग्रथनी किम्मत् मोकली आपवी नहि तो वेल्युपेएबल पारसलथी मोकलवामा आवशे.

लि शास्त्री रामचद्र दीनानाथ सपुरु साकडीशेरी जतिनीपोल मु अमदावाद

॥ श्री जैन बोलविचार संग्रह ॥

આ ગ્રંથમાં ઘણા સિદ્ધાંતોમાંથી, જીવ-વિચાર પ્રમુખ પ્રકરણોમાંથી, અને લોક પ્ર-કાશાદિક ગ્રંથોમાંથી ઘણા શ્રમે કરીને ઉદ્ધાર કરી, બાલ જીવોને સુખે બોધ થવાને, કંઠે કરવાને તથા દરેક જૈનસ્કુલોમા ચલા-વવાને અને થોડી કિમ્મતમાં ઘણું જાણપણું થવાને માટે છપાવી પ્રસિદ્ધ કરવાનો આરંભ કરયો છે. તેની કિંચિત્ દિશામાત્ર દેખાડવા માટે, આ ગ્રંથને અંતે તે બોલ દાખલ કરયા છે.આ ગ્રંથ,આ જાહેર ખબર જેવા ટાઈપથી અને આવા (ખીસ્સામાં રહે તેવા) કદનાં (૩૨૦)પૃષ્ટનો બનાવવામાં આવશે. પૂંઠું પાકું બંધાશે.તેની કિમ્મત્ અગાઉથી ગ્રાહક થનાર પાસેથી ફક્ત રૂ ૦-૮-૦ લેવામાં આવશે. અને પાછળથી તો, અમારી મરજી મુજબ લેવામાં આવશે. ગ્રાહક થનારે નીચેના શિ-રનામે પત્ર લખવો. શાસ્ત્રી. રામચંદ્ર દીના-નાથ. સાંકડીશેરી જતિનીપોળ.

મુ૦ અમદાવાદ.

॥ श्री प्रबन्धचिन्तामणिः ॥

તેનું ગુજરાતી ભાષાંતર અમે કર્યું છે તેમાં સિદ્ધસેન દિવાકરે વિક્રમરાજાને, પાદલિપ્તાચાર્યના શિષ્ય નાગાર્જુને શાલિવાહનરાજાને, શોભનાચાર્યના ભાઈ ધનપાલે ભોજરાજાને, હેમાચાર્યે કુમારપાલરાજાને જૈની કર્યા તેનો સવિસ્તર ઇ-તિહાસ, તથા વનરાજથી માંડીને વસ્તુપાલ તેજપાલ સુધી ગુ-જરાતના રાજાઓનો અનુક્રમે ઇતિહાસ; તથા [illegible] પં-ડિતને ભોજરાજાની સાથે થયેલો રસિક સંવાદ, તથા મહા-કવિ કાલિદાસ અને માઘપંડિત વિગેરેના જન્મ ચરિત્ર, આમાં આવેલા છે "આ ગ્રંથના અંતમાં કવીશ્વર દલપતરામ ડા-હ્યાભાઈ, પોતાના આપેલા અભિપ્રાયમાં લખે છે કે, ટાડ રાજસ્થાન તથા ફાર્બસ સાહેબે રાસમાળાનો ગ્રંથ પણ જે આધારે કરેલો છે." આ શિવાય આ ગ્રંથને માટે વિદ્વાનોના ઉત્તમ અભિપ્રાયો મળેલા છે

કેવળ સંસ્કૃત રૂ ૨-૦-૦
કેવળ ભાષાંતર રૂ ૨-૦-૦
સંસ્કૃત સહિત ભાષાંતર રૂ ૩-૦-૦

જોઇએ તેમણે નીચેના સરનામેથી મંગાવી લેવું.
શાસ્ત્રી. રામચંદ્ર દીનાનાથ. સાંકડીશેરી જતિનીપોળ.
અમદાવાદ.

॥ ॐ श्री वीतरागाय नमः ॥

॥ श्री वैराग्यरत्नाकर ॥

भाग १ लो

प्रणम्य परमात्मानं । बालबोधाय लिख्यते ॥
वैराग्यशतकस्यास्य । भाषा टीकानुसारिणी ॥ १ ॥

आ वैराग्य रत्नाकर* नामना ग्रंथना घणा भाग, उत्तेजन मळवाथी प्रकट थवाना छे तथा प्राये करीने वैराग्य दशानेज पुष्टि करनार ग्रंथोनो समावेश करवामां आवशे तेथी आ प्रथम भागमां श्री पूर्वाचार्य महाराजे पूर्वमांथी उद्धार करीने वैराग्यशतक नामनो ग्रंथ रच्यो छे अने तेनी टीका संवत १६४७ ना वर्षमां खरतर गच्छीय श्री जिनचन्द्रसूरिना राज्यमां थएला श्री गुणविनयनामा आचार्ये करी छे तेनो भावार्थ लेइने आ बालावबोध करयो छे अने एवीज रीतना ग्रंथो पण बीजा भागोमां आवशे एटलाज माटे आ ग्रंथनु नाम श्री वैराग्य रत्नाकर राखवामां आव्यु छे

* वैराग्यने जणावनार ग्रंथोना समुद्र

॥ आर्यावृत्तम ॥

४ १ ६ ५ २
संसारंमि असारे । नहि सुहं वाहिवेअणापउरे ॥
७ ३ ८ ११ १२ ९ १०
जाणंतो इह जीवो । न कुणइ जिणदेसियं धम्मं ॥ १ ॥

अर्थ—(असार के०) सार रहित एवो, अने (वाहि के०) व्याधि. एटले शरीर संबंधि दुःख, (वेअणा के०) वेदना. एटले मन संबंधि दुःख. तेणे करीने (पउरे के०) प्रचुर. एटले बहुल अथवा भरेलो एवो, (इह के०) आ (संसारंमि के०) संसारने विषे (सुहं के०) सुख जे ते (नहि के०) नथी. (जाणंतो के०) ए प्रकारे जाणतो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (जिण-देसियं के०) जिनराजना प्ररूपेला (धम्मं के०) धर्मने (न कुणइ के०) नथी करतो! ॥१॥

भावार्थ—अनेक प्रकारना आधि, व्याधि, अने उपाधि तेणे करीने आ संसार भरेलो छे, एटले आ असार संसारमां कांइ पण सुख नथी. एवी रीते आ जीव जाणे छे, देखे छे, अने अनुभवे छे; तोयपण आ मूढ जीव! जिन परमात्माना कहेला धर्मने केम नथी करतो !!

आ प्रथम गाथामा एम कह्यु के, आ जीव ससारनु असारपणु जाणे छे, तोयपण श्री जिनप्रणीत धर्मने नथी करतो, एवु कह्यु परतु न्हानी उम्मरवाला अने तेज नवने विषे मोक्ष जनारा अने श्री वीरजगवाननी देशना फकत् एकजवार साजलवाथी दृढ वैराग्यवान् थएला, एटलुज नही पण ते ससारना असारपणा सबधी मातापिता साथे प्रत्युत्तर करी, छेवटे माता पितानी आज्ञा लेइ जेणे बाल्यावस्थामा दीक्षा अगीकार करी एवा श्री अतिमुक्तक कुमारनु वृत्तात श्री अतगडदशाग अने जगवत्यादि सूत्रने अनुसारे नीचे प्रमाणे जाणवु

कथा

पोलासपुर नगरने विषे विजय नामे राजा, तेनी श्री नामनी पट्टदेवी एटले पटराणी ते बे जणानो अतिमुक्तक एवे नामे पुत्र हतो। ते पुत्र बहु उद्यमे करीने महोटो थयो, अनुक्रमे करीने छ वर्षनो थयो, ते अवसरे नगरने बहार श्री वीरस्वामी समोसर्या एटले पधार्या त्यार पछी ज्ञानवत एवा गौतम गणधर, श्री वीरस्वामीने पूछीने जिक्षा लेवाने अर्थे नगर मध्ये आव्या, ते अवसरे छोकराउनी सगाथे रमतो एवो अतिमुक्तक कुमार, गौतमस्वामीने देखीने ए प्रकारे पूछतो हवो के, तमे कोण छो? अने केम फरो छो? एम पूछे सते गौतमस्वा-

मीए कह्युं के अमे श्रमण ग्रीए, अने निक्षाने अर्थे फरीए ग्रीए. त्यारे कुमर बोल्यो. हे पूज्य! आवो, हुं तमने निक्षा अपावुं. एम कहीने ते कुमार गौतमस्वामीनी आंगलीए वलगीने पोताने घेर लाव्यो. ते अवसरे श्रीदेवी घणी खुशी थइ सती नक्तिये करीने गौतमस्वामीने नमस्कार करीने प्रतिलाभती हवी. एटले आहार पाणी आप्यो. त्यार पग्री अतिमुक्तक कुमार फरीने ए प्रकारे पूग्रतो हवो. के, तमे क्यां रहो ग्रो? त्यार पग्री गौतमस्वामी कहेता हवा. हे नद्र! जे उद्यानमां अमारा धर्माचार्य श्री वर्द्धमानस्वामी वसे ग्रे त्यां अमे वसीएं ग्रीए. एवुं कह्युं. ते अवसरे ते कुमर बोल्यो. हे स्वामिन्! तमारी साथे श्री वीरस्वामीने वंदन करवा माटे हुं आवुं? त्यार पग्री गौतमस्वामी कहेता हवा. यथासुखं देवानुप्रिय एटले हे देवताउने वल्लन! जेम तने सुख उपजे तेम. त्यार पग्री गौतमस्वामीनी साथे आवीने अतिमुक्तक कुमार नगवंतने वंदन करतो हवो. त्यार पग्री नगवंते धर्मनो उपदेश दीधो, ते उपदेश सांनलीने प्रतिबोध पाम्यो एवो अतिमुक्तक कुमार, दीक्षा ग्रहण करवाने इच्छतो सतो मातापितानी अनुज्ञा लेवाने अर्थे घेर आवीने माता पिताने ए प्रकारे कहेतो हवो. हे अंब! हे तात! में आज श्री वीरस्वामीजीनी पासे धर्म सांनल्यो. ते धर्म, मने रुच्यो.

एटले ते धर्म करवानो मने अभिलाप थयो छे ते अवसरे ते मातापिता कहेता हवा हे
पुत्र! तु धन्यतुं तु रुतपुण्यछु तु कृतार्थछु एटले तने धन्य छे अने कस्यु छे पुण्य ते जेणे
एवो तु थयो अने कस्यो छे अर्थ नाम प्रयोजन ते जेणे एवो तु थयो जे कारण माटे तें
वीरस्वामीजीनी समीपे धर्म साम्भल्यो, अने वली ते धर्म, तने रुच्यो, ते कारण माटे त्यार
पछी ते कुमार फरीने ए प्रकारे कहेतो हवो हे अव! हे तात! हु ते धर्म साम्भलवादिके क-
रीने ससारना भये करीने उद्विग्न एटले उपराठा मनवालो एवो अने जन्ममरणना भय
थकी भय पामेलो एवो थयोछु ते कारण माटे तमारी अनुज्ञाए करीने एटले रजाए करी-
ने श्री वीरप्रभुजीनी समीपे प्रव्रज्या ग्रहण करवाने इच्छुछु, एवु कह्यु त्यार पछी ते कुमार-
नी माता अनिष्ट कहेता वह्लभ नही एवु, अने अकात कहेता अणगमतु एवु, अने अ-
प्रिय एवु, अने प्रथम कोई दहाडो न साम्भलेलु एवु, ते कुमारनु वचन साम्भलीने तत्काल
शोकना समूह प्रत्ये पामी एटले शोकातुर थइ अने दीन अने उदास एवा मने करीने,
सहित छे मुख ते जेनु एवी थइ सती, मूर्छा पामीने अगणातलने विषे एटले घरना आग-
णामा धसती सर्व अगोए करीने पडी ते अवसरे दासीउए शीघ्र, सोनानो कलश लावीने

ते कलशना मुख थकी नीकलतुं एवुं शीतल अने निर्मल एवुं जल तेनी धाराउए करीने एटले ते पाणीनी धाराउए करीने शींची, एटले ढांटी, अने कर्यो ढे ताढा वायरानो उपचार ते जेने एवी थइ सती चेतना पामीने विलाप करती थकी पुत्र प्रत्ये ए प्रकारे कहेती हवी. हे जात! तुं अमारे एकज पुत्र ढुं. अने अमने इष्ट कहेतां वल्लन्न, अने कांत कहेतां मनोज्ञ, अने प्रिय कहेतां प्रियकारी एवो, अने आन्तरणना करंमिया समान, एटले अमूल्य रत्न तुल्य एवो, अने हृदयने आनंद उत्पन्न करनार एवो, अने उंबराना फूलनी पेठे डर्लन्न एवो, तुं अमारे ढुं. एज कारण माटे क्षण मात्र पण तारा विजोगने अमे सहन करवाने समर्थ नथी. ते कारण माटे हे जात! ज्यां सूधी अमे जीवीए त्यां सूधी तुं घरमां रहे. पढी सुखे करीने प्रव्रज्या ग्रहण करजे. एटले दीक्षा लेजे. त्यार पढी ते कुमार कहेतो हवो. हे अंब! तमारुं कहेवुं सत्य ढे. परंतु आ मनुष्यनो नव, अनेक जन्म जरा मरणरूप, तथा शरीर अने मन संबंधि अतिशे डःखनुं वेदवुं एटले नोगववुं ते रूप, उपडवे करीने परान्नव पामेलो एवो, अने अध्रुव कहेतां अशाश्वत एवो; अने संध्यासमयनां नादलांना रंग सरखो एवो; अने जलना परपोटा सरखो एवो; अने वीजलीना सरखो चंचल एवो;

अने सडी जवु, पडी जवु, नाश पामवु, एवे धर्म कहेता स्वजाव ते जेनो एवो ठे ते प्रथम, अथवा पठी जरूर त्यागवा जोग्य ठे एटले मूकवोज पडशे हवे कोय जाणे? आपणा मध्ये कोय पहेलु परलोके जशे? अथवा कोण पठी जशे? एवी खवर पडती नथी ते कारण माटे तमारी आज्ञाए करीने हमणाज हु दीक्षा लेवाने इच्छुतु ए रीते कुमारे कह्यु त्यार पठी फरीने माता पिता ते कुमरने कहेता हवा हे पुत्र! आ ताहारु शरीर विशेप रूपवालु एवु अने *लक्षण, †व्यजनरूप गुणे करीने सहित एवु, अने नाना प्रकारनी व्याधिए करीने रहित एवु, अने सौजाग्यपणाए करीने सहित एवु, अने न हणाएला एवा, अने उदात्त कहेता मनोहर अने कात कहेता मनोज्ञ एवा, पाच इन्द्रिय तेमणे करीने शोजायमान एवु, एटले अखण्डित मनोहर पाच इन्द्रियोए करीने सहित एवु, अने अनेक उत्तम गुणोए करीने सहित एवु ठे ते कारण माटे, पोताना शरीररूप सौजाग्यादि गुणोने अनुजवीने एटले जोगवीने परिणत वयवालो थइने एटले परिपक्क अवस्थावालो थइने पठी प्रवज्या ग्रहण करजे त्यार पठी ते कुमार फरीने आ प्रकारे कहेतो हवो हे अव! हे तात!

---

* लक्षण =हाथपगनी रखादिक † व्यजन =मपतिलकादिक

जे तमे शरीरनुं स्वरूप कह्युं ते मनुष्य संबंधि शरीर, खलु कहेतां निश्चे डःखनुंज स्थानक ढे. अने नाना प्रकारनी शैकडो व्याधियोने रहेवानुं घर एवुं, अने हाडकांरूप लाकडांथी उत्पन्न थएलुं एवुं; अने नसाजाले करीने विंटाएलुं एवुं, अने माटीना नांम्दनी पेठे डुर्बल एवुं, अने अशुचिना पुद्गलोए करीने व्याप्त एवुं, अने सडी जवुं, पडी जवुं, अने नाश थवुं ए ढे धर्म नाम स्वन्नाव ते जेनो एवुं आ शरीर, प्रथम अथवा पढी जरूर त्यागवा जोग्य थशे. ए कारण मांटे आवा शरीरमां कोण बुध्धिवंत पुरुष रीऊ पामे? एटले जे बुध्धिशाली पुरुष होय ते तेवा शरीरमां रंजित नज थाय. ए रीते कुमारे कह्युं. त्यार पढी कुमारनां मातापिता फरीने कहेतां हवां. हे पुत्र! आ ताहारा बापदादाथी आवेलुं एवुं विस्तारवंत धन, कनक, रत्न, मणि, मोती, शंख प्रवालां, आदि पोताने वश्य एवुं प्रधान ड्रव्य ढे. जे ड्रव्य सात पेढी सूधी, अतिशे दीनादिकने एटले गरिब लोकोने आपवा मांड्युं अने पोते न्नोगववा मांड्युं पण क्षय न थाय, एटले खुटी न जाय एवुं ढे. ते कारण माटे ए प्रकारनुं आ ड्रव्य ते प्रत्ये पोतानी खुशी प्रमाणे रूडे प्रकारे न्नोगवीने, पोताने सदृश रूप लावण्यादि गुणोए करीने शोन्नायमान एवी अने पोताना मननी रुचि प्रमाणे चालनारी एवी घणी

राजकन्याउ परणीने तेमनी साथे आश्चर्यकारी एवा ससार सबधि जोगसुख, जोगवीने पढी दीक्षा लेज्यो त्यार पढी कुमार कहेतो हवो, हे अब! हे तात! तमे जे ऽव्यादिकनु स्वरूप कह्यु तेनु एवी रीते जाणवु के, ते ऽव्य, खलु कहेता निश्चे अग्नि, जल, चोर, राजा, दायाद कहेता गोत्रीजोको ए आदिक घणा लोकोने साधारण ढे, एटले घणा लोकोने वश्य ढे, पण ऽव्य काइ एक जणानी पासे रहेतु नथी अने अध्रुव कहेता अशाश्वतु ढे एटले ते ऽव्य काइ निरतर रहेतु नथी अने प्रथम अथवा पढी जरूर त्यागवा योग्य थशे एटले मूकवुज पडशे तथा मनुष्य सबधि कामजोग पण अशुचि एटले अपवित्र एवा, अने अ-शाश्वत एवा, अने वात, पित्त, कफ, शुक्र कहेता वीर्य अने शोणित कहेता रुधिर एट-लाउनो ढे आश्रय ते जेमने एवा, एटले वात्त, पित्त, कफ, शुक्र, शोणितमय एवा, अने अमनोज्ञ कहेता असुदर एवा, अने विरूप कहेता मागा मुत्र अने पुरीप कहेता विष्टा तेणे करीने जरेला एवा, अने ऽर्गंध एवा ढे उछ्वास अने निश्वास ते जेमना, एटले उचोश्वास अने निचोश्वास जेमनो ऽर्गंध ढे एवा, अने मूर्ख लोकोए अतिशे करीने सेवेला एवा, अने निरतर साधुजनने निदवा जोग्य एवा, अने उत्कृष्टजागे अनत ससारना वधारनार

एवा, अने कडुआं फल रूप छे विपाक ते जेमनो, एटले अंते दुर्गतिना फलने आपनार एवा कामभोग छे. इहां कामभोग कहेवे करीने तेना आधारभूत एटले तेमने रहेवानुं स्थानक एवां स्त्री पुरुषनां शरीर जाणवां. ते शरीर पूर्वे कहेला विशेषणोए करीने सहित छे एज कारण माटे तेमने अर्थे एटले ते कामभोगोने अर्थे कोण पुरुष पोताना जीवितने निष्फल करे? एटले जे डाह्यो पुरुष होय ते नज करे. आ रीते कुमारे उत्तर आप्यो. त्यार पछी ते कुमारनां माता पिता, ए प्रकारे विषयने अनुकूल एवां बहु वचनोए करीने ते कुमारने लोभाववाने असमर्थ थयां. पछी विषयने प्रतिकूल एवां, अने संजमना भयने देखाडनार एवां वचनोए करीने आ प्रकारे कहेतां हवां. हे पुत्र! नैर्ग्रंथं प्रवचनं कहेतां वीतरागनुं कहेलुं एवुं सिद्धांत अथवा शासन ते सत्य छे. कहेतां साचुं छे. अने अनुत्तर कहेतां प्रधान छे. अने शुद्ध कहेतां दोष रहित छे. अने शल्यकर्त्तन कहेतां माया शल्य, नियाण शल्य, अने मिथ्यात्व शल्य, ए त्रण शल्यनुं नाश करनारुं छे. अने मुक्तिनो मार्ग छे. अने सर्व दुःखने नाश करनार एवुं वीतरागनुं कहेलुं प्रवचन छे. ते प्रवचनमां एटले जैनशासनमां रहेला एवाज जीवो सिद्धिपदने वरे छे. एटले वीतरागनी आज्ञाना पालनार एवाज जीवो

सर्व कर्म करीने रहित थाय छे परंतु आ प्रवचन लोढाना चणा चाववानी पेठे अतिशे दुष्कर छे अने वेलुना कोलियानी पेठे स्वादे करीने रहित छे अने बे भुजाउए करीने महोटा समुद्रनी पेठे दुस्तर छे एटले दुःखे तरवा जोग्य छे अने वली आ प्रवचन छे ते तीक्ष्ण खड्गादिने उल्लंघन करवा जेवु छे, तथा दोरडादिके करीने बांधेलुं एवु महाशिलादिक वस्तु तेने हस्तादिके करीने धारण करवा जेवु छे तथा असिधारा व्रत सेवन करवानु छे, एटले जेम खड्गादि, अतिक्रमण करवाने अशक्य छे, तेम आ महाव्रतनु पालवु अशक्य छे वली जैनशासनमा साधुउने आधाकर्मिक औदेशिकादि जोगववाने न कल्पे एटले जैनना जे साधु होय ते पोताने वास्ते करेलु ए आदिक बेतालीश दोष सहित वस्तु, ग्रहण करे नही अने हे पुत्र! तु तो सदायकाल सुखमा उत्पन्न थएलो छु कोइ दहाडो पण दुःखमा रह्योज नथी एज कारण माटे तु शीत कहेता टहाढ अने उष्ण कहेता घाम, क्षुत् कहेता क्षुधा, पिपासा कहेता तृषा, दंश कहेता डांस, मशक कहेता मगतरा, अने नाना प्रकारना रोगादिरूप परिषह उपसर्गो प्रत्ये सहन करवाने समर्थ नथी ते कारण माटे हमणा तने दीक्षा लेवाने अर्थे आज्ञा आपवाने अमे इछतां नथी अर्थात् हमणा

तने आज्ञा नही आपीए. त्यार पछी कुमार कहेतो हवो. हे अंब! हे तात! तमे जे संज-
मनी-डुष्करता देखाडी, ते डुष्करता खलु कहेतां निश्चे क्लीब पुरुषोने अने कातर पुरुषोने
एटले कायर लोकोने अने कुत्सित पुरुषोने अने आ लोकने विषे प्रतिबंधवाला पुरुषोने
एटले आ लोकमांज सुख मानी बेठेला तेवाउने, अने परलोकथी अवला मुखवाला थए-
ला एवा लोकोने एटले परलोकना सुखना अजाण लोकोने, अने विषयनी तृष्णावाला
लोकोने छे. एटले पूर्वे कहेला एवा लोकोने संजमनुं डुष्करपणु लागे छे. पण खलु कहेतां
निश्चे धीरपुरुषने अने संसारना भयथी उद्विग्न थएला एवा पुरुषने डुष्कर नथी. एटले
संजम पालवुं कठण नथी. ते कारण माटे हुं तमारी आज्ञाए करीने हमणांज प्रव्रज्या ले-
वाने इच्छुं. त्यार पछी ते माता पिता फरीने कहेतां हवां. हे बाल! आटलो हव तुं न
कर. तुं शुं समजे छे? त्यारे अतिमुक्तक कुमार कहेतो हवो. हे अंब! हे तात! जे हुं जा-
णुं तेज नथी जाणतो. अने जे नथी जाणतो तेज हुं जाणुं. त्यार पछी ते माता पिता
कहेतां हवां. हे पुत्र! आम केम बोले छे? त्यारे ते कुमर कहेतो हवो. हे माता पिताउ! हुं
जाणुं के, जे जन्म्यो तेने जरूर मरवुं छे. परंतु एटलुं नथी जाणतो के, ते क्यारे मरशे?

अथवा किया स्थानमा मरशे? अथवा केवे प्रकारे मरशे? अथवा केटले काले मरशे? ए हु
नथी जाणतो तथा हु नथी जाणतो के, किया कर्मोए करीने नरकादिकने विषे जीवो
उत्पन्न थाय छे? पण आटलु जाणुछु के, पोताना करेला कर्मोए करीने जीव नरकादि-
कोमा उत्पन्न थाय छे ए रीते कुमारे उत्तर आप्यो त्यार पछी तेना माता पिताए ते कुम-
रनु, संजमने विषे स्थिर चित्त जाणीने महोटा आडम्बरे करीने निकलवानो महोटो उत्सव
करता हवा ते अवसरे अतिमुक्तक कुमार स्नान कहेता नहाउ, अने विलेपन कहेता शरीरे
चदनादिकनो लेप करवो, अने वस्त्र आभरणादिकोए करीने शोभाव्यु छे शरीर ते जेणे ए
वो,अने माता पितादिक बहु परिवारे करीने परिवरेलो एवो, महोटी शिबिकामा(पालखीमा)
बेसीने नाना प्रकारना वाजित्रनो शब्द थए सते ज्यारे नगर मध्ये थइने निकलतो हवो,
त्यारे घणा द्रव्यना अर्थि भट्टादि लोको, मनोज्ञ वाणीए करीने आ प्रकारे आशिष् देता
हवा के, हे राजकुमार! तु धर्मे करीने अने वली तपे करीने कर्मरुपी शत्रु प्रत्ये जीतो व-
ली हे जगतने आनदना करनार! तहारु कल्याण थाउ वली तु उत्तम कहेता प्रधान एवा
ज्ञान दर्शन चारित्रोए करीने न जीतेला एवा इंद्रियो प्रत्ये जीतो अने अंगीकार करेलो

एवो साधुनो धर्म ते प्रत्ये रूडे प्रकारे पालो. वली तुं निर्विघ्नपणे करीने सिद्धि स्थानकने पामो. ए प्रकारे आशिष् दीधी. त्यार पछी ते अतिमुक्तक कुमार ए प्रकारे जाचक लोकोए स्तवना करवा मांडेलो एवो, अने नगरना रहेनार नर नारीओए आदर सहित जोवा मांडेलो एवो, अने जाचक लोकोने वांछित दान प्रत्ये आपतो एवो, नगर थकी बहार निकलीने ज्यां श्री वीरस्वामीजीनुं समवसरण छे; त्यां आवीने शिबिका थकी उतर्यो. एटले पालखीथी हेठो उतर्यो. त्यार पछी माता पिता ते कुमारने आगल करीने श्री वीरस्वामीजीनी समीपे आवीने वंदनादि पूर्वक एटले वंदनादि नमस्कार करीने आ प्रकारे कहेतां हवां. हे स्वामिन्! आ अतिमुक्तक कुमार अमने वहालो छे, अने अमने मनोज्ञ छे, अने ए अमारे एकज पुत्र छे. परंतु जेम कमल कादवने विषे उत्पन्न थाय छे, अने वली पाणीने विषे वृद्धि पामे छे. पण कादव अने पाणीए करीने लेपातुं नथी; तेम आ अतिमुक्तक कुमार पण शब्द, रूप, ए छे लक्षण ते जेमनुं एवा कामोने विषे उत्पन्न थयो छे, अने गंध, रस, अने स्पर्श ए छे लक्षण ते जेमनुं एवा भोगोने विषे वृद्धि प्रत्ये पाम्यो छे, पण ते काम भोगोने विषे अने मित्र, ज्ञाति, स्वजन, संबंधि एवा लोकोने विषे लेपायो नथी. अर्थात् म-

मताए करीने रहित छे वली आ कुमार ससारना नये करीने उद्विग्न थयो सतो एटले वि-
रक्त मनवालो थयो सतो आपनी पासे दीक्षा लेवाने इच्छे छे ते कारण माटे अमे आपने
आ शिष्य रूप भिक्षा प्रत्ये आपीए छीए आप पण आ शिष्यरूप भिक्षा प्रत्ये अगीकार
करो त्यारे स्वामिए कह्यु, हे देवानुप्रियो! जेम तमने सुख उपजे तेम, पण प्रतिबंध कर
शो नही एटले ममता करशो नही त्यार पछी अतिमुक्तक कुमार भगवतनु वचन सान्न-
लीने खुशी थयो सतो भगवत प्रत्ये त्रण प्रदक्षिणा करीने अने नमस्कार करीने उत्तर
पूर्व दिशिने विषे एटले ईशान कूणमा जइने पोतानी मेलेज आभरण माल्य अलकार प्र-
त्ये मूकतो हवो ते अवसरे माता, उज्वल वस्त्रे करीने आभरणादिक प्रत्ये ग्रहण करीने
आखो थकी आसु मूकती थकी अतिमुक्तक कुमारने ए प्रकारे कहेती हवी हे
पुत्र! पामेला एवा सजम जोगोने विषे तहारे प्रयत्न करवो अने न पामेला
एवा सजम जोगोने पामवाने अर्थे घटना एटले रचना करवी वली प्रव्रज्या पालवाने
विषे पोताना पुरुषपणानो अभिमान सफल करवो अने प्रमाद तो करवोज नही ए प्रकारे
कहीने त्यार पछी माता पिताउ भगवत प्रत्ये नमस्कार करीने परिवार सहित पोताने स्थानके

गयां. त्यार पछी अतिमुक्तक कुमार, श्री वीरस्वामी समीपे आवीने वंदनादि करीने प्रवर्जित थयो. त्यार पछी श्री वीरस्वामीए पण पंचमहाव्रत ग्रहण कराववा पूर्वक एटले पंचमहाव्रत ग्रहण करावीने क्रिया कलापादि शीखवाने अर्थे गीतार्थ एवा स्थविर मुनियोने सुंप्यो त्यार पछी प्रकृतिए करीने भद्रक एवो, अने विनीत एवो, अतिमुक्तक नामे कुमार श्रमण, एक दहाडो महोटी वृष्टि पडे सते एटले घणो वरसाद पडे सते काखने विषे पात्रु अने रजोहरण लेइने बहार निकल्यो. त्यां जलनो प्रवाह वहेतो देखीने बाल अवस्थाना वश थकी माटीए करीने पाल बांधीने जेम नावनो चलावनार नाव प्रत्ये चलावे छे, तेम आ अतिमुक्तक साधु पात्राने, आ महारी नाव छे, ए प्रकारे कल्पना करीने ते पाणीमां चलावतो सतो रमतो हवो. ते अवसरे स्थविर मुनियो तेनी ते अतिशे अघटित चेष्टा देखीने ते साधु प्रत्ये हांशी करता होय ने शुं जेम! एम भगवत् समीपे आवीने भगवंतने ए प्रकारे पूछता हवा. हे स्वामिन्! आपनो अंतेवासी अतिमुक्तक नामे कुमार श्रमण, केटला भवोए करीने सिद्धिपदने वरशे? त्यारे भगवंते कह्युं, हे आर्यो! महारो अंतेवासी अतिमुक्तक साधु, एज भवमां सिद्धिपदने वरशे. ते कारण माटे हे रूडा पुरुषो! तमे अतिमुक्तक कुमार श्रमणनी

जात्यादिकने उघाडवा थकी हीलना न करशो अने तेने उचित सेवा न करवे करीने निंदा न करशो अने मने करीने लोकनी समक्ष गर्हा न करशो अने तेनी अवज्ञा न करशो वली हे देवानुप्रियो! ए अतिमुक्तक साधुने अखेदे करीने अंगीकार करो अने अखेदे करीने तेनी सहाय्य करो तथा जात पाणी लावी आपवारूप विनय करीने एनी वैयावच्च करो जे कारण माटे आ मुनि, जवनो अंत करनारज छे एटले संसारनो उच्छेद करनारज छे अने चरम शरीरवालो छे एटले आ एने छेल्लु शरीर छे ए रीते ते ज्ञानवंत एवा स्थविर मुनियोने जगवते कह्यु त्यार पछी ते स्थविर मुनियो जगवतने वंदन नमस्कार करीने जगवतना वचनने विनय पूर्वक अंगीकार करीने अतिमुक्तक कुमार श्रमण प्रत्ये अखेदे करीने अंगीकार करता हवा जावत् वैयावच्च प्रत्ये करता हवा त्यार पछी अतिमुक्तक मुनि जे ते पण, ते पापस्थानने आलोचीने नाना प्रकारनी तपश्चर्यादिके करीने संजम प्रत्ये सम्यक्प्रकारे आराधन करीने अंते अंतकृत केवली थइ सिद्धि प्रत्ये जता हवा इति अतिमुक्तक मुनिनु वृत्तांत जाणवु इहां अतिमुक्तक कुमारने छ वर्षनी उम्मरमां दीक्षा आपी छे तेनु कारण के, जगवंत पोतेज दीक्षा आपनार छे, माटे तेमां विरोध जाणावो नही

---

२ ३ ४ ५ १ ७ ६

अद्यं कल्लं परं परारिं। पुरिसा चिंतंति अछसंपत्तिं॥

८ १० ए ११ १२ १३ १४

अंजलिगयं व तोयं। गलंतमाऽऽउं न पिछंति ॥ २ ॥

अर्थ–(पुरिसा के०) पुरुष. अर्थात् मूढ पुरुषो जे ते, (अद्यं के०) आज (कल्लं के०) काल्य (परं के०) पहोर. एटले आवते वर्ष, (परारिं के०) परारय. एटले तेथी पण आगल्ये वर्ष, (अछ के०) अर्थ. एटले धन तेनी, (संपत्तिं के०) प्राप्ति तेने (चिंतंति के०) चिंतवे छे. एटले विचारे छे. अर्थात् आज महारे संपत्ति थशे, काल्य महारे संपत्ति थशे, पहोर महारे संपत्ति थशे, अथवा परार थशे; एवी आशाये करीने दिवस गमावे छे, परंतु ते पुरुष (अंजलिगयं के०) अंजलिने विषे रहेलुं एवुं (तोयं व के०) पाणी तेनी पेठे (गलंतं के०) गलतुं. एटले स्रवतुं एवुं (आउं के०) आउखाने (न पिछंति के०) नथी देखता. ॥२॥

नावार्थ–वली ते मूढ पुरुषो मनमां एम विचारे छे के, महारे आज, काल्य, पहोर अथवा परारय धननी घणी प्राप्ति थशे. एम विचार कर्या करे छे. परंतु हाथेलिमां रहेला पाणीनी पेठे क्षणे क्षणे नाश पामता एवा. पोताना आउखानो विचार नथी करता. ॥२॥

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ७

ज कल्ले कायव्व । त अज्जं चिय करेह तुरमाणा ॥

११ १० ९ १३ १२ १४

वहुविग्घो हु मुहुत्तो । मा अवरण्ह पडिक्खेह ॥३॥

अर्थ–हे प्राणियो ! (ज के०) जे धर्मकार्य (कल्ले के०) काल्य (कायव्व के०) करवा योग्य होय, (त के०) तेने (अज्ज चिय के०) आजज (तुरमाणा के०) उतावला (करेह के०) करो केम के, (मुहुत्तो के०) मुहूर्त्त एटले काल विशेष जे ते, (हु के०) निश्चे (वहुविग्घो के०) घणा विघ्नवालो छे माटे जे धर्मकार्य पहेला पहोरमा करवानु होय तेने (अवरण्ह के०) अपराह्ण एटले पाछला पहोरे करीशु एम (मा पडिक्खेह के०) विलव न करो ॥३॥

भावार्थ–हे भव्य जीवो ! जे धर्म सबधी काम काल्य करवानु होय, तेने उतावलथी आजज करो केम के, सारा काम करवानी वखते, निश्चे घणा विघ्न आवी पडे छे माटे जे धर्म कार्य पाछला पहोरे करवानु होय, तेने पहेला पहोरमाज करी ल्यो अर्थात् जे धर्म कार्य, जे वखते करवु घटतु होय, तेने तेज वखते करी ल्यो ॥३॥

ही[2] संसारसहावं[1],चरियं नेहाणुरायरत्तावि[4] ॥

जे[3] पुव्वएहे[5] दिठा[6]। ते[7] अवरएहे[8] न[9] दीसंति[10] ॥४॥

अर्थ–(संसार सहावं चरियं के०) संसारनो जे स्वभाव, तेनुं जे आचरण, तेने देखीने मने, (ही के०) घणो खेद थाय छे. केम के, (जे के०) जे (नेहाणुरायरत्तावि के०) स्नेहना अनुरागे करीने रक्त एवा पण, अर्थात् प्रेम बंधने करी बंधायेला एवा पण, स्वजनादिक जेते (पुव्वएहे के०) प्रातःकालने विषे (दिठा के०) दीठा, (ते के०) तेज (अवरएहे के०) सांजे (न दीसंति के०) नथी देखाता!! ॥४॥

भावार्थ–ही इति खेदे!! अहह!!! अहो! आ संसारनो शो स्वभाव छे? के, जेना स्वभावनो विचार करतां तरतज खेद उत्पन्न थायछे!! केम के,जे परस्पर प्रेमबंधने करीने गाढा बंधायेलाछे, तेवा स्वजनादिक पण जे प्रातःकाले दीठा होय, तेना तेज,स्वजनादिक सांजे देखातां नथी!! एटले स्नेहानुरागे करीने गाढपणे बंधायेलाने परस्पर विजोग नपडवो जोइए,

तोपण संसारनो एवो स्वजाव छे के, जे प्रथम क्षणमा दीवु, ते बीजा क्षणमा तेवुने तेवु नथी देखातु, माटे तेमनो विजोग थाय छे एटलुज नहिं पण स्थूल विजोग पण थया करे छे ।४।

२ ३ १ ४ ५ ६
मा सुअह जग्गिअव्वे । पलाइअव्वमि कीस वीसमेह ॥
१३ १४ १५ ७ ८ ९ १० ११ १२
तिन्नि जणा अणुलग्गा । रोगो अ जरा अ मच्चू अ ॥५॥

अर्थ–हे लोको! (जग्गिअव्वे के०) जागवाने ठेकाणे अर्थात् धर्म कृत्यने विषे (मा सुअह के०) न सूइ रहो अर्थात् धर्म कृत्यने विषे प्रमाद न करो अने (पलाइअव्वमि के०) नासवानी जग्याए (कीस के०) केम (वीसमेह के०) विसामो करो छो? अर्थात् आ संसार नासवानी जग्या छे, तो तेमा निराते केम बेसी रह्या छो? केम के, (रोगो के०) रोग (अ के०) वली (जरा के०) वृद्धावस्था (अ के) वली (मच्चू के०) मृत्यु (अ के०) ए (तिन्नि जणा के०) त्रण जण जे ते (अणुलग्गा के०) तमारी पुठे लाग्या छे एटले तमारी केडे पड्या छे माटे धर्म कृत्यमा प्रमाद न करो ॥५॥

भावार्थ–हे धर्मार्थि जीवो! जेम आ ठेकाणे लोकोक्ति एवी छे के, जेनी पासे धन होय, तेमणे लूटवानी जग्याए जागता रहेवुं, अने नासवानी जग्याए वेसी न रहेवुं, तेम धर्म कृत्यने विषे प्रमाद न करवो. अने नासवा योग्य एवो जे संसार तेमां वेसी न रहेवुं, शाथी के, रोग, जरा, अने मृत्यु ए त्रण दुश्मनो तमारी पूंठे निरंतर पडेलाज छे, माटे प्रमाद छोडीने धर्म करणीमां सावधान रहो. ॥५॥

२ ४ ३ ५

दिवसनिसाघडिमालं । आउसलिलं जीआण घित्तूणं ॥

१ ६ ७

चंदाइच्चबइल्ला । कालरहट्टं भमाडंति ॥६॥

अर्थ–(चंदाइच्च के०) चंद्र सूर्य रूपी (बइल्ला के०) बलद जे ते (दिवस निसा घडिमालं के०) दिवस रात्रि रूपी घडानी श्रेणियो वडे (जीआण के०) जीवनुं (आउ के०) आउखा रूपी (सलिलं के०) पाणीने (घित्तूणं के०) ग्रहण करीने (कालरहट्टं के०) काल रूपी रहेंटने (भमाडंति के०) ऊंचे नीचे भमावे छे, अर्थात् ऊंचे नीचे फेरवे छे, ॥६॥

ज्ञावार्थ—चंद्र ने सूर्य ए रूप धोलो ने रातो एवा घणा बलवान् बे बलद,ते दिवस ने रात्रि रूपी धोला ने काला घडानी श्रेणियोवडे, जीवोनु आउखा रूप पाणीने उलेची नाखवाने काल रूप रहेंटने फेरवे छे, माटे हे नव्य प्राणियो! आतु नजरे जोइने पण तमने संसार उपरथी उदास जाव केम नथी थतो? ॥६॥

६ ८ ७ ९ ११ १० १२ १५ १३ १४
सा नत्थि कला त नत्थि । उसह त नत्थि किंपि विन्नाण ॥
४ ५ ३ २ १
जेण धरिज्जइ काया । खज्जति कालसप्पेण ॥७॥

अर्थ—हे नव्य जीवो!(काल सप्पेण के०) काल रूपी सर्पे (खज्जति के०) खावा माडेली एवी (काया के०) देह जे ते (जेण के०) जेणे करीने (धरिज्जइ के०) धारण करीए, अर्थात् रक्षा करीए, (सा के०) ते अर्थात् तेवी (कला के०) बहोतेर कला माहिली कोइ पण कला (नत्थि के०) नथी (त के०) ते अर्थात् तेवु (उसह के०) औषध (नत्थि के०) नथी (त के०) ते अर्थात् तेवु (किंपि के०) काइ पण (विन्नाण के०) विज्ञान अर्थात् शिल्प चातुरी

(नह्नि के०) नथी. अर्थात् पडता शरीरनी रक्षा करे, एवी कोइ पण वस्तु नथी. ॥७॥

भावार्थ–काल रूपी सर्प,आ शरीरनुं भक्षण करी ले छे, ते कालरूपी सर्पने निवारण करे एवी कोइ पण कला नथी. तथा काल रूपी सर्पे डशेली कायानुं झेर उतारवा समर्थ कोइ पण औषध नथी. तथा जगतमां अनेक प्रकारनी शिल्प चातुरी छे, पण कोइ शिल्प चातुर्य एवुं नथी के, जेथी काल रूपी सर्पनुं झेर लागेज नही. माटे हे भव्य प्राणियो! मोटा मोटा समर्थ पुरुषोनां वज्र समांन शरीरने पण काल रूपी सर्प गली गयो छे; तो आपणा रांक जेवानी काची कायानो श्यो भरुसो? माटे शीघ्रपणे धर्म कृत्य करी ल्यो. ॥७॥

दीहरफणिंदनाले । महिअरकेसर दिसामहदलिह्ले ॥
उ पीअइ कालभमरो । जणमयरंदं पुहविपउमे ॥८॥

अर्थ–(उ के०) उ इति खेदे! एटले आ घणी खेद कारक वार्त्ता छे. अर्थात् आ वात जे न जाणे तेने पश्चात्ताप घणो थाय छे. (काल भमरो के०) काल रूपी भ्रमर जे ते

(वीहर के०) दीर्घ एटले महोटु (फणिदनाले के०) शेषनाग रूप छे नाल ते जेनु एवु, ने (म हिअर केसर के०) महिधर एटले पर्वत ते रूप छे केसरा ते जेने विषे एवुं, ने (दिसा मह दलिल्ले के०) दिशा रूप छे महोटा पत्र ते जेने विषे एवु (पुहवि पउमे के०) पृथ्वी रूप कमलने विषे(जणमयरद के०)जनरूप मकरदने अर्थात् लोक रूपी रसने (पीअइ के०)पीए छे ॥८॥

नावार्थ–लोकमा एवी प्रसिद्धि छे के, नमरो कमलमाथी एवी रीते रस ले के, जेथी करीने ते कमलने लगार मात्र इजा न थाय, तेनी रीते पोताने खप जेटलोज मधुरे स्वरे बोलीने थोडो थोडो रस ले छे, परतु आ जग्याए तो तेनाथी तमाम उलटी रीते जाणवा जेवु छे माटे ते वार्त्तानो विचार करता नव्य प्राणियोने तो दयाना अधिक प्रणामथी कपारो छूट्या विना रहेज नही॥ जेम के, कालरूप असतोषी एवो एक नमरो छे ते पृथ्वीरूप कमलमाथी लोकरूपी तमाम रसने व्याधि वेदनारूप क्रूरपणु वापरीने चूशी ले छे एटले कोइ माणसने ते काल नक्षण करया विना रहेतोज नथी- इहा पृथ्वीरूप कमलनु शेषनाग रूप नालवु कह्यु, ते लोकोक्तिथी जाणवु एटले लोकमा एवु कहेवाय छे के, आ बधी पृथ्वीने शेषनागे माथा उपर उपाडी लीधी छे वली ए पृथ्वी रूपी कमलमा पर्वतो,

ते केसराने ठेकाणे छे. ने दश दिशायो ते महोटां महोटां पांनडांने ठेकाणे छे. आवा महोटा कमलनो रस निरंतर पीतां पण कालरूप ज्रमरो आज सूधी पण तृप्त थयो नथी; ने थतो पण नथी, अने थशे पण नही. माटे हे जव्य प्राणियो ! काल रूपी ज्रमराना आस्वादनमां न अवाय, एवा आत्म स्वरूपने पामवाना साधनमां; प्रमाद छोडीने उद्यम करो !! ॥८॥

४ ३ ५ १ २
छायामिसेण कालो । सयलजीआणं छलं गवेसंतो ॥
६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३
पासं कहवि न मुंचइ । ता धम्मे उद्यमं कुणह ॥९॥

अर्थ–(छलं के०) छलने (गवेसंतो के० गवेषणा करतो एवो (कालो के०) काल जे ते, (छायामिसेण के०) शरीरनी छायाने मिषे (सयलजीआणं के०) सकल जीवोनुं (पासं के०) पासु तेने (कहवि के०) कोइ प्रकारे पण (न मुंचइ के०) नथी मूकतो. (ता के०) ते हेतु माटे (धम्मे के०) धर्मने विषे (उद्यमं के०) उद्यमने (कुणह के०) करो. ॥९॥

जावार्थ–हे जव्य प्राणियो ! रात्रि दिवस, छिद्रने खोळतो एटले आ प्राणि क्यारे

स्खलना पामे के, एने हु पकडी लेव, एवी वांछाये निरतर छायाने मिषे पकडवाने माटे पळवाडे पडेलो एवो जे काळ,ते कोइ प्रकारे पण पाछो हठे एवो नथी एतो जरूर उंचितो काळी लेशे ते वखते तमने घणो पश्चात्ताप थशे, के, अरेरे !! आपणे काइ पण धर्म साधन करी शक्या नही ! माटे जिनप्रणीत अहिसादिक धर्मने विषे, ज्या सूधी काळना झपाटामा बराबर नथी आव्या, त्या सूधीमा काइ पण प्रयत्न करी ल्यो ॥ए॥

कालमि अणाईए । जीवाण विविहकम्मवसगाण ॥
त नत्थि सविहाणं । ससारे ज न सन्नवइ ॥१०॥

अर्थ–(अणाईए के०) आदि रहित एवा (कालमि के०) काळचक्रने विषे परिभ्रमण करता एवा, ने (विविहकम्मवसगाण के०) नाना प्रकारना कर्मने वश थएला एवा (जीवाण के०) जीवोने (ससारे के०) ससारने विषे (ज के०) जे (सविहाण के०) सविधान, अर्थात् एकेंद्रियादिक नेद (न सन्नवइ के०) प्राप्त थयेलो नथी सन्नवतो एम,

(तं नत्थि के०) ते नथी. अर्थात् सर्वे एकेंद्रियादिक भेद ए जीवने थएला संभवे छे. ॥१०॥

भावार्थ—काल, कर्म, जीव, अने संसार ए सर्वेनुं अनादिपणुं छे. माटे आ जीव कर्मना वशे करीने अनादि कालनो कालचक्रने विषे परिभ्रमण करतां करतां संसारने विषे सघला एकेंद्रियादिक भेदने पामी चूक्यो छे. पण एवुं न कही शकाय के, अमुक भेद नथी पांम्यो. माटे हे भव्य प्राणियो! आज तमे अहंकार करोछो, पण तमे तो केटलीएक वखत गधेडा पण थया छो, कूतरा पण थया छो, अनेवली ज्यारे बोर मूला मोगरीआदिकनी जातिमां उत्पन्न थया त्यारे तो तमने न्हानां छोकरांए पण दाणा साटे वेचाथी लीधा, एटलुंज नही पण उपर माग्यामां पण गया; यावत् विष्टाने विषे कीडापणे पण उत्पन्न थइ चूक्या छो. तेना तेज तमे, आज शेठ शाहूकार बनीने बेठा छो. माटे तमे सर्व प्रकारनुं मान मूकीने धर्म कार्यमां प्रवर्त्तो. ॥१०॥

॥अनुष्टुप्वृत्तम्.॥

२ ३ १ ४ ५
बंधवा सुहिणो सव्वे । पिअमाया पुत्तभारिया ॥
८ ए ७ ६
पेअवणाउ निअत्तंति । दाऊणं सलिलंजलिं॥११॥

अर्थ-(सवे के०) सर्व एवा (बधवा के०) बांधव (सुहिणो के०) सुहृद् एटले मित्रो तथा (पिअमाया के०) माता पिता (पुत्तदारिया के०) पुत्र तथा स्त्री, ते सर्व जे ते, मरी गयेला मनुष्य प्रत्ये (सलिलजलि के०) पाणीनी अंजलीने (दाऊण के०) आपीने (पेअ-वणाउ के०) श्मशान थकी (निअत्तति के०) पाछा घेर आवे छे पण मरेला मनुष्यनी सगाथे कोइपण मनुष्य जता नथी ॥ ११ ॥

भावार्थ-हे जीव! आ सघला देहना संबंधि छे पण ए कोइ तहारु संबंधी नथी के; मके, स्वजन तथा मित्रो, माता, पिता, पुत्र, अने स्त्री ए कोइ माणस तहारा सगा नथी केमके, जे देहनी सगाथे तेमने संबंध हतो, ते देहने बाली कूटीने पछी पाणीनी अंजली आपीने अर्थात् ते फरीथी पाछा घेर आववाना नथी एवी आशा मूकीने श्मशान थकी पोत पोताना स्वार्थने संभारता पाछा पोत पोताने घेर जायछे पण तेमानु कोइ वहालु सगु ते जीवनी साथे जतु नथी ॥११॥

॥आर्यावृत्तम्.॥

विहडंति सुआ विहडंति। बंधवा वल्लहा य विहडंति॥

इक्को कहवि न विहडइ। धम्मो रे*जीव जिणभणिओ॥१२॥

अर्थ–(रे जीव के०) हे अज्ञानी जीव! (सुआ के०) पुत्र तथा पुत्रीयो जे ते (विहडंति के०) विघटे छे. अर्थात् तेनो विजोग थाय छे. तेज रीते (बंधवा के०) स्वजन जे ते (विहडंति के०) विघटे छे. अर्थात् स्वजननो पण विजोग थाय छे. (य के०) वली (वल्लहा के०) वहाली स्त्रीयो पण (विहडंति के०) विघटे छे. एटले तेनो पण विजोग थाय छे. एज रीते सर्वे वस्तुओनो विजोग थाय छे, पण (इक्को के०) एक (जिणभणिओ के०) जिनपरमात्माये कहेलो (धम्मो के०) धर्म जे ते (कहवि के०) क्यारे पण (न विहडइ के०) वियोग पामतो नथी. ॥ १२ ॥

*इहां हे एवुं संबोधन न मूकतां रे एवुं जे अधम संबोधन मूक्युं छे, तेनुं ए प्रयोजन छे के, आ जीवने धर्म विना कोइ पण सहाय्यकारी नथी. तोपण तेने मूकीने अज्ञानताथी बीजाने सहाय्यकारी मानी बेठो छे माटे.

भावार्थ—हे मुग्ध जीव ! तु विचार करय के, आ ससारमा तहारु कोण छे? केम के, पुत्र, स्वजन, अने वहाली स्त्रीयो इत्यादिक सर्वेनो विजोग थायछे एटले तेमने मूकीने तु जईश, अथवा तने मूकीने ते जशे माटे ज्यां सयोग छे, त्या निमाये विजोग छेज पण एक जिनराजनो कहेलो धर्म एटले जीवने छ खमा पडता धरी राखे माटे धर्म कहीए ते धर्म नो कोइ काले पण विजोग नथी थतो अर्थात् आ जीवने साचु सगपण तो धर्मनुज छे अने बीजु सर्वे सगपण फोगट छे ॥१२॥

१ २ ३ ४
अडकम्मपासबद्धो । जीवो ससारचारए ठाइ ॥
५ ६ ७ ८
अडकम्मपासमुक्को । *आया सिवमंदिरे ठाइ ॥१३॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (अडकम्मपासबद्धो के०) आठ कर्म रूपी पासे बधाणो एवो

---

*आ जीव ज्यां सुधी कर्म वडे बधायेलो छे, त्यां सूधी एने महोटा पुरुषो जीव कहे छे अने जेम जेम कर्मथी मूकातो जाय छे, तेम तेम तेने आत्मा कहीने बालावे छे तेवी वात जणाववाने माटे आ गाथामां जीव तथा आत्मा एवा बे शब्दो मूकला छे

(जीवो के०) प्राणी जे ते (संसारचारए के०) संसार रूपी बंधिखानाने विषे (गइ के०) रहे छे. ने (अडकम्मपासमुक्को के०) आठ कर्म रूपी पासथी मूकाएलो एवो (आया के०) आत्मा जे ते (सिवमंदिरे के०) मोक्ष मंदिरने विषे (गइ के०) रहे छे. एटले एक समयमां बीजा क्षेत्रने न स्पर्श करतो मोक्षने पामे छे. ॥१३॥

भावार्थ—हे जीव! तुं विचार करय के, आ जगत्मां एक पास वडे बंधायेलो मनुष्य पण मूकाइ शकतो नथी, तो, तुंतो आठ कर्म रूपी आठ पास वडे बंधायेला छुं, ने तेमां वली संसार रूपी बंधिखानाना घरमां पड्यो छुं. तोपण तेमां मिथ्या सुख मानी बेठो छुं, पण तेमांथी निकलवानो उद्यम नथी करतो, पण ज्यारे त्यारे, तेमांथी निकलवानो उद्यम करीने ज्यारे आठ कर्म रूपी पासने तोडीश; त्यारेज तुं मोक्ष मंदिरमां जईश. पण ते विनातो तने अविनाशी सुख क्यारे पण मलवानुं नथी. ॥१३॥

विहवो[1] सज्जणसंगो[2] । विसयसुहाइं[3] विलासललिआइं ॥

नलिणीदलग्गघोलिर[4] । जललवपरिचंचलं[5] सव्वं[6] ॥१४॥

अर्थ-(विहवो के०) विभव एटले लक्ष्मी जे ते, तथा (सङ्गणसगो के०) माता, पिता, भाई, भार्या, इत्यादिकनो जे संबंध ते, तथा (विलास के०) विलासे करीने (ललिआइ के०) सुंदर एवा (विसय सुहाइं के०) विषय सुख (सव्व के०) ए सर्व जे ते (नलिणी के०) कमलिनी (पोयणी) तेना (दलग्ग के०) पानडाना अग्र भागने विषे (घोलिर के०) घुमरातु अर्थात् रहेलु एवु (जललव के०) पाणीनो बिंदु तेना जेवु (परिचचल के०) अतिशे चंचल छे अर्थात् अल्प वायुथी पण शीघ्रपणे पडी जाय तेवु छे ॥१४॥

भावार्थ-आ जीवे मानी लीधेला एवा जे सुखकारी पदार्थ, जेवा के, लक्ष्मी, सगा, संबंधी, तथा अनेक प्रकारना विलासे करीने शोभता एवा पंच विषयना सुख ए सर्व अतिशे चंचल छे जेम कमलना पांनडाना अग्रभागमा रहेलु पाणीनु टीपु थोडी वारमा स्वभावेज नाश पामे छे तेम ते सघलु सुख पण थोडा कालमा हतु नहोतु थइ जाय छे माटे हे जीव! एवा अतिशे अस्थिर विषय सुखने विषे तु शु आसक्त थाय छे? ॥१४॥

१ ३ २ ४ ६ ५ ७ ८
तं कछ बलं तं कछ। जुवणं अंगचंगिमा कछ ॥

११ १२ १३ १० ९
सव मऽणिच्चं पिछह। दिठंनठं कयंतेण ॥१५॥

अर्थ-हे प्राणियो! (तं के०) ते (बलं के०) शरीरनुं बल (कछ के०) क्यां गयुं? वली (तं के०) ते (जुवणं के०) जवानीपणु (कछ के०) क्यां गयुं? वली (अंगचंगिमा के०) शरीरनुं सुंदर पणु (कछ के०) क्यां गयुं? ते हेतु माटे (कयंतेण के०) काले करीने (दिठं-नठं के०) प्रथम दीठुं, ने पछी नाश पाम्युं एवुं, (सवं के०) सर्व वस्तु (अणिच्चं के०) अनित्य एवाने (पिछह के०) अवलोकन करो. अर्थात् विचारी जुओ. ॥१५॥

भावार्थ-केटलाएक पुरुषोने प्रथम जवानीपणामां घणा बलादिके सहित जोइने, पछी तेमने वृद्ध अवस्थामां अति निर्बल जोइने उपदेश करेछे. के, हे प्राणी! तारी जवानीपणानी शोभाये सहित शरीरनुं बलादिक क्यां गयुं? अहो! काले करीने हतुं नहोतुं थइ गयुं.!! माटे सर्वे वस्तु अनित्य छे. एम जाणी रात्रि दिवस करवा मांडेली एवी शरीरनी सु-

श्रुपा तेने ऊंजी करो, केमके, तमे गमे तेटलु द्रव्यादिकनु खरच करीने शरीरनी साचवणी करो, तोपण ते शरीरनी जवानी कदि काले तेवीने तेवी रहेवानी नथी माटे जेनी सेवा निष्फल न जाय, एवा धर्मनी सेवामा तत्पर थाउ ॥१५॥

घणकम्मपासबद्धो । भवनयरचउप्पहेसु विविहाउ ॥
पावइ विडंबणाउ । जीवो को इछ सरण से ॥१६॥

अर्थ–(घणकम्मपासबद्धो के०) निविड कर्म रुप पासाए एटले गाढचोए बधायेलो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (भवनयर के०) ससाररूपी नगरना (चउप्पहेसु के०) चौटाने विषे अर्थात् च्यार गति रूप चौटाने विषे (विविहाउ के०) अनेक प्रकारनी दुःख दाइ एवी (विडंबणाउ के०) विटबनाने (पावइ के०) पामे छे ए हेतु माटे (इछ के०) ए ससारने विषे (से के०) ते प्राणीने (को के०) कोण (सरण के०) रक्षण करनार छे? अर्थात् कोइ पण नथी ॥१६॥

भावार्थ–हे प्राणिन्! आ जीव घणां कर्म रूप पासबंधथी बंधायेलो एवो सतो च्यार गति रूप संसारना चोगानमां (चौटामां) अनेक प्रकारनी शरीरने तथा मनने दुःखदायक बंधनादि रूप विटंबनाने पामे छे. त्यां तेने रक्षण करवा कोण समर्थ छे? अर्थात् ते जीवनी रक्षा करनार धर्म विना बीजुं कोइ पण समर्थ नथी. ॥१६॥

घोरंमि गप्नवासे । कलमलजंबालअसुइबीभच्छे ॥
वसिओ अणंतखुत्तो । जीवो कम्माणुभावेण ॥१७॥

अर्थ–(जीवो के०) जीव जे ते (घोरंमि के०) घोर एटले भयानक एवो (कलमल के०) पेटमां रहेला द्रव्यनो (पदार्थोनो) समूह ते रूप (जंबाल के०) कादव तेणे करीने (असुइ के०) अशुचि भरेलो एवो, ने (बीभच्छे के०) बीभत्स. कहेतां कमकमाट भरेलो एवो (गप्नवासे के०) गर्भवासने विषे (कम्माणुभावेण के०) शुभाशुभ कर्मना प्रभावे करीने (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (वसिओ के०) रहेलो छे. पण ते दुःखने भूली जइने फरीथी अनंती

पडे, एवो उद्यम नथी करतो ए घणु आश्चर्य छे। ॥१४॥

जावार्थ—हे महामुग्धप्राणिन्!! आ संसारमां सारा माणसनी एवी रीत छे के, जे जग्याए घणुज दुःख पड्यु होय, ते जग्याए फरीथी न जाय पण आ जीवनोतो एवो अवलो स्वजाव छे के, तेज जग्याए वारंवार जवाय एवो उपाय कर्या करे छे पण ते थकी विराम नथी पामतो तेने जोइने ज्ञानी पुरुष उपदेश करे छे के, गर्जावासमां घणुज कष्ट छे के, जेनु वर्णन पण बरोबर थइ शक्तु नथी तोयपण इहां यत्किंचित् कहीए छीए ते गर्जावास अनेक प्रकारना मलमूत्रनी दुर्गंधथी जरपूर छे के, जेमां सारी हवा आववानो तो लेश मात्र रस्तोज नथी ने अनेक प्रकारना सूक्ष्म जंतुओ ते गर्जना कोमल शरीरने घणी वेदना उपजावे छे ने, ते गर्जने नाशी जवानी जग्या नथी मलती, तेथी वारवार मूर्छा खाइ तेनी ते वेदना सहन करे छे वली त्यां अनेक प्रकारनी रूधणा थायछे तेनी वेदना, तथा जठराग्निथी थयेली उष्ण वेदना, इत्यादिक कमकमाट जरेली अनेक वेदनाओने सहन करतो उंधे माथे नवमास सूधी टटलतो हतो माटे हे जीव! ते दुःखना दिवस तें अनंतीवार जोगव्या

तोपण तुं केम नूली जाय ढे? अने फरीथी पाढां तेनांतेज छःख पामवाना उपाय केम करया करे ढे? ॥१७॥

चुलसीइ कीर लोए। जोणीणं पमुहसयसहस्साइं॥
इक्किक्कम्मि अ जीवो। अणंतखुत्तो समुप्पन्नो॥१८॥

अर्थ–(लोए के०) लोकने विषे (जोणीणं के०) जीवनी उत्पत्तिनां स्थानक (चुलसीइ के०) चोराशी (पमुह के०) प्रमुख (सय सहस्साइं के०) लाख, एटले चोराशी शब्दने प्रमुख कहेतां अग्रेसर करीने लाख शब्द जोडवो. अर्थात् चोराशी लाख जीवने उपजवानां स्थानक ढे. (कीर के०) निश्चे. एटले ए वात शास्त्रमां कहेली ढे. ते चोराशीलाख योनिने विषे (जीवो के०) जीव जे ते (इक्किक्कम्मि के०) एकेक योनिने विषे (अ के०) वली (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (समुप्पन्नो के०) उत्पन्न थयो ढे. ॥१८॥

नावार्थ–हे जीव! तुं चोराशी लाख जीवा जोनीने विषे अनंतीवार भ्रमण करी

आव्यो तु ने, ते ते जीवा जोनीने विषे अनेक प्रकारना ठेदन नेदनना दुःख, तें अनती-वार सहन कर्या, तोय पण ते उत्पत्ति स्थानमांथी कटाक्षो पामीने, धर्मकृत्य करवाने विषे तु प्रीति केम जोडतो नथी? ॥१८॥

३ १ ५ ४
मायापियबंधुहिं । ससारछेहि पूरिज लोगो ॥
२ ११ ६ ८ ७ १० ९
बहुजोणीनिवासीहि । नय ते ताण च सरण च ॥१९॥

अर्थ-(ससारछेहि के०) ससारने विषे रहेला एवां, ने (बहुजोणी के०) घणी एवी योनि एटले चोराशी लाख योनी, तेने विषे (निवासीहि के०) निवास करीने रहेला एवा (माया पिय बंधुहि के०) माता पिता ने बंधु, तेमणे करीने (लोगो के०) लोक जे ते (पूरिज के०) पूरेलो छे (ते के०) ते सर्व (च के०) वली तहारु (ताण के०) रक्षण करनार, अने (च के०) वली तहारे (सरण के०) शरण करवा योग्य (नय के०) नथीज केम के, जे पोतेज बंधन-मां पड्यो होय, ते सामाने बंधनथी शी रीते छोडावे? ॥१९॥

भावार्थ—हे जीव ! आ जगत्मां रहेला सर्वे जंतु कदाचित् तहारुं पालण पोषण करवा माटे, माता, पिता तथा बंधु रूपे थयां छे, ने तेमणे करीने आ सर्व लोक पूरेलो छे. परंतु ते सर्वेथी पण आज सूधी तहारुं रक्षण थइ शक्युं नथी. माटे ते तहारे शरण करवा योग्य पण नथी. कारण के, संसारना महा दुःखरूप प्रवाहमां खेंचाता प्राणियोने, जेमां सारो कर्णधार (नावनो चलावनार) छे, एवी नौका (नाव) रूप जिनधर्म जे तेज, शरण करवा योग्य तथा ग्रहण करवा योग्य छे, पण माता पितादिक शरण करवा योग्य नथी.॥१९॥

जीवो[2] वाहि[1]विलुत्तो । सफरो[4] इव[5] निद्दले[3] तडप्फडई[6] ॥
सयलो[7] वि[8] जणो[9] पिच्छइ[10] । को[12] सक्को[13] वेअणाविगमे[11] ॥२०॥

अर्थ—(वाहि के०)व्याधिये करीने(विलुत्तो के०)उपद्रव वालो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (निद्दले के०) जल रहित प्रदेशने विषे (सफरो इव के०) माछलानी पेठे (तडप्फडई के०) तडफडे छे. एटले आकुल व्याकुल थाय छे. ते प्रकारना रोगे करीने पीडाता प्राणीने

(सयलो वि के०) सकल एवो पण (जणो के०) जन एटले लोक जेते (पिच्छइ के०) देखे छे परतु ते जीवनी (वेअणाविगमे के०) वेदनानो नाश करवाने विषे (को के०) कोण पुरुष (सक्को के०) समर्थ होय? अपितु कोइ पण समर्थ न होय ॥२०॥

ज्ञावार्थ–आ जीव अनेक प्रकारना व्याधि वडे ग्रस्त थइने ज्यारे जलविनाना माछलानी पेठे तडफडे छे, ते वखत हे मा! हे बाप!! इत्यादिक सामाने अतिशे करुणा उत्पन्न थाय एवा पोकार करे छे, त्यारे तेनी वेदनाने लेशमात्र ओछी करवाने कोइ पण समर्थ थतु नथी उलटा तेना मनने बीजी वेदना उत्पन्न थाय, एवी रीतना करुणा ज्ञरेला शब्दो वापरीने अने ओषधादिकना घणा खरचमा नाखीने अने आखोमा आसु लावीने,उलटा तेने वधारे गज्ञरामणमा नाखे छे अने पोते ज्यारे निराश थाय छे, त्यारे निसासा मूकीने छेवटे तेने धर्मनु शरण बतावे छे पण तेमाथी कोइथी काइ पण दुःख लइ शकातु नथी माटे हे जीव! परिणामे धर्मनु शरणतो करवुज पडे छे, तो प्रथमथीज तु धर्मनु शरण करय कारण के, जे धर्मना प्रज्ञावथी तहारे फरीथी एवु दुःख ज्ञोगववु पडे नही,माटे तेवा धर्मने करय ॥२०॥

मा जाणसि जीव तुमं । पुत्तकलत्ताइ मज्ञ सुहहेऊ ॥
निउणं बंधण मेयं । संसारे संसरंताणं ॥२१॥

अर्थ-(जीव के०) हे प्राणिन्! (पुत्तकलत्ताइ के०) पुत्र तथा स्त्री इत्यादिक जे ते (मज्ञ के०) म्हारे (सुहहेऊ के०) सुखनुं कारण थशे. एम (तुमं के०) तुं (मा जाणसि के०) न जाणीश. केम के, (संसारे के०) संसारने विषे (संसरंताणं के०) नरक तिर्यंच इत्यादि रूपे भ्रमण करता एवा जीवोने (एयं के०) ए पुत्र कलत्रादिक जे तेज, उलटा (निउणं के०) अतिशे गाढ एवा (बंधणं के०) बंधन रूपे थाय छे. ॥२१॥

भावार्थ-अरे रे जीव! तहारी शी विपरीत बुद्धि थइ छे? के, जे दुःखनुं कारण छे, तेनेज तुं, एकांते सुखनुं कारण मानी बेठो तुं! केमके, संसारने विषे स्त्री पुत्रादिक एज म्हारे सुख थशे, परंतु तेथी कदि पण होटुं बंधन छे. ते बंधनने तुं एम जाणो छे के, एथी म्हारे सुख थशे, परंतु तेथी कदि पण तहारे सुख थवानुं नथी. कारण के, तेमने विषे गाढ प्रीति राखवाथी नरकने विषे जवुं पडे

छे तथा तिर्यंच गतिने विषे गधेडा कूतरादिकना नि शकपणे विषय जोगववाना अवतार धरवा पडे छे अने त्या त्या अनेक प्रकारना ङ ख सहन करवा पडे छे तेनु कारण एज के, आ महारी स्त्री, आ महारो पुत्र इत्यादिक ममत्वजाव करवाथी एवा फल मले छे ने आ जवमा तेनु पालण पोपण करवामा रात्रि दिवस गमावे छे पण एम विचार करतो नथी के, आज घणो दिवस गयो, तथा आज वधी रात्रि गइ, पण तेमां केटली घडि में महारा आत्मानु साधन करयु? एवो विचार तु केम नथी करतो? ॥२१॥

५ १३ ६ ७ ८ ११ ७ १२ १०

जणणी जायइ जाया । जाया माया पिया य पुत्तो य ॥

४ १ २ ३

अणवहा ससारे । कम्मवसा सव्वजीवाण ॥ २२ ॥

अर्थ–(ससारे के०) ससारने विषे (कम्मवसा के०) कर्मना वश थकी (सव्वजीवाण के०) सर्व जीवोनी (अणवहा के०) अनवस्था एटले एक जातनी स्थिति नथी रहेती कारण के, (जणणी के०) माता जे ते, जवातरे (जाया के०) स्त्रीरूपे अने (य के०) वली

(जाया के०) स्त्री जे ते, नवांतरे (माया के०) मातारूपे. अने (य के०) वळी (पिया के०) पिता जे ते, नवांतरे (पुत्तो के०) पुत्ररूपे पण (जायइ के०) थाय छे. अर्थात् आ जीवनी एक सरखी स्थिति नथी रहेती. इत्यादि अनवस्था जाणवी. ॥२१॥

नावार्थ—हे जीव! संसारमां सर्वे जीव कर्मने वश छे. माटे तेमनुं स्वरूप सदाकाळ एकरूपे रहेतु नथी. एज संसारनो विषम स्वनाव छे. कारण के, जे माता छे, ते नवांतरे मातारूपेज नथी थती, परंतु तेज माता स्त्रीरूपे थायछे. अने जे स्त्री एटले पोतानी नार्या छे ते नवांतरे मातारूपे थायछे. पण नार्यारूपे उत्पन्न नथी थती. अने जे पिता छे, ते नवांतरे पितारूपेज उत्पन्न नथी थतो, परंतु पुत्ररूपे पण उत्पन्न थायछे. माटे जेना उपर तुं आज प्रीति राखीने तहारो बधो जन्मारो तेनुंज नरण पोषण करवामां, पशुनी पेठे आ मनुष्यनवने एळे गमावे छे. पण एम विचार नथी करतो के, एज महारां केटलीएक वखत शत्रु थइने तेनुए मने छेदन, नेदन, ताडनतर्जन, घातपातादिक अत्यंत वेदना उपजावी हशे. तोपण हुं तेना उपर सरागनावे करीने उलटो रात्रि दिवस तेनीज चिंतामां रहीने महारुं धर्मध्यान मूकीने शुं करवा खराब थउं हुं? एवो विचार तुं लेशमात्र पण करतो नथी. कारण के, तुं आखो

जन्मारो तेमने माटे कूटी कूटीने मरी जईश, तोयपण जो तेमना कर्ममा सुख नथी, तो तु केम करीने सुखी करीश? तथा तेमना कर्ममा जो द्रव्यादिकनो लाभ नथी, तो तु तेम ने क्याथी लावीने आपीश? तेम छता कदापि तु कूड, कपट, छलभेद, प्रपच, विश्वासघात अने अन्यायादिक अनेक प्रकारना कुकर्म करीने, महोटा मेरुपर्वत जेवडो माथे पापरूप भार भरीने, तु द्रव्य मेलवीने तेमने आपीश, तोयपण तेमनी पासे ते रहेवानु नथी अने जो तेमना भाग्यमा द्रव्यादिक पदार्थ छे, तो तु काइ पण नही आपे, तोयपण ते महोटा कोटिध्वज थशे माटे केवल तेमनेज माटे पोतानु धर्मध्यान चूकवु, ते ठीक नही ॥२२॥

आ बावीशमी गाथामां आ जीवने भवातर आश्रीने अनेक प्रकारना सबध थाय छे एम कह्यु परतु आने आभवमाज अनेक प्रकारना सबध थयाछे, तेनी कथा निचे प्रमाणे जाणवी

कथा २

मथुरा नगरीने विषे कुबेरसेना एवे नामे एक गणिका (वेश्या) रहेती हती ते एक दहाडो पोताने गर्भ उत्पन्न थवा थकी अतिशे खेद पामी त्यारे तेनी माता कुट्टिनी तेणीए, तेने खेदवाली जोइने, तेनी पीडा दूर करवाने अर्थे वैद्यने बोलाव्यो ते वैद्ये नाडी जोइने

तेने रोग रहित जाणीने ए प्रकारे कह्युं. के, आना शरीरमां कोइ पण रोग नथी. फक्त पेटने
विषे, पुत्र पुत्रीरूप जोडलुं उत्पन्न थयुं छे. ए कारण माटे एने खेद वर्ते छे. त्यार पछी वैद्यने
विदाय करीने ते कुट्टिनी, पुत्री प्रत्ये कहेती हवी. आ गर्भ तहारा प्राणनो नाश करनारो छे.
ते कारण माटे राखवा जोग्य नथी. एतो पाडवा जोग्यज छे. ते अवसरे वेश्या कहेती हवी.
क्लेश(दुःख)पण सहन करीश, परंतु महारा गर्भने कुशल रहो. एम कहीने पछी ते वेश्याए गर्भनी
वेदना सहन करीने अवसरे पुत्र पुत्रीरूप जोडलुं प्रसव्युं. त्यारे वली कुट्टिनी कहेतां तेनी
मा, कहेती हवी. हे पुत्री! आ छोकरांनुं जोडलुं तहारा जवानीपणाने नाश करनारुं थशे. ए
कारण माटे आ जोडलुं विष्टानी पेठे त्याग करीने, आजीविकानुं कारण एवुं पोतानु जवानी-
पणु राख्य. त्यारे वेश्या कहेती हवी. हे माता! जो एम छे तो दश दिवस सूधी विलंब करो.
पछी तमारुं कहेलुं करीश. त्यार पछी तेनी माताये आज्ञा आपी. त्यार पछी ते वेश्या दश
दिवस सूधी धवरावीने ते बालकोनुं सम्यक् प्रकारे प्रतिपालन करीने अगीयारमे दिवसे,
एक जणानुं कुबरदत्त, अने एक जणीनुं कुबेरदत्ता ए प्रकारे बे जणानां नाम पाडीने पछी
तेमना नाम सहित एवी बे वींटीयो करावीने ते बे जणानी आंगलीयोमां घालीने पछी एक

लाकडानी पेटीमा ते बे जणने माही मूकीने संध्या समये यमुना नदीना प्रवाहने विषे ते
पेटीने वहेती मूकी दीधी त्यार पछी ते पेटी जलमा वहेती थकी अनुक्रमे करीने दिवसनो
उदय थए सते, शौर्यपुर नगरे आवी त्या स्नान करवाने अर्थे आवेला एवा बे शेठना पुत्रो
ते पेटीने आवती देखीने, तत्काल लेइने एकजणे तेनी मध्ये एक बालक अने बालिकाने
जोइने, तेमनी मध्ये जे पुत्रनो अर्थि हतो, तेणे पुत्र लीधो अने बीजो पुत्रीनो अर्थि हतो,
तेणे बालिका लीधी ए प्रकारे ते एक एक बालक लेइने पोत पोतानी स्त्रीने आप्यु प-
छी मुद्रिकामा लखेला अक्षरने अनुसारे तेमनु नाम पाड्यु त्यार पछी ते कुबेरदत्त अने
कुबेरदत्ता एवे नामे बे बालक, ते शाहुकारोने घेर अतिशे उद्यमे करीने महोटा थया पछी
अनुक्रमे करीने जोवन अवस्था पाम्या त्यारे ते बे बालकोनु सरखु रूप जाणीने, ए बे शा-
हुकारो ते बे जणनो माहो माहे पाणीग्रहणनो उत्सव करता हवा एटले लग्ननो उत्सव
करघो त्यार पछी ते स्त्री भरत्तार, एक दहाडो सोगटा बाजी रमवा बेठा ते अवसरे कु-
बेरदत्तना हाथथकी ते नामाकित मुद्रिका कोइक प्रकारे निकलीने, कुबेरदत्तानी आगल पडी
त्यार पछी तेणीए ते मुद्रिका पोतानी मुद्रिकानी साथे सरखी आकृतिवाली, अने एक दे-

शमां घडेली, अने सरखा नामवाली एवी देखीने मनने विषे कुबेरदत्तने पोतानो नाई छे, एम निश्चे करीने ते बे वींटीयो कुबेरदत्तना हाथमां घाली. ते अवसरे कुबेरदत्त पण ते वींटी जोवा थकी तेमज तेने पोतानी बहेन छे, एम निश्चे करीने अतिशे खेद पाम्यो. त्यार पछी ते बे जण पण पोताना विवाहना कार्यने अकार्य मानतां एटले आ खोटुं थयुं! एम जाणतां एवां पोतानो संदेह निवारवाने माटे पोतपोतानी माताने सम खवरावीने अतिशे आग्रहे करीने पोतपोतानुं स्वरूप पूछ्युं. ते अवसरे तेमनी माताउए ते बे जणनी आगल मंजूषामांथी (पेटीमांथी) कहाड्यां त्यांथी मांडीने सर्व पण वृत्तांत कह्युं. त्यार पछी कुबेरदत्त माता पिताने कहेवा लाग्यो के, तमे अमने जोडले जन्मेलां जाणीने पण आवुं अकार्य केम कर्युं? त्यारे ते कहेवा लाग्यां के, तह्मारा सरखी कन्या अने तेना सरखो वर क्यांहि अमने मल्यो नही. तेथी सरखां शोनादि गुणवालां तमने जाणीने तमारा बेनोज मांहोमांहे विवाह कर्यो. परंतु हजु सूधी कांइ पण बगड्युं नथी. जे कारण माटे तमारा बेनुं एक करपीडनज थयुं छे. एटले फक्त एक हाथनोज मिलाप थयो छे. पण मैथुन कर्म थयुं नथी. ते माटे तुं खेद न करीश. तने बीजी कन्या परणावीशुं. त्यार पछी कुबेरदत्ते कह्युं.

तमारु वचन महारे प्रमाण छे परंतु हमणा तो हु व्यापार करवाने माटे परदेश जवानी इच्छा राखु छु ए कारण माटे मने आज्ञा आपो त्यार पछी ते शेठ शेठाणीए आज्ञा आपी पछी कुबेरदत्त, ते वृत्तांत पोतानी बहेनने कहीने, घणाक क्रियाणा लेइने, दैवयोग थकी पोताने उत्पत्तिनु स्थानक एवी मथुरा नगरीये गयो त्या ते निरंतर पोताने उचित व्यापार करतो सतो, एक दहाडो कोइक मोठा कर्मना जोगथकी अद्भूतरुपे करीने शोभायमान एवी, पोतानी माता कुबेरसेना वेश्याने देखीने, कामे पीडित थयो सतो, ते वेश्याने बहु द्रव्य आपीने, पोतानी स्त्री करीने निरंतर तेनी सगाथे विषय संबंधी सुख भोगवतो हवो त्या अनुक्रमे करीने तेने एक पुत्र थयो हवे शौर्यपुरने विषे ते कुबेरदत्ता, माताना मुखथकी मूलथकी पोतानी ते प्रवृत्ति साभलीने, तत्काल वैराग्य प्रत्ये पामी सती आर्या (साध्वी)नो संजोग थए सते दीक्षा ग्रहण करीने, घणा महोटा तप करीने, विशुद्ध अध्यवसायना योग थकी थोडा कालमाज, तेणीए अवधि ज्ञान उत्पन्न करयु त्यार पछी ते साध्वी, अवधिज्ञानना बले करीने पोताना भाईनु स्वरुप जोती सती मथुरा नगरीने विषे पोतानी माता सगाथे लागेलो एवो, अने पुत्र सहित एवो, तेने देखीने कर्मनी गतिने धिक्कार करती ए-

टले धिक्कार पडो कर्मने!!! एम कहेती सती पोताना नाईने अकारजरूप महोटा पापरूप
कादव थकी उध्धरवाने एटले काढवाने, पोते मथुरा प्रत्ये आवीने, कुबेरसेना वेश्यानेज
घेर जइने, धर्मलाभरूप आशिष् देइने तेनी पासे पोताने उतरवानुं स्थानक माग्युं. ते अवसरे
कुबेरसेना पण ते आर्याने नमस्कार करीने एम कहेती हवी. हे महासती! हुं वेश्या छुं. पण
हमणां एक नरतारना संजोगथकी निश्चे कुल स्त्री थइ छुं. ते कारण माटे तमे सुखे करीने
महारा घरनी समीपे पाप रहित एवा आश्रयने ग्रहण करीने, अमने रूडा आचारमां प्रवर्त्ता-
वो. त्यार पछी कुबेरदत्ता साध्वी पण, पोताना परिवार सहित तेणीए आपेला उपाश्रयमां
रही. हवे ते वेश्या निरंतर त्यां आवीने, ते बालकने साध्वीनी आगल नूंइ उपर लोटतो
मूकती हवी. ते अवसरे अवसरनी जाण एवी जे साध्वी, ते आगामी कालमां लाभ जा-
णीने ते बालकने आ प्रकारे बोलावती हवी. हे बालक! तुं महारो नाई छुं. ॥१॥ तुं महा-
रो पुत्र छुं ॥२॥ तुं महारो दीयर छुं. ॥३॥ तुं महारा नाईनो पुत्र छुं, एटले नात्रिजो छुं. ॥४॥
तुं महारो काको छुं ॥५॥ तुं महारा पुत्रनो पण पुत्र छुं. ॥६॥—तथा जे तहारो पिता छे, ते
महारो नाई छे. ॥१॥ अने महारो पिता छे. ॥२॥ अने महारा पितानो पिता, एटले महारो

वडाबत्त छे ॥३॥ महारो जरतार छे ॥४॥ महारो पुत्र छे ॥५॥ अने महारो ससरो पण छे ॥६॥—तथा जे तहारी माता छे, ते महारी माता छे ॥१॥अने महारा पितानी माता छे ॥२॥ अने महारा नाईनी स्त्री छे ॥३॥ अने महारी वहु छे ॥४॥ अने महारी सासु छे ॥ ५ ॥ अने महारी शोक्य पण छे ॥६॥—ए रीते कहीने साध्वी ते वालकने वारवार बोलावे छे त्यार पछी एक दहाडो कुवेरदत्त तेनुं वचन सानलीने, आश्चर्य पाम्यो सतो, ते साध्वीने कहेतो हवो हे आर्ये! वारवार आवु अजुक्तु शु बोलो छो? त्यारे साध्वी कहेती हवी हु अजुक्तु नथी बोलती जे कारण माटे आ वालक एक मातापणा थकी नाई छे, एटले तेनी अने महारी एक माता छे तेथी महारो नाई थाय छे ॥१॥ अने महारा नरतारनो पुत्र छे, माटे महारो पुत्र थाय छे ॥२॥ अने महारा नरतारनो नहानो नाई छे, माटे महारो दीयर छे ॥३॥ अने महारा नाईनो पुत्र छे, माटे महारो नत्रीजो छे ॥४॥ अने महारी माताना पतिनो नाई छे, माटे महारो काको लागे छे ॥५॥ अने महारी शोक्यना पुत्रनो पुत्र छे, माटे महारो पोत्रो लागे छे ॥६॥—ए प्रकारे वालकनी सथाथे पोताना छ संबंध देखाडीने, वली कहेती हवी जे आ वालकनो पिता छे, ते महारे एक मातापणा थकी नाई छे एटले तेनी

अने महारी एक माता छे. माटे जाइ थायछे ॥१॥ अने महारा मातानो जरतार थयो, तेथी महारो पिता थाय छे ॥ २ ॥ अने महारा काकानो पिता थयो, तेथी महारो वडाउदो थयो ॥ ३ ॥ अने प्रथम मने परण्यो छे, माटे महारो जरतार थाय छे ॥ ४ ॥ अने महारी शोक्यनो पुत्र थायछे, माटे महारो पुत्र पण थाय छे ॥ ५ ॥ अने महारा दीयरनो पिता थाय, माटे महारो ससरो छे ॥६॥—ए प्रकारे बालकना पिता कुबेरदत्तनी साथे पोताना छ संबंध कहीने, वली कहेती हवी. जे आ बालकनी माता छे, ते मने पण जणानारी छे, माटे महारी पण माता छे ॥१॥ अने महारा काकानी माता छे, तेथी महारी दादी लागे छे॥२॥ अने महारा जाईनी स्त्री थइ, तेथी महारी जोजाइ थाय छे ॥३॥ अने महारी शोक्यना पुत्रनी स्त्री थइ, माटे महारी वहु थइ ॥४॥ अने महारा जरतारनी माता थइ, तेथी महारी सासु थइ ॥५॥ अने महारा जाईनी बीजी स्त्री थइ, माटे महारी शोक्य थइ ॥६॥ ए रीते आ बालकनी माता कुबेरसेना वेश्यानी साथे पोताना छ संबंध देखाड्या. ए प्रकारे आ अढार संबंध कहीने ते साध्वी, ते संबंधोनी खातरी करवाने अर्थे, पोते व्रत ग्रहण कर्युं ते अवसरे राखेली पोतानी वींटी कुबेरदत्तने आपती हवी. त्यार पछी कुबेरदत्त पण ते वींटी देखीने

सर्व संबंधनुं विरुद्धपणुं जाणीने, तत्काल वैराग्य पामीने, पोतानी निंदा करतो सतो पोतानी शुद्धिने अर्थे, चारित्र ग्रहण करतो हवो अने वली महा तप करतो हवो तथा कुबेरसेना वेश्यापण ते प्रवृत्ति सांभलवा थकी प्रतिबोध पामी सती श्रावकनो धर्म अंगीकार करती हवी त्यार पछी कुबेरदत्ता साध्वी, ए प्रकारे तेमनो उद्धार करीने पोतानी प्रवर्त्तिनी पासे गइ एटले पोतानी गुरुणी पासे गइ अनुक्रमे करीने ए सर्व जीवो पोतानो धर्म सम्यक् प्रकारे आराधन करीने सद्गतिना भजनार थया अर्थात् रूडी गतिमां गया ए प्रकारे अढार संबंध उपर कुबेरदत्तनुं दृष्टांत कह्युं आ एक भवने आश्रीने संबंध देखाड्या अनेक भवनी अपेक्षामां तो प्राये करीने सांव्यवहारिक जीवोने एकएक संबंध पण अनंतीवार थया छे ते प्रकारे श्री भगवती सूत्रना बारमा शतकना सातमा उद्देशामां कह्युं छे, तेनो अर्थ इहां लखीए छीए

हे भगवंत! आ जीव सर्व जीवोना मातापणे करीने, पितापणे करीने, भाईपणे करीने, बहेनपणे करीने, स्त्रीपणे करीने, पुत्रपणे करीने, पुत्रीपणे करीने, पुत्रनी स्त्रीपणे करीने, सामान्यथकी शत्रुपणे करीने, वैरिपणे करीने एटले शत्रुभावना अनुबंध सहितपणे

करीने, घातकपणे करीने एटले मारनारपणे करीने, अने ताडन करनारपणे करीने, प्रत्यनीकपणे करीने एटले प्रतिकूलपणे करीने, अने कार्यना उपघातपणे करीने, एटले अमित्रसहायीपणे करीने राजापणे करीने, जुवराजपणे करीने, यावत् सार्थवाहपणे करीने, दासपणे करीने, एटले घरनी दासीना पुत्रपणे करीने, प्रेष्यपणे करीने एटले चाकरपणे करीने, भृतकपणे करीने एटले डुकालादिकने विषे अन्नसाटे लीधेलो तेपणे करीने, कर्षणादि लाभना भाग ग्राहकपणे करीने, अन्य पुरुषोए उपार्जन करेला अर्थना भोगकारी नरपणे करीने, वली कला शीखववा जोग्यपणे करीने, अने वली द्वेष करवा जोग्यपणे करीने पूर्वे उत्पन्न थयो छे? ए रीते गौतमस्वामीए भगवंतने पूछ्युं. त्यारे भगवंत कहेता हवा. हे गोतम! हा! अनेकवार अथवा अनंतीवार आ जीव सर्व जीवोनी माता थई, पिता थयो, भाई थयो, ए रीते उपर कह्या प्रमाणे पूर्वे सर्व संबंध करी चूक्यो छे. एज प्रकारे सर्व जीवो पण आ जीवना मातादिकपणे करीने, अनेकवार, तथा अनंतीवार पूर्वे उत्पन्न थया छे. ए रीते सर्व जीवोने मांहोमांहि सर्व संबंध थइ चूक्या छे. इति संसारनी अनवस्था उपर कुबेरसेना गणिकानुं दृष्टांत तथा श्री भगवती सूत्रना पाठनो अर्थ जाणवो.

॥ अनुष्टुब्वृत्तम् ॥

११ ९ १० १४ १२ १३ १७ १५ १६ २० १८ १९
न सा जाई न सा जोणी । न त ठाण न त कुल ॥

५ ६ ७ ८ १ २ ३ ४
न जाया न मुआ जठ ॥ सवे जीवा अणतसो ॥२३॥

अर्थ –(जठ के०) ज्या (सवे के०) सर्व (जीवा के०) जीव जे ते (अणतसो के०)अनतीवार (न जाया के०) नथी उत्पन्न थया तथा (न मुआ के०) नथी मरण पाम्या, एवी (सा के०) ते अर्थात् तेवी कोइ (जाई के०) जाति जे ते (न के०) नथी अने (सा के०) ते अर्थात् तेवी कोइ (जोणी के०) योनि जे ते (न के०) नथी अने (त के०) ते अर्थात् तेवु कोई (ठाण के०) स्थान जे ते (न के०) नथी अने (त के०) ते अर्थात् तेवु कोइ (कुल के०) कुल जे ते(न के०)नथी एटले सर्वे जीवोने पूर्वे कहेला सर्वे स्थानको अनतीवार थया छे॥२३॥

वली आ अधिकारने विशेषे जाणवानी मरजी होय तो, श्री भगवती सूत्रना बारमा शतकना सातमा उद्देशामाथी बोकडानु दृष्टात जोइ लेज्यो

॥ आर्यावृत्तम्. ॥

तं किंपि नत्थि ठाणं । लोए वालग्गकोडिमित्तंपि ॥

जत्थ न जीवा बहुसो । सुहदुक्खपरंपरं पत्ता ॥२४॥

अर्थ-(जत्थ के०) जे स्थानने विषे (जीवा के०) जीव जे ते (सुह दुक्ख परंपरं के०) सुख दुःखनी परंपराने (बहुसो के०) घणीवार (न पत्ता के०) नथी पांम्या. (तं के०) ते. अर्थात् तेवुं (किंपि के०) कोइ पण (लोए के०) लोकने विषे (वालग्ग के०) वालनो अग्र तेनो (कोडिमित्तंपि के०) प्रांतभाग मात्र पण, अर्थात् किंचित् मात्र पण (ठाणं के०) स्थान जे ते (नत्थि के०) नथी. अर्थात् आ जीव, सर्व स्थानकमां जइ आव्यो छे. ॥२४॥

भावार्थ-व्यवहार राशीने पामेला जीवोने अनंतो काल थइ गयो छे. माटे ते जीवोने सर्व जाति आदिकने विषे अनंतीवार उत्पत्ति थइज हशे? एम संभावना करीए छीए. केम के, ए अभिप्रायतो बहुश्रुतनेज गम्य छे. अर्थात् ते अभिप्राय तो बहुश्रुत जाणे. हे जीव! तुं अनंतीवार

सारी सारी जातिमा तथा सारी सारी योनिमां उत्पन्न थयो तु अने सारा सारा स्थानमा तथा सारा सारा कुलमा उत्पन्न थयो तु अने तु त्या अनेक प्रकारे जन्म मरण पाम्यो हु परतु विचारी जोताती तु जेवो हु,तेवोने तेवोज तु एटले तहारु स्वरूपतो निश्चेनयमते करीने अछेद्य, अभेद्य, अजर, अमर, ज्ञानरूप, सुखरूप अने सत्तारूप एवु छे तेने तु विसरी जइने, देहादि परन्नावमा आसक्त थइने पच प्रकारना विषय सुख न्नोगववानी तृष्णा, हजु सूधी तने जती नथी परतु तु एम वाछा राखेछे के, हु सारी सारी जाति आदिकमा जइने सारा सारा विषय न्नोगवु पण ते विषयना सुख ते अनतीवार न्नोगवीने वमन कर्या छे, तोयपण तेने तेज न्नोगनी इछा राखीने वाताशी(वमन करेलाने खानारो)केम थाय छे? वली ए विषय सुखने न्नोगवीने काइ तृप्त थवातु नथी पण, उलटी तेनी तृष्णा जेम बलता अग्निमा घी होमे, ने तेनी ज्वाला वृद्धि पामे, तेम विषय तृष्णा वृद्धि पामशे, माटे हे जीव! तु एम विचार के, हु सर्व ठेकाणे जइने सर्व जातिना सुख दुःख अनतीवार न्नोगवी आव्यो हु पण कोइ ठेकाणे नथी जइ आव्यो एम नथी एवु विचारीने विषय सुखथी विराम पामीने तु तहारा आत्मस्वरूपना अविनाशी सुखमा मग्न था आ बे गाथानो न्नेगो न्नावार्थ छे ॥२३॥२४॥

॥ आर्यावृत्तम्.॥

२ ३ ६ ४ ५

सव्वाउ रिद्धीउ। पत्ता सव्वेवि सयणसंबंधा ॥

१ ७ १२ ११ ८ १० ९

संसारे तो विरमसु। तत्तो जइ मुणासि अप्पाणं ॥२५॥

अर्थ-(संसारे के०) संसारने विषे (सव्वाउ के०) सर्व एवी (रिद्धीउ के०) ऋद्धियो जे ते. तथा (सव्वेवि के०) सर्व एवा पण (सयणसंबंधा के०) स्वजन संबंध जे ते (पत्ता के०) पाम्यो हुं (तो के०) ते कारण माटे(जइ के०)जो(अप्पाणं के०)आत्माने(मुणासि के०)जाणे छे,तो(तत्तो के०)ते ऋद्धिआदिक थकी(विरमसु के०)विराम पाम्य.अर्थात् निवृत्ति पाम्य.॥२५॥

भावार्थ-हे आत्मन्! संसारने विषे अनादि कालथी भ्रमण करतां आ जीवे देव मनुष्यादिकनी सर्वे ऋद्धियो पामी छे. तथा सर्वेनी साथे, पोताना माता पिता भाई भार्यादिक संबंध, जोडायो छे. माटे तेमां तहारे मोह राखवो घटतो नथी. केम के, जे स्त्री छे,ते पराभवनुं स्थानक छे. तथा जे बंधुजन छे, तेज बंधन छे,तथा जे विषयसुख छे,तेज विषछे. (फेर छे.)

ए प्रकारे जे तहारा शत्रु छे,तेनेज तु मित्र जाणीने तेने विषे मोह राखीने बेठो तु ते कारण माटे एक पोताना आत्म स्वरूपनुज साचु सुख मानीने, ते ऋद्धि, स्वजन, इत्यादिकनु कल्पित सुख मानीने अर्थात् तेने ७ स्वरूप जाणीने ते सर्व थकी निवृत्ति पाम्य ॥२५॥

१ ३ २ ४ ५
एगो वधइ कम्म। एगो वहवधमरणवसणाइ ॥
६ ९ १० ७ ८
विसहइ जवमि जमडइ। एगुच्चिअ कम्मवेलविउ ॥२६॥

अर्थ–(एगो के०) एकलो अर्थात् सहाय्य रहित एवो जीव जे ते (कम्म के०) ज्ञानावरणीआदि कर्मने (वधइ के०) आत्मानी सगाथे बाधे छे तथा (एगो के०) एकलोज जवातरने विषे (वह के०) ताडन अने (वध के०) वधन अने (मरण के०) प्राणनो वियोग अने (वसणाइ के०) आपत्ति तेमने (विसहइ के०) सहन करे छे वली (एगुच्चिय के०) एकलोज आ जीव (कम्मवेलविउ के०) कर्मवडे ठगायो सतो (जवमि के०) ससारने विषे (जमडइ के०) जमे छे ॥२६॥

भावार्थ—हे जीव! जे वखत तहारो जन्म थयो, ते वखत तें एकलेज वणुज कष्ट सहन करयुं, पण ते वखत तहारु दुःख मटाडवाने माटे, तने कोइए सहाय्य करी नही. अने जे वखते तुं मरण पामीश, ते वखते ते मरणनी वेदना पण, तहारे एकलानेज सहन करवी पडशे. अने पछी ज्यारे नरकादिक भवांतरने विषे जईश, त्यारे त्यांनी वेदना पण, तहारे एकलानेज सहन करवी पडशे; पण जेने अर्थे एटले देहने अर्थे, स्त्रीने अर्थे, पुत्रने अर्थे, तथा संबंधीने अर्थे तें अनेक प्रकारनां पाप करयां छे, परंतु तेमांनुं कोइ पण तहारी वेदनानो भाग लेवाने आवशे नही. एवीज रीते बीजा भवोमां पण कर्मवडे ठगायेलो तुं, एकलोज कष्ट भोगवीश. अर्थात् तहारां करेलां कृत्यने तुंज भोगवीश, पण ते कष्ट भोगववाने बीजो कोइ पण आवशे नही ॥२६॥

अन्नो न कुणइ अहियं । हियंपि अप्पा करेइ नहु अन्नो ॥
अप्पकयं सुहदुक्खं । भुंजासि ता कीस दीणमुहो ॥२७॥

अर्थ-हे प्राणिन्! (अन्नो के०) अन्य जे ते (अहिय के०) अहित(अनिष्ट)ने (न कुणइ के०) नथी करतो परतु आत्माज करे ढे, अने (हियपि के०) हितने पण, ते (अप्पा के०) आत्माज (करेइ के०) करे ढे पण (अन्नो के०) अन्य कोइ (नहु के०) नथीज करतो (ता के०) ते कारण माटे (अप्पकय के०) आत्मानु करेलु जे (सुहदुक्ख के०) सुख दुःख, तेने (भुजसि के०) पोते आत्माज नोगवे ढे माटे तु (दीणमुहो के०) दीनमुख वालो (कीस के०) केम थाय ढे? अर्थात् तु वीजाउनो दोष शु करवा देखे ढे? ॥२७॥

नावार्थ-हे जीव! तु एम विचारे ढे के, फलाणाये महारु वगाड्यु, एम धारीने तेना उपर द्वेष करे ढे, अने फलाणाये महारु सुधार्यु, एम धारीने तेना उपर राग करे ढे, पण तेमानु कोइ तहारु वगाडतु पण नथी, ने सुधारतु पण नथी परतु ते वगाडनारो, अने सुधारनारो, ते तहारो आत्माज ढे अर्थात् सुख पण तहारो आत्मा करे ढे, अने दुःख पण तहारो आत्माज करे ढे माटे दुःख आव्ये सते दीनमुख वालो थइने, वीजानो दोष शु करवा देखे ढे? वली श्री उत्तराध्ययन सूत्रना वीशमा अध्ययनमा कह्यु ढे के, वैतरणी नदीनो पमाडनार पण आ आत्मा ढे अने कूटशाल्मलि वृक्षनी वेदनाने पमाडनारो पण आ

आत्मा छे. अने कामधेनुं गायने पमाडनारो पण आ आत्मा छे. अने नंदनवन तथा देवलोक अने मोक्ष तेने पमाडनारो पण आ आत्माज छे. वली आ आत्मा कोइ अपेक्षाये कर्त्ता छे, अने कोइ अपेक्षाये अकर्त्ता छे. एज रीते सुख दुःखनो कर्त्ता पण आत्माज छे. वली मित्र तथा अमित्र पण आत्माज छे. अने सदाचार अने दुराचारने करनारो पण, आ आत्माज छे. एम जाणीने कोइना उपर राग द्वेष करवो नही. ॥२७॥

३ ४ ५ १ २
बहुआरंभविढत्तं । वित्तं विलसंति जीव सयणगणा ॥
७ १० ६ ८ ९
तज्जणियपावकम्मं । अणुहवसि पुणो तुमं चेव ॥२८॥

अर्थ–(जीव के०) हे प्राणिन्! (सयणगणा के०) माता, पिता, भाइ, स्त्री, पुत्रादिक स्वजननो समूह जे ते, (बहुआरंभ के०) तें, खेतीआदिक घणा आरंभे करीने (विढत्तं के०) उपार्जन कर्युं एवुं, जे (वित्तं के०) धन, ते प्रत्ये अर्थात् ते धने करीने, तेउ (विलसंति के०) विलास करे छे. अर्थात् ते धननुं फल ते स्वजनादिक भोगवे छे. (पुणो के०) वली (तज्जणिय

के०) ते आरने करीने उत्पन्न थयुं एवु, जे (पावकम्म के०) पाप कर्म, तेने (तुम चेव के०) तु एकलोज (अणुहवसि के०) अनुनव करीश अर्थात् नरकादिकने विषे ते पापनु फल तु एकलोज नोगवीश ॥२७॥

नावार्थ–हे जीव! तें अनेक प्रकारे जीव हिंसा तथा कूडकपट छलनेद प्रपंचादिक केटलाक अनर्थ करी, तथा नीच सेवादिक घणा अकर्त्तव्य करी, तथा अनेक प्रकारे परदेशमा नमीने, तथा लडाइ प्रमुखमा मरणांत कष्ट माथे लेइने, तथा पोताना स्वधर्मनो पण त्याग करीने, तथा रात्रि दिवस शरीरनु सुख पण न गणीने, धन उपार्जन कर्यु, परंतु ते धनने स्वजन तथा ज्ञाति आदिक लोक, तहारो उपकार न गणता, उलटा तने दबावीने, तथा तने तिरस्कार करीने, तथा मेहेणा मारीने, अने अनेक प्रकारनी युक्तिवडे करीने, एटले उद रनी पेठे फूकी फूकीने तेउ खाइ जाय छे अर्थात् धोले दहाडे नरया शेहेरमा ते स्वजनादिक चोर, तने लूटी ले छे अने ते धन उपार्जन करता जे पाप थयु, तेना फलने तो नरकादिकने विषे, तु एकलोज नोगवीश पण बीजु कोइ नोगववा आवशे नही माटे हे नव्य प्राणिन्! काइक विचार करीने न्यायथी धन उपार्जन करीने तेने काइक तो सारा मार्गमा वापरय॥२७॥

अह डुखिआइ तह नुख़ियाइ जह चिंतिआइ ङिंनाइ॥
तह थोवंपि न अप्पा । विचिंतिउ जीव किं नणिमो ॥२ए॥

अर्थ-(जीव के०) हे जीव! तुं मोहने वश थइने (जह के०) जेम (ङिंनाइ के०) आ महारां बालक जे ते. 'एटले महारां ढोकरां जे ते (अह के०) हवे (डुखिआइ के०) डुःखीयां ढे. एटले टाहाढ्यमां उढवा पाथरवादिक वस्त्र नथी, तेथी पीडा पामे ढे. (तह के०) तेमज (नुख़ियाइ के०) महारां बालक नूख्यां ढे. एम (चिंतिआइ के०) ते बालकोनुं तुं रात्रि दिवस चिंतवन करे ढे, परंतु (तह के०) तेवी रीते, तें (अप्पा के०) आत्मा जे ते (थोवंपि के०) थोडो पण (न विचिंतिउ के०) नथी चिंतवन कर्यो. माटे तने (किं नणिमो के०) शुं कहीए? अर्थात् हे मूर्ख! तने केटलो ठपको देइए? एटले तें थोडो पण आत्मानो विचार नथी कर्यो. के, महारा आत्मानी शी गति थशे? एवो विचार लगार मात्र पण तुं करतो नथी.॥२ए॥

नावार्थ–हे जीव! तुं मोहने वश थइने रात्रि दिवस पारकी चिंता कर्या करे ढे. के,

आ महारा बालक, तथा आ महारी स्त्री इत्यादिक स्वजन नूख्या ठे, तृषा ठे, तथा तेमने अन्न वस्त्रादिकनु दुःख ठे इत्यादिक अनेक प्रकारनी चिताने रात्रि दिवस कस्या करे ठे, परन्तु तु तहारा आत्मानी चिता करतो नथी के, मे महारा आत्मानु साधन केटलु करयु? एटले आत्मा परजवे सुखी थाय, एवु काम में रात्रि दिवस मध्ये केटली घडि करयु? एवो थोडो पण तहारा स्वार्थनो विचार तु करतो नथी केवल रात्रि दिवस पारकुज वेतरु कूट्या करे ठे माटे तुं मूर्ख ठ तेथी तने केटलो उपदेश देइए? केम के, उपदेश तो योग्यनेज थाय ठे ॥२९॥

१ २ ६ ४ ३ ५
खणन्नगुर सरीर । जीवो अन्नो अ सासयसरूवो ॥
७ ८ १२ ९ ११ १०
कम्मवसा संबंधो । निब्बंधो इञ्च को तुज्ञ ॥३०॥

अर्थ—हे आत्मन्! (खणन्नगुर के०) क्षण नंगुर एटले क्षणमा नाश पामवाना स्वन्नाव वालु एवु (सरीर के०) आ शरीर ठे (अ के०) वली (अन्नो के०) शरीर थकी जूदो एवो, अने (सासयसरूवो के०) शाश्वतु ठे स्वरूप ते जेनु, एवो (जीवो के०) जीव ठे तेने

(कम्मवसा के०) कर्मना आधिनपणाथी शरीरनी साथे (संबंधो के०) संयोग थयो छे. माटे (इह के०) ए शरीरने विषे (तुम्न के०) तहारे (को के०) श्यो (निव्वंधो के०)अनुबंध छे? एटले ए शरीरने विषे तहारे शी मूर्छा छे? ॥२०॥

नावार्थ—हे जीव! तुं अछेद्य, अन्नेद्य, अजर, अमर, ध्रुव, अनंत ज्ञानमय, अनंत दर्शनमय, अनंत चारित्रमय, अनंत वीर्यमय; ज्योतिःस्वरूप, पवित्र, अलिंग, अव्यक्त, निर्लेप, निरंजन, अने आनंदमय एवो तुं निश्चे नय मते छुं. परंतु अनादि कालथी कर्मना वशे करीने, अनित्य, अने अशाश्वत एवुं, अने त्वचा, मांस, हाडकां, रुधिर, नसो, मेद एटले हाडकां उपर रहेली चामडी, अने मज्जा एटले हाडकामां रहेलु मांस, अने मल मूत्र, ने दुर्गंध, ने बिन्नीत्स (बिहामणी) एवी वस्तुए नरेला चामडाना कोथला रूप आ शरीर छे. तेवा शरीरने विषे हे जीव! तुं कर्मना वशथकी बंधाएलो छुं. तेने विषे महारापणु मानी लेइने, एटले आ शरीर ते हुं छुं. एम धारीने तेना उपर ममत्वनाव राखीने शुं करवा मिथ्या हेरान थाय छे? इहां प्रसंगानुसारे शरीर उपरथी मूर्छा उतरवाने माटे, विचारवा जेवुं एक दृष्टांत लखीए छीए.—जेम कोइ पुरुषे सरकारनो अपराध कर्यो होय, तेणे करीने तेने स-

कत मजूरी साथे, महा ड खवाइ बधीरवानामा, अमुक वर्षनी टीप मारीने पूरयो होय, तेम तने पण, तहारा कर्मे, पूर्वे लखेली अशुचि वस्तुए करीने नरेलो, अने डुर्गंधमय शरीररूप पुरुषनी आकृतिवालो तथा स्त्रीनी आकृतिवालो चामडानो कोथलो, तेमा तने अमुक मुदत सूधी पूर्यो ठे तोपण तेवा शरीरने विषे तु एवो ममत्व धारण करे ठे के, हु शेठ, हु शेठाणी, हु राजा, हु राणी, हु ब्राह्मण, हु ब्राह्मणी इत्यादिक कल्पित नाम ठरावीने, तथा ते कोथलानो रग, कालो धोलो देखीने तेमां रूपवान् कुरूपवानना कल्पना करीने, तु मोह पामेठ, परतु एम नथी विचारतो के, आ महारा शरीरमा शेठ ते कियो ? हाथ शेठ ? पग शेठ ? के, माथु शेठ ? एम खरी रीते विचारीश तो सर्व कल्पना मात्रज मालम पडशे माटे एवी रीते वस्तुगते विचारीने, तु शरीर उपरथी मूर्छा उतारय किं रहुना ? आ अधिकारने विषे श्री आचारागजी सूत्रमा विशेष प्रकारे कह्यु ठे, त्याथी जोड लेवु ॥३०॥

३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११
कह आय कह चलिय। तुमपि कह आगऊ कह गमिही ॥
१२ १३ १४ १ २ १६ १५
अन्नुन्नपि न याणह। जीव कुडुंब कऊ तुम्ह ॥३१॥

अर्थ–(जीव के०) हे आत्मन् (कुडुंवं के०) आ माता पिता जाइ स्त्रीयादि कुटुंव (कह आयं के०) क्यांथी आव्युं ठे? अने (कह चलियं के०) क्यां गयुं? एटले अहिंथी मरीने क्यां गयुं? अने (तुमंपि के०) तुं पण (कह आगउ के०) क्यांथी आव्यो? अने (कहं गमिहि के०) क्यां जईश? एम (अन्नुन्नंपि के०) परस्पर एटले एक वीजाने पण (न याणह के०) नथी जाणतो. माटे (तुम्न के०) तहारुं कुटुंव (कउ के०) क्याथी? अर्थात् एक वीजाने जाण्या वगर आ कुटुंव महारुं ठे, एम मानी वेठो ठुं, ते मिथ्या ठे. ॥२१॥

जावार्थ–हे जीव! जेना उपर तने घणो मोह ठे, ने महारां महारां करे ठे, ते तहारां माता पिता स्त्रीयादिक केइ गतिमांथी आव्यां ठे? ने केइ गतिमां जशे? अने तुं पण केइ गति-मांथी आव्यो ठुं? ने केइ गतिमां जईश? ते संवंधी तने कांइ पण खवर नथी. एटले जेम परवने विषे कोइ क्यांथी आव्युं? ने कोइ क्यांथी आव्युं; ए रीते ते सर्वे आवीने एकठां मले ठे. पठी तेउ पाणी पीने सउ सउने मार्गे वेराइ जाय ठे. तेम आ जवरूप परवने विषे कुटुंवरूप सर्वे लोक पण, कोइ नारकीमांथी, कोइ तिर्यंचमांथी, कोइ मनुष्यमांथी अने कोइ देवलोकमांथी, एम सउ सउनी गतिमांथी आवीने जेगां थयां ठे. तेउ पोत पोताना

कर्मने अनुसारे सुख दुःख नोगवीने, पोत पोताना करेला कृत्यने अनुसारे, चाल्या जाय ठे परंतु तेमने राखवाने माटे तु अनेक प्रकारना उपाय करीश, तोयपण ते रही शकवाना न थी. ते कारण माटे तेमने तु एम मानी बेठो हु के, आ महारु कुटुंब ठे, पण ते वस्तुगते तहारु कुटुंब ठेज नही परंतु तहारु साचु कुटुंब तो ज्ञान, दर्शन, चारित्रादिक आत्मगुण ठे ॥३१॥

आ अधिकारने विशेष जाणवानी मरजी होय तो, श्री आचारांगजी सूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना प्रथम अध्ययनना, प्रथम उद्देशामा जोई लेज्यो ॥३१॥

१ २ ४ ३

खणनंगुरे सरीरे । मणुअनवे अप्नपमलसारिठे ॥

१० ए ५ ७ ६ ७

सारं इत्तियमेत्त । ज कीरइ सोहणो धम्मो ॥३२॥

अर्थ—हे आत्मन्! (खणनंगुरे के०) क्षण क्षणमा नाश पामतु एवु (सरीरे के०) शरीर सते, तथा (अप्नपमल सारिठे के०) मेघना समूह जेवो, एटले जेम वायराथी मेघ शीघ्र नाश पामे ठे, तेम थोडा कालमा नाश पामे एवो (मणुअनवे के०) मनुष्य नवने विषे

(जं के०) जे (सोहणो के०) सारो. एटले पांच आश्रवथी विराम पामवा रूप(धम्मो के०) जिनप्रणीत धर्म जे ते (कीरइ के०) करीए. (इत्तियमित्तं के०) एटलु मात्रज (सारं के०) सारछे.
र्थात् आ संसारमां जेटलुं धर्म साधन थाय छे, एटलुंज सार छे. ॥३१॥

भावार्थ–हे भव्य जीव! देवादिक भवनी अपेक्षाए थोडा काल रहे एवो, आ मनुष्य भव छे. तेमां वली आ शरीर क्षणे क्षणे नाश पामे तेवुं छे. अर्थात् चारे तरफथी बलवा मांडेला घर जेवुं आ शरीर छे. तेवा क्षणिक शरीर वडे, जेटली घडि तुं धर्म साधन करीश, एटली वारनोज तहारो मनुष्य भव लेखानो छे. जेम कोइ घर बलतुं होय, ने तेमांथी जेटलो सामान काढी लीधो, तेटलोज आपणो छे. तेम नाश पामता शरीरथी जेटली घडि तुं तहारा आत्मानुं साधन करीश, एटलीज वार तहारो मनुष्यभव जाणवो. अने बाकीनो पशुना जेवो निरर्थक जाणवो. एटले जेम पशु छे, ते आहार, भय अने मैथुन तेणे करीने पोतानो जन्मारो गमावे छे, तेम तहारो पण व्यर्थ जन्मारो गयो जाणवो. ॥३१॥

२ ३ ५ ६ ७ ८
जम्मदुक्खं जरादुक्ख । रोगा य मरणाणि य ॥
१ १३ ० १२ ९ ११ १०
अहो दुक्खो हु ससारो । जड कीसति जतुणो ॥२३॥

अर्थ–(अहो के०) अहो इति आश्चर्य। एटले आ वात आश्चर्यकारी छे अथवा (अहो के०) हे जीव ! ए प्रकारे जीवनु सबोधन करवु आ ससारमा पर्यटण करता प्राणियोने कोइ एवो पदार्थ नथी के, जे दु खदायक न होय अर्थात् सर्व पदार्थ दु खदायक छे शु शु दु खदायक छे, ते देखाडे छे (जम्म दुक्ख के०) जन्म सबधी दु ख, एटले आ जीवने जन्मती वखते घणुज दु ख थायछे तथा (जरा दुक्ख के०) वृद्धावस्था सबधी दु ख, एटले घडपणमा अनेक प्रकारना दु ख प्राप्त थाय छे (य के०) वळी (रोगा के०) अनेक प्रकारना व्याधि उत्पन्न थाय छे (य के०) वळी (मरणाणि के०) अनेक प्रकारे मरणनी वेदना थाय छे माटे (हु के०) निश्चे (जड के०) जे ससारने विषे (जतुणो के०) प्राणी जे ते (कीसति

केवल डुःख रूपज ढे. अर्थात्
के०) क्लेश पामे ढे, ते (संसारो के०) संसार जे ते (डुरको के०) केवल डुःख रूपज ढे. अर्थात्
आ संसारमां कांइ पण सुख नथी. ॥३३॥

न्नावार्थ–हे आत्मन्! तुं विचार करय के, आ जीव ज्यांथी जन्मे ढे, त्यांथी ते मरण
पर्यंत केवल डुःखमांज वर्त्ते ढे. केम के, जन्मती वखते डुःख घणु पडे ढे. ते विषे शास्त्र-
मां कह्युं ढे के, अग्नि वडे तपावीने, लालचोल करेली साडात्रण क्रोड सोयो, शरीरमां
रहेली एवी साडात्रण कोटि रोमराय, तेने विषे चांपतां जेटली वेदना थाय, तेथी आठगुणी
वेदना गर्न्नने विषे थाय ढे. तथा जन्मती वखतनी वेदना तो, कांइ कही शकाय तेवी नथी;
जेम जतरडामां घालेला सोना रुपाना तारने, जेम बलात्कारे खेंची काढे ढे, ए दृष्टांते मा-
ताना योनी यंत्रमांथी निकलतां, माताने तथा पोताने, अतुल वेदना थाय ढे. तेवी रीते
मरणानुं डुःख पण जाणी लेवुं. हवे जन्म अने मरण ए बे डुःखोनी मध्ये, रहेला डुःखोनु
वर्णन करीए ढीए. बाल्यावस्थाने विषे, ते बालकने बोलतां न आवडवाथी, तेने जे वेदना
थइ होय, ते वेदना मटाडवाना उपचारने बदले, उलटी तेने वधारे वेदना थाय; तेवा उप-
चार करवामां आवे ढे. जेम के, ते बालकने मांथु डुःखतुं होय, तेनो उपचार मूकीने पेट

डखतु मटाडवानो उपचार करे छे इत्यादि वली जवानीमा एटले मानी लीधेली सुखनी अवस्थामा पण, ससारना समस्त सुखनी प्राप्ति थती नथी—कदापि पराणे एक सुखनी प्राप्ति थाय छे, तेवामा बीजा बे ङ ख उना थाय छे जेम कोइ वस्तुनो धडो करवा माटे, काइ पण चीज न जडवाथी, चोमासामा उत्पन्न थएला आशरे दश पदर देडका लेइ, पा चशेरीनो धडो करे छे, तेवामा ते धडो, काइक उंचो थवाथी जेवामा बीजु एक देडकु लेवा जाय छे, तेवामा वे देडका कूदी जाय छे वली वेने पकडवा जाय छे, तेवामा चार जता रहे छे, तेम ए दृष्टातनु सिद्धात ए छे के, स्त्री, धन, पुत्र, निरोगीपणु जगत्मा मान्यपणु, तथा महोटी हवेलीउ, अने स्वजनादिकनु अनुकूलपणु इत्यादिक वधा सुख चोगववानी इछा करे छे, तेवामा तेमाथीज अणधार्यु अणचितव्यु, उचितु महाकष्ट आवी पडे छे जेम के, पुत्रना सुखनी इछा करवा जाय छे, तेवामा स्त्री मरी जाय, वली स्त्रीना सुखनी इछा करवा जाय छे, एटलामा द्रव्य नाश थइ जाय, वली पराणे कदापि द्रव्य मल्यु, तो शरीरे मादो थाय, कदापि शरीरे साजो थयो, तो घर बली जाय, वली घर समु कराववा जाय, एटलामा चोरीनो, अथवा स्वजनादिकनो उपद्रव थाय, माटे जवानीमा पण, सर्व प्रकारनी बरोबर

व्यवस्था राखीने सुख भोगववा जाय, तोपण भोगवी शकातु नथी. तो वृद्धावस्थामां तो क्यांथीज भोगवाय? केम के, सर्व सुख भोगववानुं मुख्य साधन एवुं जे शरीर, ते निर्बल, रोगी,कद्रूपु थइ जाय छे.तेमज शास्त्रमां कह्युं छे के,हाथ पग विगेरे अंग थरथर धृजे छे. तथा आंखे पूरुं देखातुं नथी. काने पूरुं संभलातुं नथी. नाकमांथी लींट नितरे छे. ने दांत पण हाली उठे छे. तथा पडी पण जाय छे. तथा खांसी, श्वास अने शरीरनुं निर्बलपणु वधे छे. अंग भागे छे,तुटे छे अने फाटे छे. वली मुखेथी बराबर चोखुं बोली शकातुं नथी. अने लोकने पण अनादर करवा जोग्य,तथा हांसी करवा जोग्य थाय छे. तथा दिवसे दिवसे भान पण ओछुं थतुं जाय छे.तोयपण वधा काममां म्हापण मोहोलवा घणो जाय छे, त्यारे पोतानी स्त्री तथा वहालो पुत्र अने पुत्री विगेरे,ते डोसाने तिरस्कार करीने एम कहे छे के,तमे छानामाना खाटलामां पड्या रहोने! नकामो लवारो शुं करवा करो छो! तमारुं हैयु फूटी गयुं छे, पण कांइ अमारुं फुटी गयुं नथी के,तमारु कह्यु करीए!! वली घरना खूणाने विषे खांशी खातो खातो एक तूटमूट खाटलामां पड्यो रहे छे. वली जवानी अवस्थामां पुत्रादिकने पालन पोषण करेलां, ते एवी आशाए के, तेओ वृद्धावस्थामां म्हारी चाकरी करशे, तोयपण ते स्त्री,

पुत्र, पुत्रनी स्त्रीयो, इत्यादि ते पण तें झोसाथी न सहन थाय तेवो, पराजव करे ठे अने वली मोढेथी वलेठे के, आ झोसो मरतोए नथी, ने माचो मूकतो पण नथी वली ते झोसाने घरमा रहेला माणसोज तेनी निंदा करे ठे, एटलुज नही, परंतु ते वृद्ध पोतेज, पोताना देहनी निंदा करे ठे ते उपर टीकामा लखेलु काव्य तथा तेनो अर्थ लखीए ठीए,

॥ वेतालीयवृत्तम ॥

वलिमततमस्थिशेषित । शिथिलस्नायुधृत कलेवरम् ॥
स्वयमत्र पुमानजुगुप्सते । किमु कान्ता कमनीयविग्रहा ॥१॥

अर्थ—वृद्धावस्थाथी जेना बधा शरीरनी त्वचा (चामडी) मा करचोलीयो वली गइ ठे तथा शरीरमा केवल हाडकाज देखाय ठे अने नाडियो पण, शिथिल थइ गइ ठे एवा वे ढगा कलेवरने जोइ, ए वृद्ध पोते पोतानी मेलेज, ते शरीरनी निंदा करे ठे, तो जेनु शरीर सुंदर ठे, एवी स्त्रीयो निंदे, तेमा तो शुज कहेवु ॥१॥

वली ते वृद्धावस्थाना डुख उपर टीकामा कथा लखेली ठे, तेनो अर्थ लखीए ठीए

कथा २.

कौशांबी नगरीने विषे घणा धनवालो, अने घणा पुत्रवालो एवो, एक धनो नामे सार्थवाह हतो तेणे

एकलेज नाना प्रकारना उपाये करीने,धन उपार्जन करलुं. ने ते सघलु धन, उःखथाजां बंधुजन, तथा स्वजन, तथा मित्र, तथा स्त्री, अने नाई आदिक सर्वे संबंधीजना नोगने अर्थ वापरलुं. त्यार पछी ते धनो, कालना परिपाकपणाथी वृद्ध अवस्थाने पांम्यो. ने तेना सघला पुत्रो, तेनुं सारी रीते पालन पोषण करवानी योग्य कलामां कुशल हता. अने संसार संबंधि सघला कामनी चिंतानो नार, तेणे ते पुत्रो उपरज नांख्यो हतो. तोयपण ते पुत्रो एम बोले छे के, अमने आ पिताजीएज आवी सुंदर अवस्थाने पमाड्या छे. तथा सर्वे लोकना अग्रेसर कर्या छे. तथा तेमणे अमारो बहु उपकार कर्यो छे. ए रीते पोतानुं मारु कुलीनपणुं,ते पुत्रो जणावता हता पछी कोई कार्य प्रसंगे, ते वृद्धनी स्त्रीयो पोताना स्वामीनी चाकरी करती हती. तेमां पण शरीर चोली-ने स्नान करावबुं, तथा नोजन करावबुं इत्यादिक जे काले जेम करवुं घटे, ते तेम निरंतर करती हती. तेम करतां करतां केटलाएक दिवस गया, पछी वृद्धपणुं वृद्धि पांम्युं. एटले आखा शरीरनी इंद्रियो स्वाधीन न रही. अने सर्व अंग कंपवा लाग्यां. अने नेत्रादिकमांथी पाणी गलवा मांड्युं. त्यारे हलवे हलवे ते स्त्रीयादि-कोए, ते वृद्धनी चाकरी घटाडवा मांडी. केमके, वृद्धपणुं तो वधवा लाग्युं माटे. वली ते वृद्ध, चित्तना अभि-मान वडे करीने, वृद्धावस्थाना उःखरूप समुद्रमां पड्यो. वली ते वृद्धना दीकरानी स्त्रीयो एम कहे छे के, आ मोसानुं वईतरु कूटवानुं ते अमारा कर्ममां क्यां मूर्खी घाली मूक्युं हशे? ते कांइ मालम पडतुं नथी. त्यारे तेमना स्वामीज एटले ते मोसाना पुत्रो, वली ते स्त्रीयोने समजावीने मोसानी चाकरीमां वलगाडे छे, त्यार पछी एक दिवस ते सर्वे स्त्रीयो, संप करीने पोत पोताना नरतारने एम कहे छे के, तमारा पितानी अमे घणी घणी चाकरी करीए छीए, तोयपण ते वृद्धपणामां बुद्धिनी विकलताथी, अमारी करेली चाकरीना जसने बदले, उलटो अ-

पजस आपे छे माटे तमने जो अमारु कयु मानवामां न आवतु होय, तो बीजा कोइ माणस पासे ते डोसानी चाकरी करावा, एटले खबर पडशे पछी ने पुत्रोए तेमज कर्यु त्यार पछी केटलाएक दिवसे पुत्रे पूछ्यु के, हे पिताजी! केम हवे सारी रीते चाकरी थाय छे! त्यारे ते डोसो बोल्या के, भाई! शु कहुं!! महारु मन जाणे छे, कांइ कहेवानी वात नथी एवी रीते ते डोसानु बोलवु सांभळीने, ते सर्वे स्त्रीओ पोत पोताना पतिने कहेवा लागी के, तमे अमारु कयु प्रथम नहोता मानता, पण हवे जखमारीने मान्यु!! इत्यादिक रीते बोलीने, ते डोसाना अवगुण पोताना पतिना हृदयमां सारी रीते ठसाव्या ते पुत्रो पण ते स्त्रीओनु कहेवु मान्य करीने, पोताना पिताने तिरस्कार करवा लाग्या ए रीते ज्यारे तरफनु दुःख जेवुं थवाथी, ते डोसाए तो पोको मूकवा मांडी ते सांभळीने ते स्त्रीओ बोली के, आपणा ससरान अन्न पचतु नथी, ने वगर विचार्यु खा खा करे छे, तेथी चूंक आवती हशे, माटे लावो! देवता थइ शेकीए पछी ते स्त्रीओ पण छूगडाना डुचा सारी पेठे उना करीने जेम डाम दें, तेम डोसाने शेके छे तेथी ते डोसाने घणी पीडा थवाथी डोसो ना ना कहेतो जाय छे, तो पण, पराणे पराणे शेके जाय छे अने मनमां विचार छ के, आ डोसाए लोकमां अमारी बहु फजती करी छे, माटे फरीने फरीने आरो लाग मळवानो नथी एम विचारीने, ते डोसाने बहु पराभव करे छे त्यार पछी ते डोसो पण, थाकी पाने करीने थोडा दिवसमां मरण पाम्यो ए रीते वृद्धावस्थानु दुःख जाणवुं

वळी ते वृद्धावस्थाना दुःखना वर्णननु बीजु काव्य, टीकामां लख्यु छे, ते लखीए छीए

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्. ॥

गात्रं संकुचितं गतिर्विगलिता, दन्ताश्च नाशं गता ।
दृष्टिर्भ्रश्यति रूपमेव ह्रसते, वक्त्रं च लालायते ॥
वाक्यं नैव करोति बान्धवजनः पत्नी न शुश्रूषते ।
धिक्कष्टं जरयाभिभूतपुरुष, पुत्रोऽप्यवज्ञायते ॥१॥

अर्थ—वृद्धावस्थामां शरीर संकोचाइ जाय छे. एटले शरीरे करचोलीउ वले छे. अने गति पण विकल थाय छे, एटले ज्यां पग मूकवो धार्यो होय, त्यां न मूकातां बीजे ठेकाणे मुकाइ जाय छे. अने दांत पण पडी जाय छे. अने आंखे पण झांख आववाथी बराबर देखातुं नथी. अने रूप पण दिवसे दिवसे घटतुं जाय छे. अने मुखमांथी लाल चूए छे. वली बांधवजन पण, ते वृद्धनुं कह्युं करता नथी. अने परणेली स्त्री पण, सेवा करती नथी. माटे जराए (वृद्धवस्थाए) करीने पराभव पामेला पुरुषने धिक्कार थाउ !!! केम के, पुत्र पण ते वृद्धने तिरस्कार करे छे. माटे ए वृद्धपणानुं जीववुं, ते केवल कष्टरूप जाणवुं. ॥१॥

वली कह्युं छे के, जेम ते वृद्धनी पोतानां घरनां माणसो निंदा करे छे. तेम ते वृद्ध पण पोताना घरना माणसोना, अनेक दोष प्रकट करीने, तेउनी निंदा करे छे. वली ते वृद्ध

पूर्वे एटले जरानी अवस्थामा धर्म कर्यो हतो, तेथी केटलाएक लोक ते दुःखनो निर्वाह करता हता, ते पण आ वृद्धावस्थामा, तेनु दुःख नाश करवाने समर्थ थता नथी जेम कोइ माणस नौकामा (वहाणमा) बेठो होय, तेवामा ते नौका जर दरिया वच्चे भागी जाय, त्यारे तेमा बेठेना माणसोने, जेम दुःख थाय, तेम आ वृद्धने पण सहाय्यता न मळवाथी, तेनु दुःख थाय छे तथा वृद्धावस्थामा प्राये सोळ रोग उत्पन्न थाय छे, तथा जे वृद्धने जोवाथी बीजाने पण करुणा उत्पन्न थाय, तेवो ते वृद्ध दुःखी थाय छे इत्यादि विस्तार श्री आचारांगजी सूत्रथी जाणवो वळी शास्त्रमा कह्यु छे के,

॥ अनुष्टुपवृत्तम् ॥

सव्वे जीवावि इच्छंति । जीविउं न मरिज्जिउं ॥
तम्हा पाणिवहं घोरं । निग्गंथा वज्जयंति णं ॥३॥

अर्थ–पूर्वे वृद्धावस्थानु जे दुःख कह्यु, तेथी मरणनी वेदनानु दुःख अत्यंत जाणवु माटेज शास्त्रमा कह्यु छे के, सर्व जीवो जीववु वांछे छे, पण कोइ जीवो मरवु इच्छता नथी एटलाज माटे निर्ग्रंथ महामुनियो घोर एवा प्राणिवधनो त्याग करे छे ॥३॥

वली एज अधिकारने विशेष जाणवाना अर्थि पुरुषोए, श्री आचारांगजी सूत्रमांथी जोइ लेवुं. वली गाथामां च शब्दनुं ग्रहण कर्युं छे तेथी द्रव्य संबंधीनुं पण घणुज दुःख छे; ते देखाडे छे.

अर्थानामर्जने दुःख । मर्जितानां च रक्षणे ॥
आये दुःखं व्यये दुःखं । धिगर्थं दुःखसाधनम् ॥४॥

अर्थ—आ संसारने विषे मनुष्योने बे प्रकारना प्राण छे. तेमां एक अंतःप्राण, ने बीजा बहिःप्राण, तेमां अंतःप्राणतो प्रसिद्ध छे. अने बहिःप्राण ते धन छे. केम के, प्राण जतां जेवुं दुःख थाय छे, तेवुंज दुःख धन जतां पण थाय छे. एटलाज माटे ज्ञानी पुरुषोए आ दुःखनी पंक्तिमां धनने पण गण्युं छे. केम के, (अर्थानां के०) धन मेलवतां पण दुःख छे, तेमज उपार्जन करेला धनने साचववामां पण दुःख छे. माटे धन आव्ये पण दुःख छे, अने धन गये पण दुःख छे. अर्थात् ते धनज दुःखदायक छे. माटे दुःखनुं साधन एवा धनने धिक्कार थाओ!! ॥४॥—ए रीते जन्म, जरा, रोग, मरण अने धन, ते संबंधी दुःखनो विचार करवो. पण अंध परंपराए न चालवुं. ए उपदेश. ॥२२॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

१ ३ २ ४ ६ ५ ७
जाव न इंदियहाणी । जाव न जररक्खसी परिप्फुरई ॥

८ १० ९ ११ १३ १२ १४
जाव न रोगविआरा । जाव न मच्चू समुल्लिअई ॥३४॥

अर्थ—हे जीव! (जाव के०) ज्या सूधी (इंदियहाणी के०) इंद्रियोनी हानी, एटले इंद्रियोनुं क्षीणपणुं (न के०) नथी थयुं तथा (जाव के०) ज्यां सूधी (जररक्खसी के०) जरारूप राक्षसी (न परिप्फुरई के०) नथी प्रकट थई, तथा (जाव के०) ज्या सूधी (रोगविआरा के०) रोग विकार (न के०) नथी प्रकट थया, तथा (जाव के०) ज्या सूधी (मच्चू के०) मृत्यु जे ते (न समुल्लिअई के०) नथी उदयमा आव्युं, त्या सूधीमा शक्तिने न गोपवता तहाराथी बने तेटलुं धर्मसाधन करी ले, नहिं तो पछीथी तने घणोज पश्चात्ताप थशे ॥३४॥

भावार्थ—हे प्राणिन्! ज्या सूधी तहारी इंद्रियोनी शक्ति भरपूर छे, अने ते शक्तिने जरारूप राक्षसीए भक्षण नथी करी, अने ज्या सूधी रोग विकार रूप शत्रुए, कायारूप नगरमा

घेरो नथी घाल्यो, अने ज्यां सूधी काळना सपाटामां बरोबर नथी आव्यो; त्यां सूधीमां तुं जेटलुं आत्म साधन करवुं धारीश, तेटलुं बनी शकशे. माटे जेम बने तेम प्रमाद मूकीने जलदीथी धर्मसाधन करय. ॥२४॥—वळी भर्तृहरिये पण कह्युं छे के,

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्. ॥

यावत्स्वस्थमिदकलेवरगृहं, यावज्जरा दूरतो* ।
यावच्चेन्द्रियशक्तिरप्रतिहता, यावत्क्षयो नायुषः ॥
आत्मश्रेयसि तावदेव विदुषा, कार्यः प्रयत्नो महान् ।
प्रोद्दीप्ते° भवने हि कूपखननं, प्रत्युद्यमः कीदृशः ॥१॥

अर्थ–(यावत् के०) ज्यां सूधी आ शरीररूप घर साजुं छे, तथा ज्यां सूधी जरा नथी आवी, तथा ज्यां सूधी इंद्रियोनी शक्ति नाश नथी पामी, तथा ज्यां सूधी आउखुं पूरुं नथी थयुं, त्यां सूधीमां पंडित पुरुषे, पोताना कल्याणने अर्थे महोटो प्रयत्न करवो. अर्थात् रात्रि दिवस परलोके सुख थाय; एवाज साधनमां प्रवर्त्तवुं. केम के, कोइ एवुं विचारे के, हालतो जवान अवस्था छे, माटे हालमां संसारनां सुख भोगवीने, पछी वृद्धावस्थामां धर्म साधन

*यावच्चदूर जरा. °सदीप्ते.

करीशु, पण हे सज्जनो! जेम (प्रोद्दीते के०) घर अतिशे बलवा माड्यु, त्यारे जे कूवो खोदवानो उद्यम करवो, ते केवो कहेवाय? एटले घर बलवा माड्या पछी कुवो खोदी पाणि कहाडी घर होलवायज नही तेम वृद्धावस्थामा बधु धर्मसाधन करीशु, एम धारवु ते सिद्ध थायज नही, केम के, वृद्धावस्थाना स्वाभाविक छ खथी, धर्म साधन बनी शकवु घणुंज कठण छे माटे धर्म साधन करवामा प्रमाद न करवो ॥१॥

वली एज वातने मूल ग्रथकार पण जणाव छ

१ २ ३ ५ ६ ७ ८ ९

जह गेहमि पलित्ते । कूव खणिउ न सक्कए कोइ ॥

९ १२ ११ १३ १४ १५ १०

तह सपत्ते मरणे । धम्मो कह कीरए जीव ॥३५॥

अर्थ–हे जीव! (जह के०) जेम (गेहमि के०) घर (पलित्ते के०) बलवा माड्ये सते (कोइ के०) कोइ पण, एटले समर्थ होय ते पण (कूव के०) कूवाने (खणिउ के०) खोदवाने अर्थात् कूवो खोदी पाणी कादीने, बलता घरने होलववाने (न सक्कए के०) न

समर्थ थाय. (तह के०) तेम (जीव के०) हे जीव! (मरणे के०) मरण (संपत्ते के०) प्राप्त थए सते. एटले मरण नजीक आव्ये सते (धम्मो के०) धर्म जे ते (कह के०) किये प्रकारे (कीरए के०) करी शकाय? ॥३५॥

नावार्थ–हे आत्मन्! ज्यारे (जवानी अवस्थामां) तहारे धर्म करवानो अवसर हतो, त्यारे तुं वीजे चाले चढी गयो, एटले विषयी जीवनी संगते पशुनी पेठे फोगट अवस्था गमावी. अने हवे ज्यारे शरीरनी शक्ति क्षीण थवाथी, नकामा जेवो थयो, अने वळी ज्यारे तने कूतरानी पेठे, तहारां स्त्री पुत्रादिके तिरस्कार कर्यो, त्यारे तुं पराणे धर्म साधन करवाने तत्पर थयो, पण हे मूढ जीव! तुं एटलुं विचारतो नथी के, हवे महाराथी शुं बनवानुं छे? जेम ज्यारे तरफथी घर बळवा मांड्युं, ने तेने होलववाने माटे, जाणे कूवो खोदी पाणी काढीने, ते बळतु घर होलवुं, इत्यादिक विचार जेम फोगट छे, तेम शरीरनुं सामर्थ्य गया पछी, धर्म साधन करवानो विचार, ते व्यर्थ छे. एम देखी, तु विचारय के, धर्म साधन तो नानपणमांथीज, अभ्यास करतां करतां प्राये घणो कालेज सिद्ध थाय छे. जेम कूवाना कांठा उपर पाणी काढवानी जग्याए, पथरो अथवा लाकडुं पड्युं होय, तेमां पण कोमल एवा दोरडा

वडे, घणो काले करीने घसाराथी ऊडा कापा पडे छे पण तेवो कापो पाडवाने, कदापि लो-ढानी साकलथी आखो दिवस घसे, तोयपण, तेवो कापो न पडे तेम तु बाल्यावस्थाथीज विषय कषाय ढंगा करवाने माटे, धर्म साधनमा वर्त्तवानो अभ्यास करच ॥३५॥

रूवम ऽसासयमे यं । विज्जुलयाचचल जए जीअ ॥
सझाणुरागसरिस । खणरमणीअ च तारुन्न ॥३६॥

अर्थ–हे आत्मन्! (एय के०) आ (रूव के०) शरीरनु सुदरपणु जे ते (असासय के०) अशाश्वतु छे केम के, रोगादिके करीने सनत्कुमार चक्रवर्त्तिना शरीरनी पेठे नाश पामे तेवु छे वली (जए के०) जगत्ने विषे (जीअ के०) जीवित जे ते (विज्जुलया चचल के०) वीजली रूप लतानी पेठे चचल छे एटले जेम वीजली, क्षणमात्र देखाइने पछी नाश पामे छे, तेम जीवित पण थोडा कालमा नाश पामे छे अने (च के०) वली (तारुन्न के०) जुवानीपणु जे ते (सझाणुराग सरिस के०) सध्याकालना नाना प्रकारना रग सरखु, एटले सध्याकाले

रूपथ हतो एक वेळा सुधर्म सजामां ते रूपनी स्तुति थई, ते वात कोइ बे देवोने रुची नही, पछी तेओ ते शंका टाळवाने विप्ररूपे सनतकुमारना अंत पुरमां गया सनतकुमारना देह ते वेळा राज भरेला हता,तेने अंग मर्द-नादिक पदार्थोनुं माप विलेपन हतुं एक नहानुं पंचियुं पहेरयुं हतुं, अने ते स्नानमजन करवा माटे बेठो हतो तनामां विप्ररूपे आवेला देवता, तेनु मनोहर मुख,कंचनवर्णी काया अने चंद्रना जेवी कांति,जाइने बहु आनंद पाम्या तेरा मांथुं धुणाव्युं,एने चक्रवर्तिए पूछ्युं तमे माथु रम धुणाव्युं ! देवोए कह्युं अमे तमारू रूप अने वर्ण निरीक्षण करवा माटे बहु आतुरतावी हता स्थले स्थले तमारा वर्ण रूपनी स्तुति सांजळी हती आज ते वात अमारे प्रमाणभूत थइ,एथी अमे आनंद पाम्या माटे मांथु धुणाव्यु के,जेवुं लोकोमां कहेवाय छे,तेवुं ज रूप छे एथी वनी विशेष छे पण ओछुं नथी सनतकुमार,स्वरूपना वर्णनी स्तुतिथी प्रभुल्लतारी बोल्यो,तम आ वेळा महारू रूप जो । जो जरे परन्तु हु ज्यारे राजसजामां वस्त्रालंकार धारण करी केवळ सज्ज थइने,ज्यारे सिंहासन उपर बेसुं, त्यारे महारु रूप अने महारो वर्ण जोवा योग्य छे;अत्यारे तो हुं खेलजरी कायाए बेठो छु,जो त वेळा तमे महारु रूप रंग जुओ तो अद्भुत चमत्कारने पामो, अने चकित थइ जाओ पछी देवोए कह्युं त्यारे अमे राजसजामां आवीशु,एम कहीने त्यांथी चाल्या गया त्यार पछी सनत्कुमारे उत्तम अने अमूल्य वस्त्रालंकारो धारण कर्यां अनेक उपचारथी जेम पोतानी काया, विशेष आश्चर्यने उपजावे तेम करीने, ते राजसजामां आवी सिंहासन उपर बेठो पासेपासे समर्थ मंत्रिओ,सुभटो,विद्वानो अने अन्य सजासदो योग्य आसने बेसी गया छे. राज श्वर, चामरछत्रथी अने खमाखमाथी विशेष शोभी रह्यो छे(वधाइ रह्यो छे) त्यां पेला देवताओ पाछा विप्ररूपे आव्या अद्भुत रूप वर्णथी आनंद पामवाने बदले जाणे खेद पाम्या छे एवा स्वरूपमां तेओए माथु धुणाव्युं

चक्रवर्त्तिए पूछ्युं अहो ब्राह्मणो! गइ वेला करतां आ वेला तमे जूदा रूपमां मांथु धुणाव्युं,एनुं शुं कारण छे? ते मने कहो. अवधिज्ञानानुसारे विप्रे कह्युं के, हे महाराज! ते रूपमां अने आ रूपमां भूमी अने आकाश जेटलो फेर पडी गयो छे. चक्रवर्त्तिए ते वात स्पष्ट समजवा पुछ्युं त्यारे ब्राह्मणे कह्युं. अधिराज! प्रथम तमारी कोमल काया अमृत तुल्य हती. पण आ वेलाए झेररूप छे.तेथी ज्यारे अमृत तुल्य अंग हतुं,त्यारे आनंद पाम्या हता. आ वेला झेर तुल्य छे, त्यारे खेद पाम्या. अमे कहीए छीए ते वातनी सिध्धता करवी होय तो, तमे हमणां तांबूल थुको;तत्काल तेना उपर मक्षिका वेसशे अने ते परधाम प्राप्त थशे. सनत्कुमारे ए परीक्षा करी तो सत्य ठरी,पूर्व कर्मना पापनो जे भाग, तेमां आ कायाना मद संबंधनुं मेलवण थवाथी ए चक्रवर्त्तिनी काया झेरमय थइ गइ. विनाशी अने अशुचिमय कायानो आवो प्रपंच जोइने सनत्कुमारने अंतःकरणमां वैराग्य उत्पन्न थयो.के,केवल आ संसार तजवा योग्य छे. आवीने आवी अशुची स्त्री, पुत्र मित्रादिना शरीरमां रहेली छे. ए सघलुं मोहमान करवा योग्य नथी.एम बोलीने,ते छ खंडनी प्रभूतानो त्याग करीने चाली निकल्यो. एवुं जाणीने अहं ममत्व न करवो.

३ २ ५

गयकन्नचंचलाउ । लच्छीउ तिअसचावसारिछं ॥

४ १ ७ ६ ८ ९

विसयसुहं जीवाणं । बुज्झसु रेजीव मा मुज्झ ॥२७॥

अर्थ—(जीवाणं के०) जीवोनी (लच्छीउ के०) लक्ष्मीयो जे ते (गयकन्न चंचलाउ के०)

हाथीना कान जेवी चचल छे अने (विसयसुह के०) विषय सुख जे ते (तिअसचाव सारिछ के०) इन्द्रना धनुष् (आकाशमा लीला पीळा धनुषनी आकृतिवाला वादला देखाय छे ते) सरखा चचल छे ए हेतु माटे (रे जीव के०) हे मूढ जीव! (बुझसु के०) बोध पाम्य अने (मा मुझ के०) मोह न पाम्य केम के, फरीथी आवी मनुष्य देहादिक सामग्री मळवी घणीज दुर्लभ छे, माटे धर्मने विषे बोध पाम्य ॥३७॥

भावार्थ–रे आत्मन्! जे लक्ष्मीयोने देखीने तु अहकार धारण करे छे, के, आ लक्ष्मी जीवता सूधीमा महारी पासेथी जवानीज नथी परंतु ए लक्ष्मीयो हाथीना काननी पेठे चचल छे केम के, थोडा काळ उपर तें जेओने मोटा धनाढ्य दीठा हता, तेओज कर्मना वशथकी थोडा काळमा दरिद्र थएला, तहारा जोवामा आवे छे, माटे लक्ष्मीयोनु स्थिरपणु नथी वली जीवोना शब्दादिक विषय सुख पण, इन्द्र धनुषनी पेठे एटले आकाशना लीला पीळा रगनी पेठे शीघ्र नाश पामे तेवां छे एटले वस्तुगते विषयना सुख झाकळनां पाणी जेवा, तथा धूमाडाना बाचका जेवा असत्य छे, माटे हे जीव! मनथी मानी लीधेला विषय सुखने तथा लक्ष्मीने असत्य जाणी, श्री जंबूकुमरनी पेठे धर्म साधन करवाने तत्पर था ॥३७॥

कथा. ५

राजगृही नगरीने विषे ऋषजदत्त नामा शेठ तेनी धारणी नामे जार्यानी कूखमां, जंबुस्वामीनो जीव, जे पूर्व जवे पांचमा ब्रह्मदेवलोकने विषे तिर्यक्जृम्नक जातिमां महर्द्धिक देवता हतो, ते त्यांथी (देवलोकथी) चवीने, पुत्रपणे आवीने उपन्यो. त्यार पछी माताए स्वप्नमां जंबूवृक्ष दीठो, पछी ज्यारे ते कुमरनो जन्म थयो, त्यारे तेनो जन्म महोत्सव करीने जंबूकुमार एवु नाम दीधुं. अनुक्रमे युवान अवस्था पाम्यो, त्यारे सुधर्म गणधरनी पासे धर्मदेशना सांजलीने वैराग्य पाम्यो त्यारे श्री सुधर्म स्वामीने कह्युं के, हे जगवन्! हुं चारित्र लेइश, पण महारा माता पिताने पूछी आवुं एम कहीने पाछो घर तरफ आवे छे. एटलामां मार्गमां आवतां जंत्रथी उपडेलो पत्थर, पोतानी पासेथी निकल्यो देखीने, विचारवा लाग्यो के, हमणां जो मने आ तोपनो गोलो लागी जात, तो हु अव्रतिपणामां मरण पामत! एवुं जाणी श्री सुधर्मस्वामीनी पासे पाछो आवीने, ते कुमरे समकित मूल जे बार व्रत छे, ते बारे व्रत लीधां. एटले अंगीकार करयां. तेमां चोथा व्रतमां एटली मर्यादा राखी के, कदापि माता पिताना कहेवाथी स्त्रीयो परणवी पडे तो, तेने परणुं; पण ते स्त्रीयोनी साथे जोग जोगवुं नही. एवो त्याग करीने, फरी घेर आवी माता पिताने कह्युं के, हे माता! हे पिता!! मने आज्ञा आपो, हुं श्री सुधर्मस्वामी पासे दीक्षा लेउ. त्यारे माता पिताए कह्युं के, हे पुत्र! दीक्षा पालवी घणी उक्कर छे. एवी रीते घणो घणो समजाव्यो, तोपण जंबूकुमारे मान्युं नही. त्यारे माता पिताए कह्युं के, हे पुत्र! आठ कन्याउ साथे तहारुं सगपण करेलुं छे, माटे तेने परणीने पछी दीक्षा लेजे ते सांजली जंबूकुमार मौनपणु धारण करी रह्या. त्यार पछी माता पिताए, आठ कन्याउना पिताउने कह्युं के, अमारो पुत्र वै-

राग्यवान् थयो छे माटे तमारे दीकरियो परणावबानी मरजी होय तो जलदी परणावो, पण ते कन्याओनो त्याग करीने जो दीक्षा ले, तो अमारो दोष कहाडशो नही ते साजनी सर्व शठियाओ कहवा लाग्या के, अमे नही परणावीए पण ते शठियाओनी दीकरीयोए कहयु के अमे तो जंबूकुमारनेज परणीशु पण बीजाने परणवानो त्याग छे त्यारे शेठियाओए पोतानी पुत्रीओने कहयु के, एतो दीक्षा लशे तोपण दीकरीयोए कह्यु के, ए दीक्षा लेता जलदी ल्यो, पण अम तो एनेज परणीशु. पछी ते एक रात्रीमां आठे कन्या परण्या अने रात्रिये सय्या उपर बेसीने सर्वे स्त्रीयोने कह्यु के, हुतो प्रभात दीक्षा लेइश केम के, आ संसार सब अनित्य छे, कोइ कोइनी साथ आवनार नथी त्यारे स्त्रीयोए कह्यु के, हे स्वामिन्! तमे हमणा दीक्षा लशो नही हमणा तो जे संसारनु सुख मल्यु छे, ते सारी रीत भोगवीने, पछी दीक्षा लेज्यो नहि तो कणबीना न्याय पश्चाताप करशो जेम कोइ मारवाड देशना कणबी, पोताने घेर घउ वावीने पछी मेवाडमां, पोताने सासरे गयो त्यां तेनां सासुए सारो रोटला करीने, थालमां मूक्या उपरथी शेलडी मूकी, ते शेलडी कणबीने, घणी सारी स्वादिष्ट लागी पछी ज्यारे पोताना सालाने पूछयु के, आ शेलडी तमने क्याथी मली? एतो तमारे घेर क्यांथी आवी? त्यारे सालाये कह्यु के, ए अमारा घरमां नीपजे छे वलीय पूछ्यु, ते केवी रीत नीपजे छे? त्यारे सालाये शेलडी वाववानी विधि देखाडयो पछी कणबीए जाण्यु के, महारे घर पण ए हु वावीश एम निर्धार करी घेर आवीने प्रथम जे घउनु क्षेत्र वाव्यु हतु, तेने उखेडी नाखवा लाग्या त्यारे लोकोए कह्यु के, आ तु शु करे छे? तेणे कह्यु के, हु एमां शेलडी वावीश त्यारे लोको कहेवा लाग्या के, आ देशमां पाणी नथी, माटे शेलडी थशे नही, तेम छतां जो तने शेलडीज वाववानी इछा होय तो, एकवार जे आ घ-

उंनी खेती करेली छे ते कपावी ले, पछी शेलडी बनावजे. एवुं लोकोनुं कहेवुं तेणे मान्युं नही, अने शेलडी वावी. ते थोडी उगी, एटलामां कूवानुं पाणी खूटी पड्युं, तेथी जे उगेली शेलडी हती, ते पण सुकाइ गइ. त्यारे पश्चात्ताप करवा लाग्यो, तेम हे स्वामिन्! तमे पण छतुं सुख मूकीने बीजा नवा सुखनी चाहना करोछो तो पछी पस्ताशो!! एवी स्त्रीयोनी वाणी सांभली जंबूकुमरे कह्युं के, पूर्वोक्त दृष्टांते पश्चात्ताप नही करुं. परतु जो नही समजशो तो, तमेज पस्तावो करशो. हुंतो ललितांग कुमरनी पेठे तमारा फंदमां नही पडुं. तेनी कथा कहु छुं ते सांभलो. एक नगरमां एक शेठनो पुत्र ललितांग कुमर एवे नामे, महा रूपवंत हतो. तेने एक दिवसे ते नगरना राजानी रूपवती नामा राणी छे, तेणीये दीठो. त्यारे एकांते बोलावीने, तेनी साथे संसार संबंधी भोग विलास करवा लागी. एटलामां राजा पण त्यां आव्यो. त्यारे भयभ्रांत थइने, राणीए ते ललितांग कुमरने, खालमां उतारयो. अने विचारयुं के, पछी कहाडीश. हवे राणीतो राजानी साथे रमवा लागी गइ. अने ललितांग खालमां भूखे मरतो, कोइ अन्य आवीने एठवाडो नांखे, ते खाय, अने एठनुं पाणी पडे ते पीये, एवी रीते च्यार महिना पर्यंत ते खालमां पडी रह्यो. इहां कोइ छ महिना सूधी पडी रह्यो एम पण कहे छे. "तत्व केवली गम्य" त्यार पछी ललितांगना मा बापे घणोये जोयो, पण जड्यो नही. तेथी शोक करवा बेठा, एटलामां वर्सात आव्यो तेथी खालमां पाणी भराणुं, ते पाणी कहाडवा सारुं खाल उघाडी, ते खालना पाणीनी साथे ललितांग पण, तणातो तणातो नगरनी महोटी खालमां जइ पड्यो. तेने लोकोये देखीने, तेना माता पिताने जइ कह्युं. माता पिता जइ खालमांथी कहाडी घेर लेइ गया. त्यां मूर्छा खाइने पडी रह्यो, शरीर पीलुं पडी गयुं, हाडकां नीकली आव्यां, माता पिताये घणा प्रकारना

नथी. म्हारे तो मात्र नवकार मंत्रनो आधार छे. एवो धर्मोपदेश दीधो, त्यारे प्रभवे कह्युं के, आ नवी पर-
णेली स्त्रीयोनो त्याग करीने, तुं दीक्षा शा वास्ते ले छे? संसारनां सुख भोगवीने पछी दीक्षा लेजे. तेने
जंबूकुमरे कह्युं के, हे प्रभवा! संसारमा सुख छेज क्यां? के, जेने हुं भोगवुं. संसारनुं सुखतो मधुबिंदुआ समान
छे. तेनी लालचे जीव संसारमां रझळे छे. जेम कोइ एक १पुरुष भूलथी उजड २अटवीमां जइ पड्यो तेनी प-
छवाडे एक ३हाथी दोड्यो, त्यारे ते हाथीना भयथी नासतो भागतो, एक वडनी ४शाखामां जइ लटकी र-
ह्यो. हवे ते शाखानी नीचे, एक ५कूवो छे. तेमां च्यार ६सर्प पोतानुं मोढुं फाडीने बेठा छे, तथा एक ७अजगर
पण मोढुं फाडीने बेठो छे. तथा ते वडना थडने हाथी धूणावी रह्यो छे. तथा जे शाखामां ते पुरुष लटके छे,
ते शाखाने एक ८काळो अने बीजो ९धोळो, एवा बे उंदरो कापी रह्या छे. वळी तेनी उपर एक मधमांखीनो
मधपुडो छे, तेनी १०मक्षिकाउ उडी उडीने ते पुरुषना शरीरने, चटका मारी रहेली छे एटलामां ते मधपुडा-
मांथी एक मधनुं ११टींपु टपक्युं, ते पेला पुरुषनी जीभने जइ लाग्युं, त्यारे ते पुरुषे उचुं जोवा मांड्युं तो तेणे
दीठु के, मधपुडामांथी ए मधुबिंदु पडे छे; एवुं जाणीने ते टींपानी नीचे म्होडुं उघाडुं राखीने लटक्यो, अने
टींपाना स्वादमां मग्न थयो थको, पोताना उपर पूर्वोक्त अनेक जातनां दुःख पड्यां छे, ते सर्वे भूली गयो. ए-
टलामां एक १२विद्याधर आवीने कहेवा लाग्यो के, हे पुरुष! त्हारुं दुःख देखीने, मने दया आवे छे, माटे
आव्य! म्हारा १३विमानमां बेसी जा. हुं तने दुःखमांथी काढवा वांछु छुं. त्यारे ते पुरुष बोल्यो हे
विद्याधर! आ एक टींपु मधनुं म्हारा मुखमां आववा द्यो, पछी हुं आपनी साथे विमानमां बेसी चालुं.
एम एक टींपुं आव्युं, वळी पण कह्युं के, आ बीजुं टींपु आवे तो चालुं, ए रीते एकेक टींपाना स्वादमां लो-

जाणो थशो, ते विकट स्थानन वॉडे नही, त्यारें विद्याधर जाण्यु के एतो पयोज मूलवे, लोनीवे, ए कांइ ऊंडामांथी निकलशे नही पतु जाणी तेने त्यांज मूकी विद्याधर चाल्या गयो तम हे भव्यो आ अवसर चूक्या तो फरी ससारमां पड्या, ने, मनुष्य, अवतार, मलवो, महा दुर्लभ छे एवो ज्ञान सांभलीने भव्यो जोरपण, प्रतिबोध पाम्यो अने बोल्यो के, हु जतु हु पण तहारी साथे दीक्षा लेइश पछी जंबूकुमरे पोताना माता पिताने प्रतिबोध दीधो, तथा आठ कन्याउये वली पोत पोताना माता पिताने प्रतिबोध दीधो, तथा प्रभवे पण, पांचसे चोरोने प्रतिबोध दीधो, एम सर्व मली प्रभाते,नवाणु क्रोड सोनैया धर्म क्षेत्रोमा खरची नांखीने, उत्तम उत्सव सहित पांचसने सत्तावीश जनोना साथे, श्री जंबूकुमरे श्री सुधर्मस्वामी पासे दीक्षा लीधी ए रीते,लक्ष्मी अने विषयनो सुख त्याग करवा आश्चर्यी, जंबूकुमरनु दृष्टांत कह्यु

आ मधुबिंदुआना दृष्टांतनो सिद्धांत एटले उपनय घणो प्रसिद्ध छे, तोपण किंचित टीका करीने देखाड्यो छ

---

१ जीव २ ससाररूप अटवी ३ कालरूप हाथी ४ आयुष्यरूप शाखा ५ जन्मरूप कूप ६ च्यार कषायरूप सर्प ७ नरकरूप अजगर ८ रात्री ,९ दिवस रूप बे उन्दरो १० सर्व कुटुरूप माखीओ ११ विषय सुखरूप मधनु टापु १२ गुरुरूप विद्याधर १३ जिनधर्मरूप वैमान

१ २ ३ ४ ६ ७ ५ ८
जह संझाए सउणा।ण संगमो जह पहे अ पहिआणं ॥

११ १२ ए १३ १०
सयणाणं संजोगो । तहेव खणनंगुरो जीव ॥३८॥

अर्थ—हे आत्मन्! (जह के०) जेम (संझाए के०) संध्याकालने विषे (सउणाण के०) पक्षियोनो (संगमो के०) संगम थाय छे. (अ के०) वली (जह के०) जेम (पहे के०) मा-र्गने विषे (पहिआणं के०) मार्गे जनार लोकोनो समागम थाय छे. एटले मार्गमां जनार लोकोनो समागम तथा पक्षियोनो समागम जेम थोडा कालनो छे, (तहेव के०) तेमज (जीव के०) हे जीव! (सयणाणं के०) स्वजननो (संजोगो के०) संयोग जे ते (खणनंगु-रो के०) क्षणनंगुर छे. एटले क्षणमां नाश पामवाना स्वनाववालो छे. ॥३८॥

नावार्थ—जेम संध्या समये अनेक प्रकारना पक्षियो, च्यारेदिशा तरफथी आवीने एकठा मले छे. अने प्रातःकाले, तेज पक्षियो पोत पोताना कर्मने अनुसरीने, चारेदिशा तरफ उडी जाय छे. तेम आ संसारने विषे अनेक प्रकारना जीवो चारे गतिमांथी आवीने, आ मनुष्य

नवमा एकठा थया ठे अने तेज जीवो, पोतानु आयुष्य पूर्ण करीने, पाठा कर्मानुसारे चारे गतिमा जता रहे ठे तथा जेम मार्गने विषे, कोइ किये गामथी कोइ किये गामथी आवीने नेगा थाय ठे, पठी त्या थोडीवार विश्राम करीने, एटले नातु खाइने पाठा सर्व पोत पोताना योग्य स्थानक प्रत्ये जता रहे ठे, पण तेउ एक ठेकाणे वेसी रहेता नथी, तेम आ ससारी जीव पण, कोइ कयि गतिमाथी, कोइ कयि गतिमाथी आवीने, एकठा थाय ठे, त्या पोत पोताना कर्मानुसारे सुख ङ ख नोगवीने, पठी पाठा पोत पोताने योग्य गतिमा जता रहे ठे पण कोइ कोइना ऊाल्या रहेता नथी वली जेम चारे दिशाएथी आवेला मनुष्योना नाम, जूदा जूदा ठे, तेम चारे गतिमाथी आवेला, अने एक घरमा रहेला एवा जीवोना नाम पण, जूदा जूदा कल्प्या ठे तेमा कोइ माता कहेवाय ठे, कोइ पिता, कोइ नार्या, कोइ नाई, कोइ पुत्र, कोइ पुत्री इत्यादि कल्पनाए करीने नाम ठराव्या ठे तेमा तु महोटो मोह धारण करे ठे, अने तेने सुखे सुखी, अने तेने ङ खे ङ खी थाय ठे, परतु हे मूढ जीव! तु एटलु विचारतो नथी के, आ जूठा सबधने साचो सबध मानीने शु करवा हेरान थउ तु? माटे हे जीव! एवा जूठा सबधने जूठो मानीने, तेना उपरथी मोह उतारीने, आत्म साधन करवा-

ने विषे उद्यमवंत था ! ॥३७॥

॥ उपजातिवृत्तम्. ॥

१ २ ७ ८ १० ए ११
निसाविरामे परिन्नावयामि । गेहे पलित्ते किम ऽहं सुयामी ॥

१२ १३ १४ ३ ४ ५ ६
मझंतम ऽप्पाणमु वुक्खयामि । जं धम्मरहिउ दिअहा गमामि ॥३ए॥

अर्थ—हे जीव ! तने एवो विचार केम नथी आवतो के, हुं (निसाविरामे के०) रात्रि विराम पामे सते. एटले पाछली च्यारघडि रात्री रहे सते जागीने (परिन्नावयामि के०) आवो विचार करुं के, (जं के०) जे हुं (धम्मरहिउ के०) धर्म रहित थयो सतो (दिअहा के०) दिवसोने (गमामि के०) फोकट केम गमावुं छुं. !!! अने वली (गेहे के०) शरीररूपी घर (पलित्ते के०) बलवा मांडे सते (अहं के०) हुं (किं के०) शया माटे (सुयामी के०) सूइ रहुं छुं ! अने (मझंतं के०) दाझता. एटले शरीररूपी घरनी साथे बली मरता एवा (अप्पाणं के०) आत्मानी (उवख्खयामि के०) उपेक्षा केम करु छुं !!! अर्थात् देहनी साथे रहेला बलता आ-

त्मानी हु रक्षा केम नथी करतो !! इत्यादि आत्मनावना तु केम नावतो नथी ! ॥३९॥

नावार्थ–शास्त्रने विषे सर्व हत्याउ करता आत्म हत्या महोटी गणी ठे एटले जाणी जोइने आत्मानु बगाडवु, अर्थात् बती सामग्रीए पण आत्मसाधन न करवु अने रात्रि दिवस देहादिक परनावमाज रच्यु पच्यु रहेवु, ते शु आत्मानी घात करी न कहेवाय ? अर्थात् आत्म हत्याज कहेवाय !! माटे वधो रात्रि दिवसतो ससारना वेगमा चढीजता काइ पण विचार न आव्यो, पण पाठली च्यार घडी रात्रे उठीने, जरा निर्मल चित्तवालो थइने, बीजा वधा विचार रहेवा देइने, हे आत्मन् ! तु तहारा आत्मानो विचार करच इहा पाठली च्यार घडि रात्रे उठीने विचार करवानु ग्रथकार लखे ठे, तेनो अनिप्राय ए ठे के, जेम स्त्रीयो घटीये दलवा माडे ठे, पठी दलता दलता एटले फेरवता फेरवता ते घटीने एवा वेगमा लावे ठे के, ते वखते जो घटी फेरववी मूकी दे, तोपण वेगना जोरथी ते फेरव्याविना पाच सात आटा फरी जाय ठे, तेम आ जीव पण वधो दिवस ससारना कामनो एवो वेग लगाडे ठे के, ते रात्रे लाबो थइने सूए ठे, तो पण ते कामना स्वप्न आवे जाय ठे ते स्वप्न, दिवसे करेला कामना हचरका ठे ते हचरका घणु करीने पाठली रात्रे शांत पडे ठे माटे ते अव-

सर शुन ध्यान करवानो शास्त्रकारे जणाव्यो छे. माटे तुं एवो विचार करच के, आ वधा मनुष्यन्नवना अमूल्य दिवसो धर्म विना फोकट केम गमावुं छुं? अने आ महारुं शरीर पण जरारूपी अग्निनी झालवडे वलवा मांड्युं छे, अने तेनी साथे रहेलो जे आत्मा, ते पण वलवा मांड्यो छे. तो ते आत्माने तुं केम वलवा दे छे? परंतु आत्मज्ञानवडे देहथकी आत्माने जूदो समजीने तुं देहना न्नाव जे जड, दुःख, अने मिथ्यान्नाव तेने देहने विषेज समज. अने आत्माना न्नाव जे सत्, चित् अने आनंदरूप एटले सच्चिदानंदरूप तेने तुं आत्मन्नावे समज. एटले जे देह छे ते सडी जाय, पडी जाय, यावत् विध्वंस थइ जाय; तेवो छे. अने जे आत्मा छे ते तेथी उलटो छे. एटले सडी जाय तेवो, पडी जाय तेवो, यावत् विध्वंस थइ जाय; तेवो नथी. एवी रीते आत्मानुं अने देहनुं स्वरूप जूदुं समजीने, तें जे देहने विषे मिथ्या अहंपणुं मान्युं छे, ते तथा देह संबंधी पदार्थोने विषे मिथ्या ममत्व मानेलो छे, तेने खोटो जाणीने ते बेनो त्याग करवाने विषे प्रयत्नवंत था. ए उपदेश. ॥३९॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम ॥

१ ३ २ ६ ४ ५

जाजा वच्चइ रयणी । न सा पडिनियत्तइ ॥

७ ८ १० ११ ९

अहम्म कुणमाणस्स । अहला जंति राइओ ॥४०॥

अर्थ–हे आत्मन् ! (जाजा के०) जे जे (रयणी के०) रात्री (वच्चइ के०) जाय छे, (सा के०) ते ते (पडिनियत्तइ के०) पाछी आवती (न के०) नथी आ जग्याए दिवस ग्रहण नथी कर्यो, तोपण उपलक्षणथी ग्रहण करवो एटले गया दिवस पण पाछा आवता नथी केम के, (अहम्म के०) अधर्मने (कुणमाणस्स के०) करतो एवो जे तु, ते तहारी (राइओ के०) रात्रीयो जेते (अहला के०) अफल, एटले निष्फल (जंति के०) जाय छे अर्थात् अधर्म करीने तहारा मनुष्य जवना रात्री दिवस व्यर्थ जाय छे ॥४०॥

भावार्थ–आ जीवनो जेटलो वखत धर्म साधन करवामा जाय छे, तेटलोज वखत ज्ञानी पुरुषोए सफल गण्यो छे अने बाकीनो रात्री दिवसनो जे काल, एटले धर्म साध-

न विनानो जे काल, ते पशुनी पेठे निष्फल जाय ठे. केम के, पशुने विषे आहार, निद्रा, नय अने मैथुन विगेरे जेवी रीते ठे, तेवीज रीते तहारे विषे पण ठे. माटे तहारो जन्मारो पण धर्मसाधन विनानो पशु जेवो समजवो. ॥४०॥

१ ४ २ ३ ६ ५ ८ ७
जस्स ऽत्थि मच्चुणा सक्खं । जस्स व ऽत्थि पलायणं ॥
९ १० १२ ११ १३ १४ १७ १५ १६
जो जाणे न मरिस्सामि । सो हु कंखे सुए सिया ॥४१॥

अर्थ–हे जीव! (जस्स के०) जे पुरुपने (मच्चुणा के०) मृत्यु संगाथे (सक्खं के०) मित्रता (अत्थि के०) ठे. (व के०)वली (जस्स के०) जे पुरुपने (पलायणं के०) मृत्युथी नासी जवुं (अत्थि के०) ठे. वली (जो के०) जे पुरुप (जाणे के०) एम जाणे ठे के, (मरिस्सामि के०) हुं मरीश (न के०) नही. (सो के०) ते पुरुप (हु के०) निश्चे (सुए के०) श्वः एटले आवती काले धर्मसाधन करीश, ए प्रकारे (सिया के०) स्यात्. एटले कदाचित् (कंखे के०) आकांक्षा करे. एटले इच्छा करे, अर्थात् ते एवी इच्छा करे, ते प्रमाण ठे. परंतु एवी रीते कोई

पुरुपने कोई दिवस पण थयु नथी के, महारे मृत्युनी साथे मित्रता छे, माटे महारे तो कदि पण मरवु नही पडे। तथा कोई पुरुषने एम थतु नथी के, हु बलवान् तु माटे, मृत्युथी नाशीने, बचीश तथा कोइना मनमा एम नथी थतु के, हु क्यारे पण नही मरु, तो पण ते प्राणी धर्म सबधी कार्यमा शीघ्रता करवाने ठेकाणे आवती काल्ये थशेज तो। एवी रीते प्रमाद, केम करतो हशे !!! ॥ ४१ ॥

नावार्थ—इहा अनूत उपमा अलकार वडे करीने उपदेश करे छे एटले आवी वस्तु कोइ दिवस निपजी नथी, ते कदाचित् जो निपजे, तो ते आश्चर्यकारक कहेवाय आ जीवना मनमा एम थाय छे के, आजतो धर्मसाधन नही करीए, पण आवती काले करीशु पण केम जाएयु के, तु आवती काल्य सूधी जीवीश? माटे आवती काले जीववानु तो कोण मनमा जाणे के, जेने मृत्युनी साथे खरी नाईनथी होय, एटले ते मृत्युने पोतानी आज्ञामा राखी शकतो होय, तो ते पुरुप कदापि एम धारे के, आजनु काल्य करीशु तो ते युक्त छे तथा कोई बलवान् पुरुप, मृत्युना झपाटामा न आवता, एवी कोई पर्वतनी गुफामा पेशी जाय के, ते मृत्युना हाथमाज न आवे। जो एवी शक्तिवान् होय, तो ते पुरुप कदापि आज करवानु काल्य

करीशुं, एम विचारे तो ते युक्त छे. तथा कोइ पुरुषे कोइ केवलज्ञानी महाराजनी पासेथी जाएयुं होय के, हुं तो कोइ काले मरवानोज नथी, तो ते पुरुष कदाचित् एम धारे के, हुं आज करवानुं काल्य करीश, तो ते पण युक्त छे. परंतु उपर लखेली सर्व वातो कोइ काले थई नथी, वर्त्तमान कालमां थती नथी, अने आगामी कालमां थशे पण नही. तोयपण एवी मिथ्या कल्पना मनमां करीने, हे जडबुद्धि जीव! तुं बीजा संसारना कामनो प्रमाद करवो छोडी देइने, फक्त धर्मसाधन करवामां केम प्रमाद करे छे? ॥४१॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

१ २ ८ ११ ५ ६ ७ ९

दंमकलिअं करित्ता। वच्चंति हु राइउ य दिवसा य ॥

३ ४ १० १४ १२ १३

आउस्सं विल्लंता। गयावि न पुणो नियत्तंति ॥४२॥

अर्थ—हे आत्मन्! (दंमकलिअं के०) दंम जेम सूत्रनी कलना (करित्ता के०) करे छे. एटले कोलिआदिक नीच लोको फालका उपर चढेला सूत्रने जेम लांबा दंम वडे

करीने उकेले ठे, अर्थात् लूगडु वणावाने माटे लाबो ताणो करवाने अत्यज लोको फा लका उपर चढेला सूत्रने लारा वमना लसरका वडे करीने ऊपाटावध उकेले ठे, तेम(आ-उस्स के०) आउखाने (भिद्यता के०) उकेलता एवा (राइयो के०) रात्रीयो (य के०)अने (दिवसा के०) दिवसो जे ते (वच्चति के०) जाय ठे (य के०) अने वली (गयावि के०) गया एवा जे दिवसो तथा रात्रीउ, ते (हु के०) निश्चे (पुणो के०) फरीथी (नियत्तति के०) पाठा आवता (न के०) नथी ॥४२॥

नावार्थ–एक कालरूपी चमाल ठे, ते दिवस रात्रीनु जव आरु तेरूप, वमना लस रकाउड करीने मनुष्यना आउखा रूप सूत्रना पिमने शीघ्रपणे उकेले ठे एटले आउखाने जल्दी घटाडे ठे माटे हे आत्मन्! ते आउखामाथी गयेला रात्रो दिवस कदिपण,पाठा आवता नथी जेम आ ग्रथ ठपावीने प्रसिद्ध थयानी तिथि विक्रम सवत् १९४७ ना कार्त्तिक शुदि ५ (ज्ञान पाचम) ने सोमवार हतो हवे ते वर्षनी तेज तिथि वार, आखा जन्मारामा फरीथी आववानो नथी, तेम हे नव्य जीवो! आ गएला दिवस रात्रीपण, तेनी पेठे पाठा आववाना नथी एटले गया ते तो गयाज!! एम जाणीने या धर्मकार्य तो काले करीशु,

एम नही करतां, ते धर्मध्यान प्रमाद रहितपणे आजज करवुं. ए उपदेश. ॥४२॥

॥ उपजातिवृत्तम्. ॥

जहे इह सीहो व मियं गहाय। मच्चू नरं णेइ हु अंतकाले ॥

न तस्स माया व पिया व नाया। कालंमि तंमि ऽसहरा नवंति ॥४३॥

अर्थ–(इह के०) आ लोकने विषे (जह के०) जेम (सीहो के०) सिंह जे ते (मियं के०) मृग जे तेने (गहाय के०) ग्रहण करीने. एटले पकडीने नाश करे छे. (व के०) व शब्द पादपूर्णार्थे जाणवो. तेम (हु के०) निश्चे (मच्चू के०) मृत्यु जे ते (नरं के०) मनुष्यने (अंतकाले के०) आयुष्य पूरु थये (णेइ के०) लेइ जाय छे. (तस्स के०) ते माणसने (तंमि के०) ते (कालंमि के०) समयने विषे. एटले मरणनी वखते (माया के०) माता जे ते (व के०) वली (पिया के०) पिता जे ते (व के०) वली (नाया के०) नाई जे ते (अंसहरा के०) अंशमात्र पण धारण करवाने. एटले लगार मात्र पण रक्षण करवाने (न नवंति के०) समर्थ नथी थतां. ॥४३॥

नावार्थ—हे जीव! गमे तेवो धीरजवालो मनुष्य होय, तोपण, अंतकाले मरणनी घणी वेदनाथी ते माणस मृग जेवो निर्बल थइ जायछे त्यारे तेने सिंहरूप काल पकडीने लेइ जाय छे ते वखते ते मनुष्यना माता, पिता, नार्या, नाई, इत्यादि कोइपण लगार मात्र राखवा समर्थ थता नथी! एटले ते गमे तेवो स्नेही होय, अने ते स्नेहवडे करीने तेने राखवाना गमे तेटला उपाय करे, तोपण तेने क्षणमात्र राखी शकता नथी ॥४३॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

१ २ ३ ४
जीअं जलविंडुसमं । संपत्तीओ तरंगलोलाओ ॥
७ ५ ६ ८ ९ १० ११
सुमिणयसमं च पिम्मं । जं जाणसु तं करिज्जासु ॥४४॥

अर्थ—हे आत्मन्! (जीअं के०) जीववु (जलविंडुसमं के०) जलबिंदु जेवु छे एटले डाभना अग्रभाग उपर रहेला, जलना बिंदु समान चंचल छे तथा (संपत्तीओ के०) संपत्तियो जे ते (तरंगलोलाओ के०) समुद्रना तरंग जेवी चंचल छे एटले एक ठेकाणेथी बीजे ठेकाणे शीघ्र जती रहे तेवी छे (च के०) वली (पिम्मं के०) स्त्रीयादिकनो प्रेम जे ते (सुमि-

एयसमं के०) स्वप्न समान छे. एटले क्षणमां नाश पामे तेवो छे. ते कारण माटे (जं के०) जो (जाणसु के०) ए प्रकारे खरी रीते, जो अंतःकरणथी अस्थिरपणु जाणतो होय, तो (करिज्जासु के०) जाणया प्रमाणे करय. एटले अप्रमादपणे धर्म साधन करय. ॥४४॥

भावार्थ–लोकमां चालतुं घणुं पोपटियु ज्ञान देखीने ग्रंथकार उपदेश करे छे. हवे पोपटियु ज्ञान एटले शुं? जेम कोइ माणसे एक पोपटने भणाव्युं के, बिल्लि (बिलाडी) आवे तो तरत उडी जवुं. एवी रीते शिखव्युं, त्यारपछी ते पोपट पण ते वाक्यनो वारंवार अभ्यास करीने, ते रीते बोलवा लाग्यो. परंतु ते बिचाराने एम खबर नथी के, बिल्लि ते शुं? अने उडी जवुं ते शुं? पछी एक दिवस ते पोपट जेवो पांजरामांथी निकल्यो, तेवोज बिलाडीए झाल्यो. तोयपण ते पोपट पूर्वे शिखवेला वाक्यने बोले जतो हतो, ते वखतेज ते पोपटनी डोकी मरडी नांखी. माटे हे भव्य जीवो! कहो! ते पोपटनुं ज्ञान केवुं कहेवाय? तेम आ सर्वे लोको पण एम बोलेछे के, जीववुं जलना बिंदु जेवुं चंचल छे. एवुं बोले छे तोयपण, जीववाने माटे अनेक प्रकारना न करवा योग्य एवा घणा उपाय करे छे. अने वली एम बोले छे के, आ संपत्तियो पण पाणीना तरंगनी पेठे अस्थिर छे, परंतु तेज संपत्तियोने

राखवाने माटे, सन्मार्गने विषे वापरवामा घणुज रुपणपणु करे बे, अने वली एम बोले बे के, स्त्रीयादिकनो जे प्रेम बे, ते स्वप्न समान बे, एवी रीते बोले बे, परतु ते स्त्रीयादिक पदार्थोनो ज्यारे नाश थाय बे, त्यारे खरा अंत करणथी लावे रागे पोको मूकीने रुदन करे बे माटे हे नव्यप्राणियो! तमे विचारो के, आ ज्ञान केवु कहीए ? माटे ग्रथकार एम कहे बे के,जो एम तमे जाणो गे, एटले पूर्वे कहेली त्रण वस्तुने अतिशे जो चचल जाणो गे, तो पूर्वे कहेला पोपटिया ज्ञानने मूकीने, तमे खरा अंत करणथी भनुनव ज्ञान करो एटले तमारा कह्या प्रमाणे तमे वर्त्तो अर्थात् तेखोटाने खोटु जाणीने, अने एक जिनराजना धर्मने साचो जाणीने, तेने विषे उद्यम करो ॥४४॥

॥ रथोद्धतावृत्तम् ॥

सफराग[1]जलबुब्बुदोवमे[4] । जीविए[2] य जलबिंदुचचले[3] ॥
जुव्वणे[7] य[5] नइवेगसन्निने[6] । पावजीव[8] किमि[12]णं[11] न[9] बुज्झसे[10] ॥४५॥

अर्थ–(सफराग के॰) सध्या समयनो रग, तथा (जलबुब्बु के॰) पाणीनो परपोटो

(उवमे के०)ए बेनी छे उपमा ते जेने एवुं,(य के०)अने(जलबिंड चंचले के०)माजना अग्रजाग उ र रहेला पाणीना बिंड जेवुं चंचल एवुं, (जीविए के०) जीवित सते (य के०) वली (नइवेगसंनिन्ने के०) नदीना वेगने तुल्य एवुं, (जुव्वणे के०) योवन सते (पावजीव के०) हे पाप जीव! (न बुप्नसे के०) तुं नथी बोध पामतो (इयं के०) ए ते (किं के०) श्युं!! एटले ए ते केटलुं वधुं आश्चर्य छे !!! ॥४५॥

नावार्थ–आ संसारमां वधी आशाउ करतां जीववानी आशा घणी महोटी छे. केम के, आ जीवने ज्यारे छेल्लीवारे श्वास उपडे छे, अने मचकां आवे छे, तोपण हजु हुं जीवीश, हजु हुं जीवीश, एवी आशा रह्या करे छे. माटे कोइ विद्वान पुरुषनुं आवुं वचन छे के,

जीर्यंते जीर्णवयसः । पुंसः केशदंतावपि ॥
जीविताशा धनाशा च । कुमारीव विवर्द्धते ॥१॥

अर्थ–जीरण थइ छे अवस्था ते जेनी, एवा पुरुषना केश तथा दांत जीर्ण थाय छे. एटले वृद्धावस्थामां मांथाना केश धोला थाय छे. एटलुंज नहि पण केटलाक नाश पण पामे छे. अने दांत पण शिथिल थाय छे. एटलुंज नहि पण पडी जाय छे. त्यारे पोतानुं ज-

रानीपणु देखाडवाने माटे, मूछोमा ज्यारे पलिया आवे छे, त्यारे तेने खुटावी नाखे छे एम करता ज्यारे वधारे धोला आवे छे, त्यारे तेने गलेफ चढावे छे. एटले कालारग वडे रगे छे तथा दात पडी जाय छे, त्यारे जवानीपणु देखाडवाने माटे जनावरना हाडकाना बनावेला दातनी बत्रीशी मुखमा घलावे छे एम करीने पराणे पराणे जवानीपणु लाववा जाय छे तो पण जवानी पाछी आवती नथी अने न गमतुं एवुं वृद्धपणु प्राप्त थाय छे, त्यारे पण जीववानी आशा तथा धननी आशा, कुमारी कन्यानी पेठे दिन दिन प्रत्ये वृद्धि पामे छे एटले तेने कोइ डोसो कहीने बोलावे, तो ते वचन माथु काप्या जेवु लागे छे शाथी के, एने जीववानी आशा घणी छे माटे एटलाज माटे मूल ग्रथकार घणा दृष्टांत आपी जीवितनु तथा जवानीपणानु अतिशे अस्थिरपणु देखाडे छे के, सध्याकालना लाल, जीला, पीला, नलकादार रगना जेवु जीवित जणाय छे पण ते रग घडि बे घडिमा नाश पामे छे एवु जीवित अस्थिर छे. वली तेथी वधारे अस्थिरपणु देखाडवाने माटे बीजु दृष्टांत कहु छे के, पाणीना परपोटा जेवु जीवित अस्थिर छे एटले ते थोडीवारमां नाश पामे तेवु छे तथा तेथी पण डाभना अग्रभाग उपर रहेलु जल, तेथी पण थोडी वारमा नाश पामे छे, माटे तेना

जेवुं जीवित कह्युं छे. तेमज जवानीपणु नदीना वेग जेवुं चंचल कह्युं. एटले नदीनुं पाणी जे आपणे नजरे जोयुं, तेज पाणी विचारीने जोइए तो, केटले छेटे जतु रह्युं अने आपणे तो जाणीए छीए के, तेनुं तेज आ पाणी छे. तेम क्षणे क्षणे पलटातु जवानीपणु, तेने आपणे जाणीए के, तेनुं तेज छे, परंतु जे गइकाले हतुं, ते जवानीपणु आज नथी. वली जवानी आवतां पहेलां मावाप विगेरे एम जाणे छे के, महारो दीकरो जवान थशे एटले महोटो थशे. एम समजे छे. परंतु वास्तविक रीते विचारीए तो, ते दिवसे दिवसे नहानो थाय छे. केम के, तेणे जेटलुं आयुष्य बांध्युं छे, तेमांथी तेटलो काल ओछो थयो. एज रीतना विपरीत ज्ञानना वेगे चढी जवाथी आ जीव समजतो नथी; माटे ग्रंथकार कहे छे के, हे पापजीव! एटले हे पापरूप थइ गयेला प्राणिन्! आ कह्युं तेवुं अस्थिरपणु देखीने पण तुं हजु केम बूझतो नथी! ॥४५॥

॥ आर्यावृत्तम्. ॥

अन्नछ सुआ अन्नछ । गेहिणी परिअणोऽवि अन्नछ ॥

नूअबालिब कुडुंबं । पक्खित्तं हयकयंतेण ॥४६॥

अर्थ-(हयरुयतेण के०) निंदा करवा जोग्य एवा जे यमराज (मातु कर्म) तेणे (कुडुंब के०) आगल कहेशे एवा, सर्व कुटुंबने (नूअवलिव्व के०) भूतने जेम बलिदान आपे एटले जेम बाकला तुटा लुटा फेंके, तेम (सुआ के०) पुत्र पुत्रीयोने (अन्नत्त के०) अन्य गतिने विषे तेमज (गेहिणी के०) वल्लज स्त्रीने पण (अन्नत्त के०) अन्यगतिने विषे तेमज (परिअणोऽवि के०) परिजनने एटले परिवारने पण(अन्नत्त के०)अन्यगतिने विषे (पक्खित्त के०) पहोचाड्या छे अर्थात् पुत्र, पुत्री, स्त्री, अने परिजनादिक सर्वने जूदी जूदी गतिमा फेंकी दीधा छे ॥४६॥

भावार्थ-हे आत्मन्! आ संसाररूपी चकडोल उपर चढीने, तु एम विचार करे छे के, सघलु कुटुंब महारा भेगु सदायकाल एक स्थितिमा रहे पण आ सर्व कुटुंबनो महारे कोइ दिवस वियोग पडे नही एवा उपायमा तु रात्री दिवस मथेलो छु परंतु तु एम विचार नथी करतो के, जे इन्द्रजावेज अस्थिर वस्तु छे, ते शेंकडो उपाये पण स्थिर थवानी नथी केम के, जे सर्व कुटुंबी माणसो छे, ते सर्वेना कर्म जूदा जूदा छे परंतु एक रूपे नथी. तेथी करीने पुत्र, पुत्रीयो, स्त्री अने परिवार इत्यादिक पोत पोताना कर्मानुसारे नाना प्रकारनी गतियो-

मांथी जे रीते आव्यां हतां, तेवी रीते पाछां नाना प्रकारनी गतियोमां चाल्यां जाय छे. ते केवी रीते चाल्यां जायछे? तो के, जेम कोइ भूत देवताने बलिबाकला फेंके छे, ते बलिबाकला पराधीनपणे जूदी जूदी जग्याए जइ पडे छे, तेम आ बिचारा पुत्रादिक कर्माधीनपणाथी अनेक प्रकारनी गतियोमां जइ पडे छे. त्यां, तथा आ भवनां सुख दुःखादिकमां पण, तहारो कोइ उपाय चाली शकवानो नथी. तोपण मिथ्या ममत्व बांधीने, जेम चालता गाडा तले कूतरु चालतुं होय, ते कूतरु एम विचारे के, आ सघलो गाडानो भार हुं खेंचु छुं. तेम तुं पण एम समजे छे के, आ सर्व कुटुंबनुं भरण पोषण पण हुंज करुं छुं. एवो तुं मिथ्या ममत्व करे छे. परंतु एम नथी जाणतो के, सर्व कर्माधीन छे, तेमां हुं शुं करी शकवानो छुं!! एम विचारीने तेवा खोटा ममत्वने छोडी देइने, कांइक तो आत्मसाधन करवानो अवकाश लाभ्य!!॥४६॥

२ ३ ६ ५ ४ १
जीवेण भवेभवे । मिलियाइ देहाइ जाइ संसारे ॥
७ ११ ९ १२ १० ८
ताणं न सागरेहिं । कीरइ संखा अणंतेहिं ॥४७॥

अर्थ–हे आत्मन्! (ससारे के०) संसारने विषे (जीवेण के०) जीव जे तेणे (नवेन-वे के०) नव नवने विषे (जाइ के०) जे (देहाइ के०) देह (मिलियाइ के०) मेळव्या छे ए-टले कर्या छे (ताण के०) ते देहनी (अणंतेहिं के०) अनंत एवा (सागरेहिं के०) सागरे करीने एटले अनंता सागरना पाणीना बिंदुए करीने, अथवा अनंता सागरोपम* काळे करीने पण (सखा के०) संख्या जे ते (न के०) नथी (कीरइ के०) करी शकाती ॥४४॥

भावार्थ–हे प्राणिन्! जे शरीरने अर्थे तुं अनेक प्रकारना पाप करे छे, ते देहना स्वरू-पनो विचार करय के, तें केटला शरीर करी करीने मूकी दीधां छे? ते देहनी संख्या, अनंता सागरना बिंदुवडे पण थइ शकती नथी अथवा अनंता सागरोपमना काळे करीने पण थइ शकती नथी केम के, शास्त्रमां कह्युं छे के, जीवे जेटला शरीरनो त्याग कर्यो छे, तेटला शरीरनो जो ढगलो कराए तो त्रण भुवनमां पण माइ शके नही केमके, ते शरीर अनंता छे ते कारण माटे हे भव्य जीव! तुं एम विचार करय के, जगत्मां देह समान कोइ बीजी अशुचि वस्तु भाग्ये छेज नही कारण के, गमे तेवी सारी सारी वस्तु होय, ते पण देहना सबंधथी

* आ सागरोपमनुं प्रमाण ग्रंथने अंते जणाव्युं छे

बगडी जाय छे. जेम सारामां सारां मेवा मिठाइ इत्यादि, देहमां नांखीने तत्काळ पातुं काढीने जोइए, तो तेना सामुं पण जोइ शकातुं नथी. एवुं नगारुं थइ जाय छे. वळी गमे एवां अत्तर चंदनादि सुगंधीदार वस्तु,देहनो संबंध पामीने दुर्गंधमय थइ जाय छे. तेमज गमे तेवां सारामां सारां अने बहु मूल्यनां वस्त्र पण,देहना संबंधे करीने मळमलिन थइने गंधाइ उठे छे. एवी अशुचिनुं पात्र आ देह छे.तेवा देहनीज रात्री दिवस ठठवेठ(घणीज सेवा)करवामां काळ गमावे छे तथा ते देहने माटे अधर्म अन्यायादिक करतां पण डरतो नथी. पण तेवा देहतो तें अनंता धारण कस्था, ने मूकी दीधा, जेम शरीर उपर पहेरेलां वस्त्र जुनां थएथी काढी नांखीने नवां धारण करे छे, ए न्याये तें च्यारे गतिमां अनेक प्रकारनां शरीर धारण कस्यां छे.माटे ते शरीर उपरथी मूर्छा उतारीने,जेम अशरीरी थवाय;तेवो उद्यम करच.॥४७॥

६ १ ७ ८ ९
नयणोदयंपि तासिं । सागरसलिलाउ बहुयरं होइ ॥

५ २ ४ ३
गलियं रुअमाणीणं । माऊणं अन्नमन्नाणं ॥४८॥

अर्थ–हे आत्मन्! (तासिं के०) ते (रुअमाणीण के०) रडती एवियो ने (अन्नमन्नाण के०) अपर अपर जन्मने विषे थएलीयो एवी (माऊणं के०) माताउनु (गलिय के०) शो-कथी निकलता एवा (नयणोदयपि के०) नेत्रना आंसु पण (सागरसलिलाउ के०) समु-द्रना पाणी थकी (बहुयर होइ के०) अतिशे अधिक होय ठे अर्थात् समुद्रना पाणी वडे पण आसुना जलनु परिमाण थइ शकतुं नथी ॥४८॥

नावार्थ–केटलाएक पुरुषो स्त्रीयादिक पदार्थथी वैराग्य पामीने दीक्षा लेवाने तैयार थया होय, परतु तेउ फक्त माता पितानो घणो स्नेह देखीने अने तेमने रोता कलकलता देखीने, तेना प्रणाम पाठा हठी जता जोइने ज्ञानी महाराज तेने उपदेश देवाने अर्थे कहे ठे के, हे जव्य जीव! तु एक नवना माता पिताने रोता कलकलता जोइने दिलगीर केम थाय ठे? परतु विचार करय के, तें कर्मना वशे करीने अनता नवमा अनता माता पिताने, रोता कलकलता मूकीने तु आ नवमा आव्यो तु ते माता पिताउनी आखमांथी निकलता आसुनी सख्या करवा वेसीएतो, समुद्रना पाणीथकी पण अतिशे अधिक थाय ठे त्यारे हवे तु किया माता पिताने सतोष पमाडीश? माटे वस्तुताये विचार करय के, आत्मानी माता

कोण छे? पिता कोण छे? अर्थात् आत्मानां माता पिता छेज नही. एवुं विचारीने साहसिकपणे धर्म साधन करव. ॥ ४७ ॥

३ १ २ ५ ६ ४
जं नरए नेरइया । दुहाइ पावंति घोरणंताइ ॥
७ ए ८ १० ११
तत्तो अणंतगुणियं । निगोअमझे दुहं होइ ॥४ए॥

अर्थ–(नरए के०) नरकने विषे (नेरइया के०) नारकी जे ते (जं के०) जे (घोरणंताइ के०) महा घोर, ने अनंतां एवां (दुहाइ के०) दुःखने (पावंति के०) पामे छे. (तत्तो के०) ते थकी (निगोअमझे के०) निगोद मध्यने विषे (अणंतगुणियं के०) अनंत गुणु (दुह के०) दुःख जे ते (होइ के०) होय छे. अर्थात् नरकना दुःखथी पण निगोदने विषे अनंतगुणु दुःख होय छे ॥ ४ए ॥

तमि वि निगोअमज्ञे । वसिअ रेजीव विविहकम्मवसा ॥
विसहतो तिख्कडुहं । *अणंतपुग्गलपरावत्ते ॥५०॥

अर्थ–(रे जीव के०) हे जीव ! (विविहकम्मवसा के०) नाना प्रकारना कर्मनेवशे करीने (तमि के०) ते (निगोअमज्ञे के०) निगोदनी मध्ये (वि के०) पण (अणंतपुग्गल परावत्ते के०) अनंत पुद्गल परावर्त्त काल सूधी, एटले अनंता सूक्ष्म क्षेत्र पुद्गल परावर्त्त काल पर्यंत, तुं (तिख्कडुह के०) तीक्ष्ण दुःखने (विसहतो के०) सहन करतो सतो (वसिउ के०) रह्यो छुं ॥ ५० ॥

भावार्थ–नारकीना दुःखनुं वर्णन घणा सिद्धांतोमां प्रसिद्ध छे तथा निगोदनुं स्वरूप निगोद छत्रीशी विगेरे प्रकरणथी जाणवुं परंतु ते दुःखना वर्णनने इहां दिश मात्र देखाडीए छीए इहां नारकीना दुःखथी निगोदनुं दुःख अनंतगुण श्याथी कह्युं? ते कहीए छीए

* पुद्गलपरावर्त्तनुं स्वरूप आगल कहीशुं

दृष्टांत—सातमी नरकमां उत्कृष्टायु तेत्रीश सागरोपमनुं बे, ते तेत्रीश सागरोपमना जेटला समय थाय, तेटलीवार, कोइ जीव सातमी नरकमां पूर्ण तेत्रीश तेत्रीश सागरोपमने आउखे उपजे, त्यारे तेने असंख्याता नव नरकना थाय, ते असंख्याता नवमां सातमी नरकने विषे, ते जीवने जेटलुं बेदन नेदननुं दुःख थाय, ते सर्वे दुःख एकवुं करीए, तेथी पण अनंतगुण दुःख निगोदीया जीव एक समयमां नोगवे बे. वली एक औदारिक शरीरमां अनंता जीव नेगा रहे बे. ते नेगा शी रीते रहे बे? ते जणावीए बीए. एक सूइना अग्रनाग उपर रहे तेटली कंदमूलनी कली होय, तेमां असंख्याती श्रेणी रहे बे. ते एकेकी श्रेणीमां असंख्याता प्रतर बे. ते एकेका प्रतरमां असंख्याता गोला बे. ते एकेका गोलामां असंख्यातां शरीर बे. ते एकेका शरीरमां अनंता जीव बे. एवी रीते निगोदना जीवने रहेवानुं स्थान घणुं सांकडुं बे. ते उपर एक स्थूल दृष्टांत कहीए बीए. जेम कोइ लाख औषधियोने नेगी करीने तेने घणा दिवस सूधी खलमां घुंटावीने, पबी तेनी राइना दाणा जेवडी गोलीयो वाली, तेमां जे रीते लाख औषधियोनो समावेश थयो, ते रीते एक शरीरमां अनंता जीव रहेला बे. ते निगोदना जीव, एक मुहूर्त्तमां पांसठहजार पांचशेंने बत्रीश

नव करे, अने एक श्वासोछ्वासमा सत्तरथी काइक अधिक नव करे ठे एवी रीते निगोदमा जन्म मरणना ड.ख ठे के, ते डुखनी उपमाज नथी। ते आश्चर्याने निगोदने विषे नरकना डुखथी अनतगुणु डुख श्री वीतरागे कह्यु ठे ॥४९॥–तेवा डुखने आ जीवे ज्ञानावरणा-दिक कर्मना वश थकी अनतीवार नोगव्या ठे माटे हवेथी तेवा डुखो न नोगववा पडे, तेवा उद्यममा तत्पर थउ ॥५०॥

निहरीअ कहवि तत्तो । पत्तो मणुअत्तणपि रेजीव ॥

तहवि जिणवरधम्मो । पत्तो चिंतामणिसरिछो ॥५१॥

अर्थ–(रे जीव के०) हे जीव! तु (कहवि के०) कोइ महा कष्ट करीने पण (तत्तो के०) ते निगोदथकी (निहरीअ के०) निकलीने (मणुअत्तणपि के०) मनुष्यपणाने (पत्तो के०) पाम्यो ठु (तहवि के०) तेमा पण (चिंतामणिसरिछो के०) चिंतामणि रत्न सरखो (जिणवरधम्मो के०) जिनवरनो धर्म जे ते (पत्तो के०) प्राप्त थयो ठे ॥५१॥

भावार्थ–हे आत्मन्! तुं अनेक प्रकारनी अकाम निर्जराए करीने तथा निगोदनी भवस्थिति पुरी करीने अने महाकष्टे करीने, महादुर्लभ एवा मनुष्य भवने पाम्यो. तेमां पण सकल वांछाने पूरण करनार माटे चिंतामणी रत्नसमान श्री जिनधर्म, तेने तुं पाम्यो छुं. एटले तुं जे जे सुखनी इच्छा करीश, ते ते सुखनी प्राप्ति आ धर्म वडेज मलशे. एवा धर्मने पामीने विषय कषायने घटाडवानो दिन दिन प्रत्ये उद्यम करय. के, जेथी मनुष्य भव अने जिनधर्म ए वे पामवानुं सफलपणुं थाय. ॥५१॥

३ २ १ १४ १२ ४ ११ १३
पत्तेवि तंमि रेजीव । कुणसि पमायं तुमं तयं चेव ॥
५ ७ ६ ८ ९ १०
जेणं भवंधकूवे । पुणोवि पडिउ दुहं लहसि ॥५२॥

अर्थ–(रे जीव के०) हे जीव! (तंमि के०) ते जिनराजनो धर्म (पत्तेवि के०) पामे सते पण (तुमं के०) तुं (जेणं के०) जेणे करीने (पुणोवि के०) फरीथी पण (भवंधकूवे के०) संसाररूप कूवाने विषे (पडिउ के०) पड्यो सतो (दुहं के०) दुःखने (लहसि के०) पामे

(तय के०) ते प्रकारना एटले संसाररूप अंध कूवामां फरीथी नाखे एवा (पमाय के०) प्रमादने एटले निद्रा विकथादिकने (चेव के०) निश्चे (कुणसि के०) केम करे छे ? ॥५२॥

जावार्थ–हे आत्मन् ! तुं जिनराजनो धर्म पाम्या पछी निश्चे अने व्यवहार ए बे प्रकारे ते धर्मनुं करवुं, ते मूकी देइने उलटो तेने बदले जेथी फरीथी पण संसाररूप आंधला कूवामां पडाय, एवा निद्रा विकथादिक प्रमादने केम सेवे छे ? केम के, मनुष्यनो जव, अने श्रीजिनधर्मनी प्राप्ति,ए बेनो योग मळवो तो चिंतामणी रत्ननी पेठे महा डुर्लन छे ॥५२॥

उवलद्धो जिणधम्मो । नय अणुचिणो पमायदोसेण ॥
हा जीव अप्पवेरि अ । सुबहु परउ विसूरिहिसि ॥५३॥

अर्थ–(जीव के०) हे जीव ! तें दैवयोगथी (जिणधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (उवलद्धो के०) पाम्यो परंतु (पमायदोसेण के०) आलस्यादिक दोषे करीने (अणुचिणो के०) सेव्यो (नय के०) नथी (हा के०) आ घणी खेदकारक वार्त्ता छे (अ के०) वळी (अप्प-

वेरि के०) हे आत्माना वैरिन्! (परत्त के०) परलोकने विषे तुं (सुबहुं के०) अतिशे घणो (विसूरिहिसि के०) खेद पामीश. अर्थात् घणोज पश्चात्ताप करीश. ॥५३॥

भावार्थ–हे आत्मन्! सर्व सुखनी प्राप्तिनुं कारण एवा जैनधर्मने पामीने, केवल प्रमाद दोषथीज, ते धर्मनुं सेवन; तें कर्युं नही. माटे तुं तहारी मेलेज तहारा आत्मानो महोटो शत्रु थयो. एटले आत्मानी हत्या करनारो थयो. माटे तुं मरण पामीने परलोकमां शशिप्रभराजानीपेठे घणोज शोक करीश.॥५३॥ते शशिप्रभराजानी कथा नीचे प्रमाणे जाणवी.

कथा. ६

सावत्थी नगरीने विषे शूरप्रभ, अने शशिप्रभ एवे नामे बे भाई राज्य भोगवता हता. तेवामां एकदा समयने विषे, ज्ञानी गुरु श्री धर्मघोषसूरि नगरीनी बहार उद्याननने विषे पधार्या. वनपालके जइ राजाने वधामणी दीधी. राजाये वनपालकने घणुं द्रव्य आप्युं. पछी बे बांधव, श्री गुरु पासे गया. त्यां विधि पूर्वक वंदन करी उचित स्थानके बेठा. गुरुए पण अवसर जाणी धर्मदेशना दीधी जेम के,

॥ शिखरिणीवृत्तम् ॥

सदापायः कायः, प्रणयिषु सुखं स्थैर्यविमुखं ।
महारोगा भोगाः, कुवलयदृशः सर्पसदृशः ॥

गृहावेश क्लेशा , प्रकृतिचपला श्रीरपि खला ।
यम स्वैरी वैरी, परमिह हित कर्त्तुमुचितम् ॥१॥

अर्थ—आ शरीर निरंतर अपायरूप छे एटले कष्टरूप, रोगरूप, अने पापरूप एवु महामलिन आ शरीर छे तथा स्नेहिनु सुख पण अस्थिर छे एटले स्थिरताये करीने रहित छे अर्थात् ते क्षण मात्रमां स्नेही पण थाय छे, अने तेज स्नेही क्षणमात्रमा वैरी पण थाय छे, अने विषय भोग जे ते, महा रोगरूप छे एटले विषय भोगथी अनेक प्रकारना, राग उत्पन्न थाय छे अने स्त्रीयो जे ते, सर्प समान छे एटले जेम सर्प करडे, ने झेर चढे, ने प्राणनो नाश थाय, तेम स्त्रीना संसर्गथी विकार उत्पन्न थाय छे अने तेथी अनेकवार जन्म मरण थाय छे माटे ज गृहस्थाश्रममां रहेवु, ते केवल क्लेशरूप छे अर्थात् उटना उपर बेसवा जेवो गृहस्थाश्रम छे एटले जेम उटना अढारे वांका होय छे, तेम गृहस्थाश्रम वालाने अनेक प्रकारना वांका आवी पडे छे पण कोइ वातनु पाधरु पडतु नथी एटले गमे तेवी कठण कम्मर बांधीने दृढपणे, उट उपर रह्यो होय, तोपण ते पुरुष हाल्या विना रहे नहीं तेम गमे तेवो समजदार, संसारमा कहेवातो होय तोपण तेने कोइ प्रकारनु लांछन (पाप) लाग्या विना रहे नही अने लक्ष्मी पण स्वभाव चपल छे अने खल छे एटले छेतरनारी छे अने वैरी एवो काल जे ते, स्वेच्छाचारी छे एटले पोतानी मरजीमां आवे ते वखते जीवने पकडीने लेइ जाय छे माटे आ जन्ममा उत्कृष्ट आत्मानु हित करवु घटे छे एटले परलोकमां हितकारी एवुं धर्मसाधन करवुज योग्य छे ॥१॥

इत्यादि धर्मदेशना सांभली बन्ने भाई घेर आव्या घेर आवीने शूरभद्र, पोताना भाई शशिभद्र प्रत्ये कहेतो हवो के भाई ! म्हारे राज्यनो खप नथी त्यारे शशिभद्रे कह्यु के, श्यामाटे तम्हारे राज्यनो खप नथी ? त्यारे

शूरप्रभे कह्युं भाई! राज्यने छेडे नरक पामीए. माटे महारे राज्यनो सर्वथा प्रकारे खप नथी. त्यारे शशिप्रभे कह्युं. हे भाई! मनुष्य भव पामीने एळे शुं करवा गमावे छे? ए सर्वे बाळकने बिहामणरूप करी मूक्युं छे. माटे खाउ, पीउ, वावरो, काया वाळवाथी हाथमां शुं आवशे? कोण जाणे परलोक छे के, नथी! अने प्रत्यक्ष सुख मूकीने परोक्ष सुखने शुं करवा वांछे छे. माटे हे भाई! महारुं कहेण मानीने आ राज्य भोगवो, परंतु उतावळा थइने जो संसार मूकशो, तो पछीथी घणोज पश्चात्ताप करशो! अने वळी पछी तमे कहेशो के, भाइए कह्युं नहोतुं माटे हालमां संसारिक सुख भोगवीने पछी वृद्धावस्थामां संयम लेज्यो एवी रीते शशिप्रभे कह्युं. त्यारे शूरप्रभ कहेतो हवो. अरे भाई! ए तमे शु कह्युं! ॥ धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥ एटले धर्मतो प्रमाद मूकीने जलदीथीज करवो. माटे आ राज्य ल्यो. एवी रीते कहीने बळात्कारे पोताना भाईने राज्य आपी शूरप्रभ राजाये श्रीगुरु पासे जइ दीक्षा लीधी पछी घणां तप जप करी अंते अनशन करी, समाधि सहित काळ करीने पांचमा ब्रह्मदेवलोकने विषे देवतापणे उपन्यो हवे शशिप्रभ राजा राज्य भोगवी, सात व्यसन* सेवी मरीने त्रिजी नरकने विषे नारकीपणे उपन्यो. हवे शूरप्रभ देवताये अवधिज्ञानना बळे करी जोयुं, त्यारे पोताना भाई शशिप्रभने त्रिजी नरकने विषे दीठो. देखीने विचार्युं के, एणे महारु कहेण न मान्युं, माटे नारकी थयो, ने घणुं दुःख भोगवे छे. तोयपण हुं तेनु दुःख टाळुं. एम धारी ते देवता मोहनो लीधो नरकावासामां आव्यो. आवीने पोताना भाईने घणो घणो ताणवा मांड्यो, तेम तेम ते घणीज वेदना पामवा ला-

* १ जुगटुं. २ मांसभक्षण. ३ सुरापान ४ वेश्यागमन ५ आहेडिकर्म. (मृगयाकरवी) ६ चोरीकरवी. ७ परस्त्रीसेववी.

ग्यो पछी देवता कहे के, भाइ! ते महारु कहेण न मान्यु, भूडा में तने घणुए कयु हतु तापण तु समज्यो नही माट हव शु करीश! त्यार ते नारकी कहे, हे भाइ! हवे शु करु? पछी शूरमन्न देव, परमाधामिने न्न जामण ेइ पाछा देवलोके गयो शशिमन्न घणोज पश्चात्ताप पाम्यो पण ते पश्चात्ताप काइ काम आव्यो नही तेम जे प्राणी चिंतामणी रत्न समान मनुष्य भव पामीने जिन धर्म नही करे, ते प्राणी शशिमन्न राजा नी पेठे महा शोचनाने पामशे!! अन जे प्राणी शूरमन्न राजानी पेठे प्रमाद मूकीन, जन्मथी धर्म साधन करशे, ते प्राणी मोक्ष देवलोकना सुख पामशे एवु जाणी, प्रमाद मूकीने धर्म साधन करवा ए उपदेश

सोअति ते वराया। पछा समुवठियंमि मरणमि ॥

पावपमायवसेण। न सचियो जेहि जिणधम्मो ॥५४॥

अर्थ-(जेहिं के०) जेमणे (पावपमायवसेण के०) पापरूप प्रमादना वशे करीने (जिणधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (न सचियो के०) पोताना आत्माने विषे नथी संचय करयो अर्थात् पोताना आत्मामा जिनधर्म बरोबर वसाव्यो नथी (ते के०) तेवा (वराया के०) राक पुरुषो जे ते एटले अज्ञान कष्टने करनारा पुरुषो जे ते (मरणमि के०) मरण (समुवठि

यंमि के०) प्राप्त थए संते (पच्छा के०) पछी (सोअंति के०) शोक करे छे. के, अरेरे! आपणे कांइ पण धर्म साधन कर्या विना परलोकने विषे क्यांथी सुखी थइशुं!! इत्यादिक घणो-ज पश्चात्ताप करे छे. ॥५४॥

भावार्थ–हे जीव! जेवी जोइए तेवी तने धर्मसाधन करवानी सामग्री मली, तोपण कुगुरुना उपदेशथी जिनआज्ञा रहित अनेक प्रकारनां अज्ञान कष्ट करी, आ लोक तथा परलोक ए प्रकारे बे लोकनुं सुख हारी गयो. केम के, लोकमां मनावा पूजावाना अहंकारथी, समज्या विना अज्ञान कष्ट कर्यां, तेथी परलोकमां तने घणोज पश्चात्ताप थशे. माटे थोडुं पण जिनआणा सहित धर्मसाधन करवामां प्रमाद रहित था. अर्थात् * पांच प्रकारना प्रमादना वशथी विराम पामीने जलदीथी धर्मसाधन करच. ॥५४॥

धीधीधी[११] संसारं[१०] । देवो[२] मरिऊण[३] जं[१] तिरी[४] होई[५] ॥
मरिऊण[७] रायराया[६] । परिपच्चइ[९] निरयजालाए[८] ॥५५॥

*१ मद. २ विषय. ३ कषाय. ४ निद्रा. अने ५ विकथा.

अर्थ-(ज के०) जे कारण माटे (देवो के०) देव जे ते (मरिऊण के०) मरण पामीने तिरी के०) तिर्यंच (होई के०) थाय छे अर्थात् देवता मरीने तिर्यंचमा तथा पृथ्वीआदिकमा उत्पन्न थाय छे। अने (रायराया के०) राजाना पण राजा जे चक्रवर्त्ती, ते (मरिऊण के०) मरण पामीने (निरय जालाए के०) नरकनी जालावडे करीने (परिपच्चइ के०) अतिशे प चाय छे। माटे (ससार के०) ते ससारने (धी धी धी के०) धिक्कार थाओ! धिक्कार थाओ!! धिक्कार थाओ!!! इहा अतिशे धिक्कार जणाववाने माटे त्रण वखत धिक्कार कह्यो छे ॥५५॥

जावार्थ-कोइने एकवार धिक्कार। कोइने बे वार धिक्कार॥ पण आ ससारने तो त्रण वार धिक्कार कह्यो तेनु कारण ए छे के, देवता सरखा महा ऋद्धिवत पण, मरीने तिर्यंच गतिने विषे अथवा पृथ्वीआदिकमा जड पाषाणपणे उत्पन्न थाय छे। आ शु थोडु आश्चर्य छे॥ तथा छ खंडना जोक्ता, तथा चोसठ हजार स्त्रीयोना पति, तथा चोराशी लाख हाथी, चोराशी लाख घोडा, चोराशी लाख रथ, अने छन्नुक्रोड पायदल, वली नव निधान, अने चौदरत्न तथा सोल हजार जक्ष तथा बत्रीस हजार मुकुटबध राजा इत्यादिक, रात्री दिवस जेनी सेवामा रह्या छे एवा चक्रवर्त्ती राजा पण मरीने नरकनी ज्वालामा उत्पन्न थाय छे।

त्यां ते चक्रवर्त्तिने परमाधर्मी, महा वेदना उपजावे छे. अहो! हो!! आ ते शुं थोडी आश्चर्यकारक वार्त्ता छे!!! ॥५५॥

१० १ २ ७ ८ ९ ६
जाइ अणाहो जीवो । डुम्मस पुप्फं व कम्मवायहउ ॥
३ ४ ५
धणधन्नाहरणाइं । घरसयणकुडुंब मिल्लेवि ॥५६॥

अर्थ-(अणाहो के०) अनाथ एवो, (जीवो के०) जीव जे ते (धणधन्नाहरणाइं के०) धन, धान्य, अने आभरणोने तथा (घरसयण कुडुंब के०) घर, स्वजन, अने कुटुंब जे तेमने (मिल्लेवि के०) मूकीने पण (कम्म वाय हउ के०) कर्मरूप वायुए करीने हणायो सतो (डुम्मस के०) वृक्षना (पुप्फं व के०) पुष्पनी पेठे (जाइ के०) जाय छे. अर्थात् हेठे पडे छे. ॥५६॥

भावार्थ-जेम वायुथी पराधीन थएलुं पुष्प, थोडी वारमां नीचे पडी जाय छे, तेम आ जीव पण कर्मे प्रेर्यो सतो धन, धान्य, कुटुंब परिवार, घर हाट, हवेली अने महोटी महोटी ईमारतो, तथा सारां सारां घरेणां इत्यादिक साह्यबी मूकीने, अनाथ एटले रांक

जेगो थइने, नरकादिक डुर्गतिने विषे जाय छे त्या गया पछी पूर्वे कहेली कोइ पण वस्तु ते जीवने खप लागती नथी माटे हे जीव! परिणामे जे वस्तु तहारी साथे नथी आवती, तेवी वस्तु उपरथी मोह ममत्वनो त्याग करीने, जे परभवने विषे साथे आवीने सुख करे छे, तेवा ज्ञान दर्शन चारित्रादिक धर्मनु आराधन करय ॥५६॥

११ ३ ६ ५ ८ ७

वसिय गिरीसु वसिय । दरीसु वसिय समुद्दमज्ञमि ॥

१० ९ ११ १ २

रुक्खग्गेसु य वसिय । ससारे ससरतेण ॥५७॥

अर्थ–हे आत्मन्! (ससारे के०)ससारने विषे(ससरतेण के०)पर्यटन करतो एवो जे तु, तेणे (गिरीसु के०) पर्वतोने विषे(वसिय के०)निवास कर्यो छे तथा (दरीसु के०) पर्वतोनी गुफाने विषे पण (वसिय के०) निवास कर्यो छे तथा (समुद्दमज्ञमि के०) समुद्रनी मध्ये (वसिय के०) निवास कर्यो छे (य के०) वली क्यारेक (रुक्खग्गेसु के०) वृक्षना अग्रने विषे (वसिय के०) निवास कर्यो छे अर्थात् पूर्वे कहेला सर्व स्थानकोमा तु अनतीवार निवा-

स करा आव्यो छुं. माटे तहारुं निवास स्थान एक ठेकाणे नथी. ॥५७॥

भावार्थ—कोइ शिष्यने पोताना देशनुं, तथा पोताना गामनुं, तथा पोताने रहेवानी ईमारतनुं; तथा पोतानी उत्तम जातिनुं, तथा पोताना प्रसिद्ध कुलनुं, तथा पोताना उत्तम वर्णनुं इत्यादिक अभिमानने धारण करतो जोइने, गुरु उपदेश करे छे. के, हे शिष्य ! तुं मिथ्या अभिमान शुं करवा करे छे ? परंतु तुं विचार करच के, आ संसारमां भ्रमण करतां केटलीएक वखत तुं पर्वतने विषे पथ्थररूपे थइ आव्यो छुं. तथा केटलीएक वखत पर्वतनी गुफामां पण सिंहादिक पशुरूपे थइ आव्यो छुं. तथा केटलीएक वखत समुद्रने विषे जलजंतु रूपे थइ आव्यो छुं. तथा केटलीएक वखते वृक्षोना अग्रभागमां कागडा प्रमुख पक्षिरूपे निवास करी आव्यो छुं. इत्यादिक घणीक जग्याए निवास करी आव्यो छुं. माटे तहारुं कीयुं एक निवास स्थल छे? अर्थात् एक पण ठेकाणे निवास करवाना स्थाननो तहारो निश्चय नथी. तोपण महारुं महारुं करीने मिथ्या अभिमान शुं करवा करे छे? ॥५७॥

देवो नेरइत्त त्ति य। कीड पयगु त्ति माणुसो एसो ॥

रूवस्सी य विरूवो। सुहन्नागी डुक्खन्नागी य ॥५८॥

अर्थ–हे जीव! तु केटलीएक वखत (देवो के०) देव थयो तु तथा (नेरइत्त त्ति के०) केटलीएक वखत नारकी ए प्रकारे थयो तु (य के०) वली (कीड के०) केटलीएक वखत क्रमियादिक कीडो थयो तु तथा (पयगु त्ति के०) केटलीएक वखत पतंगियो ए प्रकारे थयो तु वली (माणुसो के०) केटलीएक वखत मनुष्य थयो तु वली (एसो के०) एज तु (रूवस्सी के०) केटलीएक वखत रूपवत थयो तु (य के०) वली एज तु (विरूवो के०) केटलीएक वखत कुरूपवत थयो तु (य के०) वली (सुहन्नागी के०) केटलीएक वखत सुखनो न्नोगवनारो थयो तु अने वली (डुक्खन्नागी के०) केटलीएक वखत डुखनो न्नोगवनारो पण थयो तु ॥५८॥

न्नावार्थ–आ जीवे नटवानी पेठे जूदा जूदा रूपे करीने आ ससाररूपी रगन्नूमिमा

अनेक प्रकारनां नाटक कर्यां छे. जेम के, कोइक वखत देवतानो वेश नजव्यो, त्यारे एवुं विचार्युं के, जगत्मां म्हारा जेवो कोइ सुखीयो नथी. तथा कोइक वखत नारकीनो वेश नजव्यो, त्यारे एवुं विचार्युं के, जगत्मां म्हारा जेवो कोइ दुःखीयो नथी. तथा कोइक वखत तिर्यंचनो वेश नजव्यो, त्यारे एवुं विचार्युं के, जगत्मां म्हारा जेवुं कोइने पराधीनपणानुं दुःख नथी. वली कोइक वखत मनुष्यनो वेश नजव्यो, त्यारे एवुं विचार्युं के, जगत्मां कोइ म्हारा जेवो श्रेष्ठ बुद्धिवालो नथी. एमज कोइक वखत पोताना पुज्जलना रूपनो अहंकार कर्यो, के, म्हारा जेवो जगत्मां कोइ रूपालो नथी. तथा ज्यारे कुरूपवान थयो, त्यारे एवुं विचार्युं के, म्हारा जेवो जगत्मां कोइ कुरूपवान नथी. एम मांकडानी पेठे कोइ वखत सुखी थइने नाच्यो, अने कोइ वखत दुःखी थइने नाच्यो. माटे हे आत्मन्! ए सर्वे वेशने असत्य जाणीने, फरीथी तेवा वेश धारण करवा पडे नहीं. तेवो उद्यम करय.॥५७॥

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८

रात्ति य दमगुत्ति य। एस सवागुत्ति एस वेयत्रिक ॥

९ १० ११ १२ १३ १४

सामी दासो पुज्जो। खलोत्ति अधणो धणवत्ति ॥५९॥

नवि इह कोइ निअमो । सकम्मविणिविठसरिसकयचिठो ॥

अन्नुन्नरूववेसो । नडुव परिअत्तए जीवो ॥६०॥ युग्मम् ॥

अर्थ—हे जीव ! तु केटलीएक वखत (राउ त्ति के०) राजा ए प्रकारे थयो (य के०) वली (दमगु त्ति के०) भीखारी ए प्रकारे थयो (य के०) वली (एस के०) एज तु (सवागु त्ति के०) चमार ए प्रकारे थयो वली (एस के०) एज तु (वेयविऊ के०) वेदनो जाण थयो वली (सामी के०) स्वामी थयो अने (दासो के०) दास थयो (पुज्जो के०) पूज्य थयो अने (खलो त्ति के०) खल ए प्रकारे थयो वली (अधणो के०) निर्धन थयो अने (धण वइ त्ति के०) धनपति ए प्रकारे थयो ॥५९॥—(इह के०) एमां एटले पूर्वे कह्यु तेमां (कोइ के०) कोइ प्रकारनो (निअमो के०) नियम जे ते (नवि के०) नथीज केम के, (सकम्म के०) पोताना ज्ञानावरणीआदिक जे कर्म, तेनी (विणिविठ के०) विनिवेश एटले प्रकृति, स्थिति, अनुभाग, अने प्रदेश ते रूप जे रचना, तेना (सरिस के०) सरखी (कयचिठो के०)

करी छे चेष्टा ते जेणे. एटले देवादिक पर्याय रूपनो अभ्यास (आश्रय)रूप व्यापार ते जेणे एवो सतो (नडुव के०) नटनी पेठे (अन्नुन्न के०) अन्य अन्य छे (रूववेसो के०) रूप अने वेश ते जेनो एवो (जीवो के०) जीव जे ते (परिभ्रमए के०) पर्यटन करे छे. ॥६०॥

भावार्थ–हे आत्मन्! तुं चौदराज लोकरूप चोटामां, राजा प्रजादिकरूपे स्त्री पुरुषोना वेश लेइने, नटुआनी पेठे अनेक प्रकारे निष्फल नाच्यो. पण तेमांथी तने कोइ प्रकारनो अविनाशी सरपाव मल्यो नही. उलटो च्यार गतिमां भ्रमण करवा रूप सरपाव मल्यो. तोपण ते भ्रमण करवाना अभ्यास थकी, निवृत्ति पामतो नथी. जेम कोइ अफिण प्रमुखनो व्यसनी होय, ते व्यसनी ते अफिणने एम जाणे छे के, आ अफिण खावाथी घणा माणसोनां जीवनां जोखम थाय छे, तथा ते खातां पण कडवुं झेर जेवुं लागे छे. तथा देखातुं पण कालुं गोकरा जेवुं खराब देखाय छे. अने तेनी सुगंध पण अत्तर चंदन जेवी उत्तम नथी. तथा तेना (अफिणना) खावाथी लोकमां पण आबरु इज्जतनो घटाडो देखाय छे. तथा ते खावाथी कांइ उत्तम रसायण जेवो गुण नथी थतो, एटलुंज नही. परंतु शरीर पण खराब थतुं देखाय छे. वली ते अफिण न मलवाथी कोइ वखत टांटिया घशीने मरवा

वखत पण आवे छे इत्यादिक अफिणना अनेक प्रकारना अवगुण जाणे छे, देखे छे, अने अनुभवे छे, तो पण तेने मूकी शकतो नथी तेनु कारण काइ अभ्यास अने कुसगविना बीजु जणातु नथी तेम आ जीवने पण अनादिकालना अभ्यासथी तथा विषयी जीवोनी सोवतथी, आ पच प्रकारना विषय सुखमा दुःख छे एम जाणे छे, देखे छे, तथा अनुभवे छे, तोपण अफिणना व्यसननी पेठे सारु मानी वेठो छे तेथी एने अनेक प्रकारना नीचा ऊचा रुप करी आ ससारने विषे नाटक करवु पडे छे वली शास्त्रमा कह्यु छे के,—

॥ अनुष्टुप् वृत्तम् ॥

अवमानात्परिभ्रंशाद्वधबन्धधनक्षयात् ॥
प्राप्ता रोगाश्च शोकाश्च जात्यन्तरशतेष्वपि ॥१॥

अर्थ—अपमानथी, तथा ऊची पदवीथी पडवाथी, तथा वध बध अने धननो क्षय ते थकी शैकडो जातिमा रोग ने शोक, आ जीवे भोगव्या छे ॥ १ ॥ आ अधिकार सबधी श्री आचारागजी सूत्रमा विशेष प्रकारे कह्यु छे, त्याथी जोइ लेवु ॥५९॥६०॥

३ ७ ४ ५
नरएसु वेअणाउ । अणोवमाउ असायबहुलाउ ॥
१ २ ए ० ६
रेजीव तए पत्ता । अणंतखुत्तो बहुविहाउ ॥६१॥

अर्थ—(रे जीव के०) हे जीव ! (तए के०) तें (नरएसु के०) रत्नप्रभादिक सात नरकने विषे (अणोवमाउ के०) उपमा रहित एवीयो (असायबहुलाउ के०) दुःखे करीने भरेली एवीयो, एटले अशाता वेदनीय कर्मथी उत्पन्न थएली एवीयो, अने (बहुविहाउ के०) बहु प्रकारनी (वेअणाउ के०) वेदनाउ जे ते (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (पत्ता के०) पामी छे. अर्थात् तु भोगवी चूक्यो छुं. ॥६१॥

भावार्थ—हे आत्मन् ! तें बीजी गतियोमां तो अनेक प्रकारनां दुःख भोगव्यां, परंतु रत्नप्रभादिक नरकोनां दुःखतो कही शकाय तेवां छेज नही ! केम के, तेने विषे अनंती शीत वेदना, ॥१॥ तेमज अनंती उष्ण वेदना. एटले आपणे अहिंना आकरा धखधखता खेरना अंगारा होय, तेना उपर ते उष्णवेदनीवाळा नारकीना जीवने सुवाडे, तो तेने घणीज निद्रा

आवी जाय ॥२॥ तथा एवीज रीतनी अनती क्षुधा वेदना, एटले जगत्मा रहेला सर्व घृतादिक पुजलो ते नारकीना जीवने खवरावीए, तोपण तेनी क्षुधा पूरी न थाय ॥३॥ तेमज अनती तृषा वेदना एटले जगत्मा रहेला सर्व समुद्रोना पाणी ते नारकीना जीवने पाइए, तो पण ते नारकीना जीवनी तृषा छीपे नही ॥४॥ तेमज अनती खरज वेदना, एटले अनेक प्रकारना तरवार प्रमुख शस्त्रवडे करीने, ते नारकीना जीवने घर्षण करे, तोपण ते नारकीना जीवनी खरज मटे नहीं ॥५॥ तेवी रीते अनती परवशपणानी वेदना, एटली बधी छे के, आखा जगत्ना परवशपणानी वेदना एकठी करीए, तोपण तेना बरोबर न थाय ॥६॥ तेवी रीते, ज्वर ॥७॥ दाह ॥८॥ जय ॥९॥ अने शोक ॥१०॥ ए चारनी वेदना आखा जगत्नी एकठी करीए, ते थकी पण एकेक वेदना अनतगुणी जाणवी आवी अनतगुणी वेदनाओ, सात व्यसनना सेवनार प्रमुखने जोगववी पडे छे जेम के, कोइए परस्त्री सग कर्यो होय, तेने त्या (नरकमा) तेज स्त्रीना आकार जेवी लोढानी पुतली बनावीने, अने तेने अग्निवडे सारी पेठे लालचोल धखधखती करीने, ते स्त्रीनी साथे ते परमाधामियो अनेकवार ते पुरुषने बलात्कारे आलिगन करावे छे इत्यादिक नरकने विषे अनतगुणी वेदना शास्त्र-

मां कही छे. तेने विचारीने हे मंदमते! कांइक तो पाप करतां पाछो नसरच! ॥६१॥

आ नरकनां दुःखना अधिकारने विशेषे जाणवानी मरजी होय तो, श्री सूयगडांग सूत्रना प्रथम श्रुतस्कंधना पांचमा नरक विनक्ति अध्ययनने विषे जोइ लेज्यो.

१ २ ३ ४

देवत्ते मणुअत्ते । पराभिनगत्तणं नवगएणं ॥

६ ५ ७ ८

नीसणदुहं बहुविहं । अणंतखुत्तो समणुनूअं ॥६२॥

अर्थ—हे जीव! (देवत्ते के०) देव नवने विषे, तथा (मणुअत्ते के०) मनुष्य नवने विषे (पराभिनगत्तणं के०) परतंत्रपणाने (नवगएणं के०) पाम्यो एवो तुं जे तेणे (बहुविहं के०) बहु प्रकारनुं (नीसणदुहं के०) नयानक दुःख जे ते (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (समणुनूअं के०) अनुनव कर्युं छे. ॥६२॥

नावार्थ—हे आत्मन्! विशेष ज्ञानवंत एवा देव नवने विषे, तथा मनुष्य नवने विषे पण, स्वतंत्रपणु मूकीने परतंत्रपणा वडे, एटले परवशपणे रहीने, अर्थात् इंद्रियोने वश

थइने, महामहा कष्ट अनंतिवार भोगव्या छे एटले इंडियोए जेम जेम तने नचाव्यो, तेम तेम तुं नाच्यो ने तेथी महा भयानक दुःखने पाम्यो, परंतु ते इंडियोने तें वश न करी माटे ज्यारे त्यारे पण, ते इंडियोने वश करीने आत्मसाधनमां वर्त्तीश, त्यारेज तहारु कल्याण थशे ॥६२॥

तिरियगइं[1] अणुपत्तो[2]। भीममहावेअणा[4] अणेगविहा[3] ॥

जम्मणमरणरहट्टे[5]। अणंतखुत्तो[6] परिब्भमिओ[7] ॥६३॥

अर्थ–हे आत्मन्! तुं (तिरियगइं के०) तिर्यंच गतिने (अणुपत्तो के०) पाम्यो हुं त्यां (अणेगविहा के०) अनेक प्रकारनी (भीममहावेअणा के०) भयकर एवी महोटी वेदनाउने सहन करतो सतो (जम्मण मरण रहट्टे के०) जन्म मरणरूप रहेंटने विषे (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (परिब्भमिओ के०) परिभ्रमण करी आव्यो हुं ॥६३॥

भावार्थ–हे जीव! तुं तिर्यंच गतिने विषे गयो, त्यां आगळ गर्धेडादिपणे अवतरीने कु-

नारादिकना हाथनां घणां मफणां खाइ आव्यो छुं. वली घोडा प्रमुखना अवतार धारण करीने घणा कोरडादिकना प्रहार सहन करी आव्यो छुं. अने हाथी प्रमुख थइने अंकुश-ना प्रहार सहन करी आव्यो छुं. वली बलद प्रमुखना नवमां घणी परुणीनी आरोना प्र-हार खाइ आव्यो छुं. वली मांकडां प्रमुखना नवमां घेरघेर शलामो करी नाचीने रोटलाना टुकडा पराणे पामवानुं कष्ट सहन करी आव्यो छुं. वली बोकडा प्रमुखना नवमां मरणां-तकष्ट सहन करी आव्यो छुं. वली पोपट प्रमुखना नवमां पांजरादिकने विषे बंधनकष्टने सहन करी आव्यो छुं. अर्थात् एवुं कोइ दुःख नथी के, जे दुःखने तें सहन नथी कर्युं!! ए प्रकारे अनंतीवार घोर महा नयानक दुःख तें सहन कर्यां छे. माटे हवे एवुं धर्मसाधन करय के, जेथी तेवां दुःख नोगववां पडे नही. ॥६३॥

६ ७ ८ ३ ५ ४ २

जावंति केवि दुक्का । सारीरा माणसा व संसारे ॥

११ १० १ ९

पत्तो अणंतखुत्तो । जीवो संसारकंतारे ॥६४॥

अर्थ-(जोंरो के०) जीव जे ते (ससारे के०) ससारने विपे (सारीरा के०) शरीर सवधी (व के०) वली (माणसा के०) मन सवधी (जावति के०) जेटला (केवि के०) कोऽपण (डरका के०) ड ख ठे, तेने (ससारकत्तारे के०) ससाररूपी अटवीने विपे (अणातखुत्तो के०) अनतीवार (पत्तो के०) पाम्यो ठे एटले ससाररूप अटवीमा परिभ्रमण करता आ जीव सर्व ड ख सहन करी आव्यो ठे ॥६४॥

जावार्थ-आ ससारने विपे ड ख वे प्रकारना ठे एक शरीर सवधी रोगादिके करीने ड ख ठे अने वीजु मन सवधी इष्ट वस्तुना वियोगादिक थकी ड ख ठे ते सर्वे ड ख आ ससाररूप अटवीने विपे भ्रमण करता, आ जीवे अनतीवार जोगव्या ठे ॥६४॥

तण्हा अणातखुत्तो। ससारे तारिसी तुम आसी ॥
ज पसमेठ सवो। दहीणमु उदय न तीरिज्जा ॥६५॥

अर्थ-हे जीव! (तुम के०) तने (तण्हा के०) तृष्णा अर्थात् तृपा (तारिसी के०) ते

प्रकारनी (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (संसारे के०) नरकरूप संसारने विषे (आसी के०) उत्पन्न थइ हती. (जं के०) जे तृषाने (पसमेउं के०) शमाववाने अर्थे (सव्वोदहीणां के०) सर्व समुद्रोनुं पण (उदयं के०) जल जे ते (न तीरिज्जा के०) न समर्थ थाय !!! ॥६५॥

आ प्रकारनो अर्थ प्रथम नरकनी वेदनामां कही गया छीए. माटे पुनरुक्ति दोषनुं निवारण करवा माटे आ प्रकारनो भावार्थ जाणवो. के, हे जीव! तने अनंती तृष्णा उत्पन्न थइ छे, के, ते तृष्णा शमाववाने माटे, सर्व समुद्रोना पाणीना बिंदु जेटला धनादिक वडे पण तहारी तृष्णा पूरी थाय तेम नथी. ते कह्युं छे के,

यत्पृथिव्यां व्रीहियवं । हिरण्यं पशवः स्त्रियः ॥
नालमेकस्य तत्सर्वं । इति पश्यन्न मुह्यति ॥१॥

अर्थ—सघली पृथ्वीमां उत्पन्न थएली अनेक प्रकारनी डांगर तथा अनेक प्रकारना [illegible] अने जव विगेरे सघलुं धान्य, जो एक जणने प्राप्त थाय, तोपण तेने धान्य संबंधिनी [illegible]ष्णा पूरी न थाय. तेमज सघला जगत्मां रहेलुं हीरा, माणेक, मोती, सोनुं रूपुं विगेरे धन, [illegible]क पुरुषने प्राप्त थाय, तोपण ते पुरुषनी धन संबंधिनी तृष्णा पूरी न थाय. तेमज जगत्-

ने विषे जेटला हाथी, घोडा, ऊट, बलद, गायो, नेशो विगेरे चतुष्पद जीवो छे, ते जो एक जणने प्राप्त थाय, तो पण ते पुरुषनी चतुष्पद संबंधिनी तृष्णा पूरी न थाय तेमज जगत्‌ने विषे रूपालामा रूपाली देवांगनाओ तथा महोटा महोटा राजानी राणीयो तथा महोटा महोटा धनाढ्यनी स्त्रीयो जेवी के, अत्यंत लावण्यवाली, अत्यंत रूपवाली, अत्यंत गुणवाली अने सुंदर सुगंधवाली एवी जवान स्त्रीयो जो एक पुरुषने, प्राप्त थाय तोपण, ते पुरुषनी स्त्री संबंधी तृष्णा पूरी न थाय ए प्रकारनो विचार करीने जे माह्यो पुरुष वैराग्यने पामे छे, तेज पुरुष संसारने विषे मोह पामतो नथी ॥१॥

माटे हे आत्मन्! उपर कह्या प्रमाणे तुं अनंतीवार विषयो भोगवी चूक्यो तुं परंतु जे सुखनो तें एक वखत पण अनुभव नथी कर्यो, एवा आत्म सुखनी प्राप्तिने विषे उद्यम करय! ॥६५॥

आसी अणंतखुत्तो । संसारे ते छुहावि तारिसिया ॥

जं पसमेउ सव्वो । पुग्गलकाउवि न तरिज्जा ॥६६॥

अर्थ–रे जीव ! (संसारे के०) नरक नवरूप संसारने विषे (ते के०) तने (तारिसिया के०) तेवा प्रकारनी (छुहावि के०) क्षुधा पण (अणंतखुत्तो के०) अनंतीवार (आसी के०) उत्पन्न थइ हती के, (जं के०) जे क्षुधाने (पसमेउं के०) शमाववाने (सव्वो के०) सर्व एवा (पुग्गलकाउवि के०) घृतादिरूप पुद्गलना समूह जे ते पण (न तारिज्ञा के०) न समर्थ थाय ॥ ६६ ॥

नावार्थ–हे आत्मन् ! नरक नवने विषे तने एवी क्षुधा उत्पन्न थइ हती के, आ जगत्मां रहेला जे घृतादिक सघला सारा सारा पुद्गलोवडे पण, ते क्षुधानी शांति थाय तेम नहोतुं. एवी क्षुधावेदनी तें परवशपणामां अनंतीवार सहन करी छे. माटे तने उपदेश करवानो एटलोज छे के, आज स्वाधीनपणामां एकासणु करवुं, अथवा एक उपवास करवो, तेमां पण तने मह्होटो विचार थइ पडे छे. अने वली तुं एवुं बोले छे के, महाराथी संवत्सरीनो उपवास पण बनी शकवो कठण छे. कारण के, महाराथी तो एक घडिवार पण नूख्युं रहेवातुं नथी. एम कहीने अनेक प्रकारनां सारां सारां नोजन करीने जमे छे, परंतु हे मूढ जीव ! आवो जन्मारो थइने तें केटला मण घृतादिक मिष्ट पदार्थो खाधा हशे ? तेनुं सुख लेश मात्र पण आज तने रह्युं नही. केम के, जो तुं तहारा हाथे तहारी जीन्न उपर हाथ

फेरवी जो के, ते घृतादिक पदार्थोनी काइ पण चिकाश जणाय छे? अर्थात् नथी जणाती तेमज हवेथी पण तु अनेक प्रकारना पाप प्रपचादिक करीने सारा सारा भोजन करीश, तोय पण पूर्वनी पेठे ते जिह्वा इंद्रि तृप्त थवानी नथी अने जिह्वा इंद्रिनु पोषण छे, तेज सर्वे इंद्रियोना पोषणनु मूल छे एटले जेम वृक्षना मूलमा पाणी नाखीए, तो वधा वृक्षमा ते पाणी प्रसरे तेम एक जिह्वा इंद्रिने छूटी मूकवाथी बीजी इंद्रियो प्रयासे करीने जीती होय, ते पण कुमार्गे चाले छे माटे नीतिशास्त्रमा कह्यु छे के, "जित सर्व जिते रसे" एटले जेणे रसना इंद्रि जीती, तेणे सघली इंद्रियो जीती जाणवी केम के, रसनेंद्रियने मोकली मूकवाथी मद्य मासादिकने विषे पण प्रवृत्ति थाय छे अने तेथी विषयनी वृद्धि थाय छे तेणे करीने नरकादिकने विषे जवु पडे छे त्या पूर्वे कहेली क्षुधा वेदना सहन करवी पडे छे एटलाज माटे ग्रथकारे क्षुधावेदनीना स्वरूपने विशेषे जणाववाने माटे फरीथी वर्णन कर्यु छे माटे तेथी पुनरुक्ति दोष समजशो नही ॥६६॥

काऊणम ऽणेगाइं । जम्मणमरणपरियट्टणसयाइं ॥

डुक्खेण माणुसत्तं । जइ लहइ जहिछियं जीवो ॥६७॥

अर्थ–(जइ के०) ज्यारे (जीवो के०) जीव जे ते (अणेगाइं के०) अनेक एवां (जम्मण मरण के०) जन्म मरण तेनां (परियट्टण के०) परावर्त्तन तेनां (सयाइं के०) शेंकडो. एटले जन्म मरणनां शेंकडो परावर्त्तनने (काऊणं के०) करीने (डुक्खेण के०) डुःखे करीने (माणुसत्तं के०) मनुष्यपणाने पामे छे, त्यारे (जहिछियं के०) यथा इछा प्रमाणे. एटले पोतानी इछा प्रमाणे कुशलपणाने (लहइ के०) पामे छे. ॥६७॥

भावार्थ–रे आत्मन्! अनंत एवां जन्म मरणनां शेंकडो एटले क्यारेक जन्म, क्यारेक मरण, ए प्रकारनां डुःख सहन करीने, ज्यारे आ जीव मनुष्यपणाने पामे छे, एटले अकाम निर्ज्जरा अने भवस्थितिनुं परिपक्कपणु इत्यादिक कारण वडे करीने मनुष्यपणाने पामे छे, त्यारे तेने जोइती चीज मली शके छे. एटले देवताना सुखने आपनारो, तथा मोक्षना सु-

खने आपनारो, आ मनुष्य जव छे परंतु मनुष्यजव विना कोइ जववडे मुखनी प्राप्ति थइ शकती नथी एटलाज माटे ज्ञानी पुरुषोए सर्व जव करता आ मनुष्यजवने उत्तममा उत्तम गएयो छे अने दश दृष्टाते करी उर्लज पण एटलाज माटे कह्यो छे आ दश दृष्टातनु स्वरूप प्रसिद्ध छे माटे तथा ग्रथ विस्तार थवाना जयथी लख्यु नथी माटे आवा मोंघामा मोंघा मनुष्यजवने पामीने एले गमावी अवसर चूकवो नही ॥६७॥

त तहउल्लहलज । विज्जुलयाचचल च मणुयत्त ॥
धम्मामि जो विसीयइ । सो काउरिसो न सप्पुरिसो ॥६८॥

अर्थ–(जो के०) जे पुरुष (तह उल्लहलज के०) तथा प्रकारे एटले चुल्लकादि दश दृष्टाते करी उखे पामवा योग्य एवु (च के०) वली (विज्जुलया चचल के०) विजलीरूप जतानी पेठे चचल एवु (तं के०) ते, एटले ते योग्य एवु (मणुयत्त के०) मनुष्यपणु, तेने पामीने (धम्ममि के०) धर्मने विषे (विसीयइ के०) खेद पामे छे (सो के०) ते (काउरिसो के०)

कुत्सित (निंदित) पुरुष जाणवो. पण(सप्पुरिसो के०) सत्पुरुष (न के०) न जाणवो.॥६७॥

भावार्थ—जैनशासनमां प्रसिद्ध एवा दश दृष्टांते दुर्लभ एवो, अने विजळीना झबकारानी पेठे क्षणभंगुर एवो, ने जेमां कोइ प्रकारनी पण खामी नथी एवो. एटले आ मनुष्यनो भव अढी द्वीपमां थयो, तेमां वळी कर्म भूमिमां थयो. तेमां वळी आर्य देशमां थयो, तेमां वळी उत्तम कुळने विषे थयो, तेमां वळी अविकल पंचेंद्रिय पूर्ण थयो. तेमां वळी निरोगी काया पाम्यो, अने तेमां वळी सद्गुरुनो अने सत् शास्त्र सांभळवानो जोग बन्यो; तेम छतां पण, जे पुरुषो धर्मसाधन करवामां प्रमाद करे छे, ते पुरुषो निंदा करवा योग्य थाय छे, पण ते सत्पुरुषोनी पंक्तिमां गणवा लायक थता नथी. माटे हे जीव ! पूर्वे अनुभव करेला पशुपणाना स्वभावने मूकी देइने, मनुष्यभवने लेखे लगाडवामां उद्यम कर्य. ॥६७॥

॥ उपजातिवृत्तम्. ॥

माणुस्सजम्मे तडि लद्धयंमि । जिणिंदधम्मो न कओ य जेणं ॥
तुट्टे गुणे जह धाणुक्कएणं । हत्था मलेवा य अवस्स तेणं ॥६८॥

अर्थ-(जेण के०) जेणे (तडि के०) संसाररूप समुद्रना कांठारूप (माणुस्सजम्मे के०) मनुष्य जन्म (लद्धूमि के०) पामे सते (जिणिदधम्मो के०) जिनेंद्रनो धर्म जे ते (न कत्र के०) नथी कर्यो (तेण के०) तेणे अर्थात् तेने (य के०) पण (जह के०) जेम (धाणुक्कएण के०) धनुर्धारि पुरुष जे तेणे अर्थात् तेने (गुणे के०) पणछ (तुट्टे के०) तूटे सते (अवस्स के०) निश्चे (हत्था के०) हाथ (मलेवा य के०) घसवा पडेज छे तेम आ जीवने पण हाथ घसवा पडे छे एटले पछी घणो पश्चात्ताप करवो पडे छे ॥६९॥

नावार्थ-अनंता नवरूप समुद्रमा नटकता नटकता मनुष्य जन्मरूप कांठो प्राप्त थए सते पण, जेणे अहिंसारूप जिनधर्म न आचरण कर्यो, तेने, जेम रणसंग्राममा युद्ध करता गएला एक धनुर्धारी पुरुषना धनुष्यनी पणछ तूटी गइ, तेथी तेने जेम हाथ घसवा पड्या, तेम तहारे पण हाथ घसवा पडशे माटे, हे जीव! जो तुं पण छती सामग्री सते जिनधर्मरूप नातु नहि ग्रहण करे, तो तहारे पण मरणावस्थाये पश्चात्ताप करवोज पडशे ते आ प्रकारे के, अरेरे!! मे छती सामग्री ए पण आ शुं कर्युं!!! के, परलोके जतां धर्मरूप नातु कांइ पण लीधुं नही! माटे हवे हुं शुं करीश! एवी रीते तहारे हाथ घसवा पडशे वली जेम आ नवमा थोडो

काल रेहवा माटे कोइ पुरुष ज्यारे परदेश जवानो होय, त्यारे ते पुरुष प्रथमथी भाता विगेरेनो एटलो बधो बंदोबस्त करी राखे छे के, अमुक जग्याये उतरीशुं, ने त्यां अमुक भोजन करीशुं. एवी रीतनो ठराव करीने पछी पोतानी साथे भातादिक घणी सामग्री लेइने जाय छे. पण भातु लिधा शिवाय जतो नथी. तेम तहारे तो अहिंथी मरीने क्यां जवुं पडशे? ने त्यां केटला दिवस रेहेवुं पडशे? अने कोने त्यां जइने उतारो करवो पडशे? अने मार्गमां भातु लिधा विना शुं खाइशुं? इत्यादिक परलोक संबंधी तने कांइ पण विचार थतो नथी! माटे हे मूढ जीव! सर्व दुःख मात्रने निवारण करनार अने मनोवांछित सुखने आपनार एवुं धर्मरूप भातुं संगाथे राख्य. ॥६ए॥

॥ पध्धरीवृत्तम्. ॥

रे[1] जीव[2] निसुणि[3] चंचलसहाव[4]। मिल्हेविणु[5] सयलवि[6] बज्झभाव ॥
नवभेयपरिग्गह[7] विविहजाल[8]। संसारि[9] अछि[10] सहु[11] इंदयाल[12] ॥७०॥

अर्थ—(रे जीव के०) हे जीव! तुं (निसुणि के०) सांभल्य के, जे (चंचलसहाव के०)

चचल स्वभाववाळा (सयलवि के०) सर्व एवाय पण (बज्झभाव के०) शरीरादिक बाह्यभावने तथा (नवभेयपरिग्गह के०) नव भेदवाळा परिग्रहनो (विविहजाल के०) अनेक प्रकारनो समूह, तेने (मिल्हेविणु के०) मूकीने परलोके जईश, ए हेतु माट (ससारि के०) ससारने विषे (अछि के०) जे शरीरादिक देखाय छे, (सहु के०) ते सघलु (इदयाल के०) इद्रजाल समान छे ॥७०॥

भावार्थ–हे आत्मन्! तहारु हितकारी एवु आ एक वाक्य सांभळ्य आ देखातो शरीरादिक सघळो बाह्यभाव छे, ते इद्रजाल समान छे एटले नव प्रकारनो परिग्रह* ते सघळो चचल स्वभाववाळो छे एटले क्षणमा देखाय अने क्षणमा नाश पामी जाय एवो छे एटलुज नहि पण ससारमा जे जे वस्तु देखाय छे, ते सर्वने तु इद्रजाल समान जाणीने तेने विषे मोह ममत्व न करय कारण के, ते सघळा बाह्यभावने मूकीने तु एकलोज परलोकमा जईश, पण पूर्वे कही तेमानी कोइ वस्तु पण तहारी साथे आववानी नथी केमके, ते सर्वे, वस्तुताए असत् छे माटे तेने विषे तु सत्यपणानी भ्राति न करीश ॥७०॥

---

* १ धन २ धान्य ३ क्षेत्र ४ घर, ५ सुवर्ण ६ रूपु ७ आगणितल ८ द्वीपद ९ चतुष्पद

पियपुत्तमित्तघरघरणिजाय । इहलोइअ सव नियसुहसहाय ॥
न वि अत्थि कोइ तुह सरणि मुरक । इक्कल्लु सहसि तिरिनिरयडुक्क ॥७१॥

अर्थ—(मुरक के०) हे मूर्ख! (इहलोइअ के०) आ लोक संबंधी (सव के०) सर्व एवो (पिय के०) पिता (पुत्त के०) पुत्र (मित्त के०) मित्र (घर के०) गृह (घरणि के०) स्त्री, तेमनो (जाय के०) समूह जे ते (नियसुह सहाय के०) पोताने सुख करवानो छे स्वनाव तेजेमनो एवो छे. एटले सौ पोत पोताना सुखना अर्थी छे. पण (तिरि निरय डुक्क के०) तिर्यंच तथा नरक ते संबंधी डुःख, तेने (इक्कल्लु के०) तुं एकलोज (सहसि के०) सहन करे छे. पण ते वखत तेमांनुं (तुह के०) तहारे (सरणि के०) शरण करवा योग्य (कोइ वि के०) कोइ पण (न अत्थि के०) थतुं नथी. ॥७१॥

नावार्थ—आ जगत्मां परलोकने विषे कांइ पण सहाय्यता करवाने न समर्थ एवां माता पिता स्त्री पुत्रादिक सौ पोत पोतानां स्वार्थी छे. पण कोई कोईनुं नथी. जेम के, उपर ल-

खेला घरना माणसोने एवो निश्चय थाय छे के, हवे आ पथारीमां सूवारेलो माणस जी वशे नही एवु धारीने ते सूतेला माणसने महा भरपूर वेदनामा तरफडतो नजरे जोइने पण कहे छे के, तमे मने काइ कहो छो? एटले तमे छानी रीते संचय करेलु, आपेलु, मूकेलु, दाटेलु काइ देखाडो छो? एवी रीते पोतानो स्वार्थ साधवानी वातो करे छे तथा तेना मरी गया पछी पण केवल पोतानो स्वार्थ संभारी संभारीने रुए छे, के, आटलु काम अधुरु मूकीने गया! पण तेओ एम नथी विचारता के, ज्यारथी समजणो थयो त्यारथी मांडीने चोके सूता सूधी पण एणे आपणु, वैतरु कूट्या करयु छे परंतु ते बापडो नरकादिक गतिने विषे एकलो गयो छे, त्या तेने केवा दुःख पडता हशे? तथा ते बिचारो घणु द्रव्य मूकीने गयो छे। पण तेना बीजा दुःखमा भाग न लेता फक्त तेनुज द्रव्य तेनी पछवाडे शुभ कृत्यमा वापरवु, एवो विचार पण नथी थतो अने वली आवो विचार पण तेमने नथी थतो के, अरेरे! रात्री दिवस पोताना शरीरनु सुख पण न विचारता कूड कपट छलभेद अन्यायादिक करीने एणे आपणुज भरण पोषण करयु छे पण पोताना परलोकनु साधन करवानो अवकाश जरा पण एणे लीधो नथी एवी रीते कोइ रुदन करतु नथी माटे

हे जीव! हे महा मूर्ख!! कांइकतो विचारय!! के, हुं आश्रवभावमांथी निवृत्ति पामीने कांइकतो संवर भावमां वर्त्तुं ॥७१॥

॥ मागधिकावृत्तम् ॥

कुसग्गे जह उसबिंडुए । थोवं चिठ्ठइ लंबमाणए ॥

एवं मणुआण जीवियं । समयं गोयम मा पमायए ॥७२॥

अर्थ—(जह के०) जेम (कुसग्गे के०) डाभना अग्रभागने विषे (उसबिंडुए के०) झाकलनो बिंडु जे ते (लंबमाणए के०) लांबो थतो सतो एटले वायुवडे पडवानी तैयारीमां आवेलो (थोवं के०) थोडो काल (चिठ्ठइ के०) रहे छे. (एवं के०) ए प्रकारे (मणुआण के०) मनुष्य जे तेमनुं (जीवियं के०) जीवित जे ते चंचल जाणवुं. माटे श्री महावीर स्वामी गौतम स्वामी प्रत्ये* कहे छे के, (गोयम के०) हे गौतम! (समयं के०) एक समय मात्र पण (मा पमायए के०) प्रमाद न करीश. ॥७२॥

[illegible] मा अध्ययनमां छे. त्यांथी विस्तारना अर्थि पुरुषोए जोइ लेवुं

भावार्थ—श्री महावीर स्वामी गौतम प्रत्ये कहे छे के, हे गौतम ! एक समय मात्र पण प्रमाद न करीश केम के, आ मनुष्यपणानु जीवतु माभना अग्रनागमा रहेला जलबिंदुनी पेठे, थोडोज काल रहे तेवु छे एटले जोता जोता अल्प वायु वडे पण शीघ्रपणे नाश पामे तेवु छे अर्थात् माभना अग्रने विषे रहेला जलबिंदु तो, फक्त वायुवडेज नाश पामे छे परतु आ मनुष्य तो, अनेक प्रकारना कारणोथी मरे छे जेम के, ताव आववाथी, मूकारो थवाथी, कोलेरा (कोगलियु) आववाथी, घर पडवाथी, अग्निवडे बलवाथी, शस्त्र प्रमुख वागवाथी, सर्प करडवाथी इत्यादिक अनेक प्रकारना कारणो मलवाथी ओचितो नाश पामे छे एम जाणीने हे जीव! धर्मकृत्यने विषे समय मात्रनो प्रमाद न करच ॥७२॥

आ ७३ तथा ७४ मी ए व गाथाउ श्री सूयगडाग सूत्रना प्रथम श्रुतस्कधना वैतालीय अध्ययननी छ.

१ २ ३ ४ ६ ७ ५ ८

सबुज्झह किं न बुज्झह । संबोही खलु पिच्च दुल्लहा ॥

१२ १० ११ ९ १६ १५ १४ १३

नो हू वणमंति राइउ । नो सुलह पुणरवि जीविय ॥७३॥

अर्थ–श्री रुपनदेव स्वामीना पुत्र श्री नरतेश्वर, तेमणे तिरस्कार करचा एवा, अने राज्यना अर्थि एवा, पोताना अठाणु पुत्रो प्रत्ये श्री आदीश्वर नगवान् उपदेश करे ठे, अथवा श्री महावीरस्वामी पर्षदा प्रत्ये कहे ठे के, (संबुझह के०) अहो नव्यो! तमे बुझो. (बोध पामो.) (किं न बुझह के०) केम तमे बोध नथी पामता? जे हेतु माटे जेमणे धर्म नथी कस्यो ते पुरुषोने (पिच्च के०) मरण पाम्या पठी परनवने विषे (संबोही के०) बोधिबीज जे ते (खलु के०) निश्चे (उल्लहा के०) उर्लन ठे. शाथी के, (राइउ के०) रात्री दिवस जे ते (हु के०) निश्चे (उवणमंति नो के०) गयेलां पाठां आवतां नथी. तेम (जीवियं के०) जीवित जे ते (पुणरावि के०) फरीने पण एटले फरी फरी (सुलहं नो के०) सुलन नथी. एटले संयमरूप जीवित घणुं उर्लन ठे. अथवा (जीवियं के०) जीवित जे ते अर्थात् तुटेलुं आउखुं जे ते (पुणरवि के०) फरीने पण सांधवुं (सुलहं नो के०) सुलन नथी. एटले तूटेलुं आउखुं सांधवाने कोइ पण समर्थ नथी. ॥७१॥

नावार्थ–हे नव्य जीवो! तमे ज्ञान दर्शन चारित्ररूप धर्मने जाणो. कारण के, आवो अवसर फरी फरीने मलवो उर्लन ठे. माटे घणी सामग्रीसते पण, केम बोध पामता नथी?

अर्थात् जोगने तुछ जणी, तेनो त्याग करीने सद्धर्मने विषे बोध पामो ते कह्यु छे के,

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्तम् ॥

निर्वाणादिसुखप्रदे नरजवे जैनेन्द्रधर्मान्विते ।
लब्धे स्वल्पमचारु कामजसुख नो सेवितु युज्यते ॥
वैडूर्यादिमहोपलौघनिचिते प्राप्तेऽपि रत्नाकरे ।
लातु स्वल्पमदीप्ति काचशकलं किं चोऽचित सांप्रतम् ॥२॥

अर्थ–मोक्षादिक सुखनो आपनार एवो, मनुष्यनो जव मले सते, तेमा वली जिनराजनो धर्म मले सते, तहारे लगार मात्र पण काम सुख सेववु घटतु नथी केम के, ते अल्प छे, अने ते सुखनो परिणाम सारो आवतो नथी ते उपर दृष्टांत कहे छे के, जेम वैडूर्यादि रत्नो समूह जेमा रह्यो छे, एवा रत्नाकरने पामीने एटले रत्ननी खाण पामीने कांतिरहित एवो, अने वली अल्प मूल्यवालो एवो काचनो ककडो लेवो शु तहारे घटे छे? अर्थात् पूर्वे कह्यो एवा रत्नाकरनो त्याग करीने, तेने बदले काचनो ककडो लेवो, ते घटेज नही तेम अतिशे अल्प अने तुछ एवा विषय सुखने अर्थे रत्नाकर समान जिनधर्मनो त्याग करवो, ते पंमित पुरुषने घटे नही वली जेणे धर्मकृत्य नथी कर्यु, तेने परजवमा सजमरूप जी-

वित मलतुंज नथी. वली गयेला एवा, ने धर्मसाधन करवाने योग्य एवा, रात्री दिवस जेते,
तथा योवनादिक काल इत्यादिक पाछां आवतां नथी. केम के, इंद्रादिकनुं पण त्रुटेलुं आ-
युष्य पाछुं संधातु नथी. माटे एवुं जाणीने रात्री दिवस धर्मनुं आराधन करवुं. ॥७३॥

हवे सर्व संसारी जीवने आयुष्यनुं अनित्यपणु देखाडे छे.

१ ३ २ ७ ४ ६ ५

डहरा वुड्ढा य पासह । गप्भच्छावि चयंति माणवा ॥

ए ८ १० ११ १२ १३ १४

सेणे जह वट्टयं हरे । एवमा ऽऽउक्खयंमि तुट्टइ ॥७४॥

अर्थ—हे आत्मन्! (डहरा के०) बाल एवा (य के०) वली (वुड्ढा के०) वृद्ध एवा, वली (गप्भच्छावि के०) गर्भने विषे रहेला एवाय पण (माणवा के०) मनुष्य जे ते (चयंति के०) नाश पामे छे. (पासह के०) तेने तुं जो. वली (जह के०) जेम (सेणे के०) शिंचाणो पक्षी जे ते (वट्टयं के०) तेतर पक्षीने (हरे के०) हरण करे छे. अर्थात् शीघ्रपणे मारे छे. (एवं के०) ए प्रकारे (आउक्खयंमि के०) आउखानो क्षय थये सते (तुट्टई के०) त्रुटे छे. एटले क्षणे

क्षणे आयुष्य नाश पामे छे अथवा मृत्यु जे ते जीवितने हरे छे ॥७४॥

भावार्थ—हे जीव! तु विचारीने जोके, केटलाएक मनुष्य गर्भमा रह्याथकाज मरण पामे छे अने केटलाएक महाकष्टे करीने, जन्म थया पछी बालपणामाज मरण पामे छे अने केटलाएक जवान अवस्थामाज पोताना स्त्रीआदिक वहाला पदार्थोने, अणइछाये मूकीने मरण पामे छे अने केटलाएक तो वृद्धावस्थाना दुःख भोगवता भोगवता, पराणे पराणे पग घशीने मरण पामे छे वली आ जग्याए मानव शब्द ग्रहण कर्यो छे, तेनु ए कारण छे के, उपदेश करवा योग्य होय, तेनेज मनुष्य कहीए परतु जे उपदेश देवा योग्य न होय, तेने तो मनुष्यनी पक्तिमा न गणवा एम ग्रथकारनो अभिप्राय छे वली मनुष्यनु आयुष्य अनेक प्रकारना कारणो मलवाथी घणु चचल छे एम जणाववाने अर्थे सर्वे अवस्थामा मरण देखाड्यु छे वली श्री सूयगडाग सूत्रना प्रथम श्रुतस्कधना बीजा वैतालीय अध्ययनी बीजी गाथानी दीपिकामा तथा टीकामा कह्यु छे के,

त्रिपल्योपमायुष्कस्यापि पर्याप्त्यनन्तरम् तर्मुहूर्तेनैव कस्यचित् मृत्युरूपतिष्ठतीति

अर्थ—त्रण पल्योपमना आयुष्यवालाने पण, पर्याप्ति पाम्या पछी अतर्मुहूर्ते करीने

कोइक पुरुषने मृत्यु जे ते प्राप्त थाय छे.

वली श्री ठाणांगजी सूत्रना सातमा ठाणामां कह्युं छे के,

सत्त विहे आउ भेदे. पन्नत्ते तंजहा.

॥ आर्यावृत्तम्. ॥

अज्झवसाण निमित्ते । आहारे वेयणा पराघाए ॥
फासे आणापाणू । सत्तविहं भिज्जए आऊ ॥१॥

अर्थ—आयुष्यनो भेद एटले उपक्रम जे ते, सात प्रकारनो कह्यो छे. केम के, निमित्त-नुं पामवापणुं छे ए हेतु माटे. हवे ते सात भेद देखाडे छे. सराग स्नेहना भयथकी एटले कोइना उपर अत्यंत स्नेह होय, तेवामां तेनो नाश सांभलवाथी उत्पन्न थयो जे भय, तेथी आउखु त्रुटे छे. एम आगल पण संबंध जोडवो. ॥१॥ वली दंड शस्त्रादिकना उचिंता घा-तथी. ॥२॥ तथा अत्यंत आहार करवाथी. ॥३॥ तथा नेत्र अने शूलादिकनी वेदनाथी. ॥४॥ तथा पराघातथी एटले गर्भपातादिकथी. ॥५॥ तथा तरेहवारना सर्पादिकना स्पर्शथी. ॥६॥ अने श्वासोश्वासने रुंधवाथी. ॥७॥ एम सात प्रकारे आउखु भेदाय छे. अथवा उ-

पक्रम छे कारण ते जेनु, एवु आउखु तेज पूर्वे कहेला निमित्तथी त्रुटे छे आ पूर्वे जे कह्यु ते सोपक्रम आउखावालानेज आश्रीने जाणवु पण निरुपक्रम आउखावालाने आश्रीने न जाणवु केम के, आउखु बे प्रकारे बधाय छे एक सोपक्रम कर्मथी अने बीजु निरुपक्रम कर्मथी बधाय छे तेमा जे सोपक्रम (शिथिल) वालु आयुष्य छे, ते निमित्त पामवाथी त्रुटे छे अने निरुपक्रम (निकाचित) वालु आयुष्य छे, ते कदिपण त्रुटतु नथी

वली जेम शिचाणो पक्षी तेतर पक्षिने उचितो झाली ले छे अर्थात् नाश करे छे तेम आउखु क्षय थए सते जीवित पण नाश पामे छे माटे एवु जाणीने एटले क्षणमात्र जीववानो विश्वास न राखीने धर्मसाधन करवामा सावधान था ॥७४॥

॥ आर्यावृत्तम् ॥

तिहुयणजण मरत । दट्ठूण नयति जे न अप्पाण ॥
विरमति न पावाउ । धीधी धीठ्ठत्तण ताण ॥७५॥

अर्थ–(जे के०) जे पुरुष (मरंतं के०) मरतो एवो (तिहुयणजणं के०) त्रण जुवनना जनने (दहूण के०) देखीने (अप्पाणं के०) आत्माने (न नयंति के०) धर्मने विषे नथी जोडता, अने (पावाउ के०) पापथकी (न विरमंति के०) नथी विराम पामता (ताणं के०) तेमना (धीठत्तणं के०) धिठ्ठपणाने एटले निर्लज्जपणाने(धीधी के०)धिक्कार थाओ!२ ॥७५॥

जावार्थ–स्वर्ग मृत्यु ने पाताल ए प्रकारे त्रण लोकना रहेनारने, अर्थात् सर्व संसारी जीवने, मरता देखीने अने जाणीने पण पोताना आत्माने धर्मने विषे नथी जोडता, तथा हिंसादिक थकी निवृत्ति नथी पामता, अर्थात् जे कृत्यथी पाप बंधाय छे, तेवा कृत्यथी पाछा नथी उसरता, तेवा निर्लज्ज जीवोना धिठ्ठपणाने धिक्कार थाओ! धिक्कार थाओ!! एम अतिशे धिक्कारपणु जणाववाने माटे बेवार धिक्कार शब्द कह्यो छे. ॥७५॥

मामा जंपह बहुयं । जे बद्धा चिक्कणेहिं कम्मेहिं ॥
सवेसि तेसि जायइ । हियोवएसो महादोसो ॥७६॥

अर्थ—अयोग्य शिष्योने कृपाथी गुरुने उपदेश करता जोइ, योग्य शिष्यो गुरु प्रत्ये कहे छे के, हे गुरो! (जे के०) जे पुरुषो (चिक्कणेहिं के०) चिकणा एवा (कम्मेहिं के०) कर्मे करीने (बद्धा के०) बधाया छे, तेमने (बहुय के०) घणो (मामा जपह के०) उपदेश न करो, न करो! केम के, (तेसिं के०) ते (सव्वेसिं के०) सर्वे अयोग्य शिष्योने (हियोवएसो के०) हितोपदेश जे ते (महादोसो के०) महादोष वालो, अथवा महा द्वेषवालो(जायइ के०) थाय छे ॥७६॥

भावार्थ—अयोग्य शिष्यने वारवार बोध करता देखीने, आचार्य महाराज प्रत्ये मुनियो जे ते, विनती करे छेके, हे भगवन्! आपतो करुणासागर छो परंतु काला निबिडपत्थर जेवा, आ खल शिष्योने आप गमे तेटलो प्रतिबोध करशो, तोयपण तेओ प्रतिबोध पामवा कठण जणाय छे केमके, जे प्राणियो ज्ञानावरणीयादिक निबिड कर्मे करीने बधाणा छे, ते प्राणियो धर्मोपदेश देवाने योग्य नथी जेम काचा घडामा नाखेलु पाणी ते पोते नाश पामे छे, अने घडाने पण नाश पमाडे छे तेम अयोग्य जीवोने बोध करेलु सिद्धांत रहस्य जे ते, नाश पामे छे अने ते अयोग्य शिष्यो पोताना आत्माने पण नाश करे छे अथवा ते अयोग्य शिष्योने गुरु उपर द्वेष थाय छे ते कह्यु छे के,

उपदेशो हि मूर्खाणां । प्रकोपाय न शान्तये ॥
पयःपानं भुजङ्गानां केवलं विषवर्द्धनम् ॥१॥

अर्थ—मूर्ख जीवोने करेलो हितोपदेश जे ते, प्रकोपने अर्थे थाय छे. एटले उपदेश देवाथी उलटो गुरु उपर कोप करे छे. जेम सर्पने जे दूध पावुं, ते केवल झेरनुं वधारवुं छे. एटले ते सर्प जेम जेम दूध पीए छे, तेम तेम तेने झेर वधतुं जाय छे. ए रीते मूर्खने जेम जेम हितोपदेश करे छे, तेम तेम ते मूर्ख द्वेष वधारतो जाय छे. ॥१॥

माटे तेवा अयोग्य जीवोने उपदेश देवो ते व्यर्थ छे. अर्थात् विपरीतपणाने पामे छे.॥७६॥

४ ३ २ १
कुणसि ममत्तं धणसयणविहवपमुहेसु ऽणंतदुक्खेसु ॥
९ ८ ५ ६ ७
सिढिलेसि आयरं पुण । अणंतसुक्खंमि मुक्खंमि ॥७७॥

अर्थ—हे आत्मन् ! (अणंतदुक्खेसु के०) अनंतु छे दुःख ते जेणे करीने अथवा जेने अर्थे जे थकी अथवा जेने विषे एवां (धण के०) धन एटले सुवर्णादिक तथा (सयण के०)

माता पितादिक स्वजन तथा (विह्व पमुहेसु के०) हाथी, घोडा प्रमुख विज्ञव, इत्यादिकने विषे (ममत्त के०) ममत्वज्ञावने तु (कुणसि के०) करे ठे (पुण के०) परतु (अणतसुक्खमि के०) अनतु ठे सुख ते जेने विषे एवा (मुस्कमि के०) मोक्षना सुखने विषे (आयर के०) आदरने तु (सिढिलेसि के०) शिथिल करे ठे एटले तु मोक्षना सुख पामवानो उद्यम नथी करतो ॥७१॥

ज्ञावार्थ–रे मूढ आत्मन्! अनत उखना कारण एवा, स्वजन, विज्ञव, धन इत्यादिकने विषे ममत्व करी महोटा उखनो ज्ञार तु माथे उपाडे ठे पण वर्त्तमान कालना स्वजनादिकने जो तु उपकारी जाणीने ममत्व करतो होय तो, एवी रीतना उपकार करनार तो, अनता ज्ञवमा अनता स्वजनादिक थया ठे माटे ते स्वजनादिकने विषे तु केम ममत्व नथी करतो? अने ते स्वजनादिकना श्या हवाल थया हशे? तेनो पण लगार मात्र विचार नथी करतो! वली फक्त आज ज्ञवना स्वजनादिकने अर्थे राग द्वेष करीने खेती, व्यापार, अने सेवादिक के, जेमा प्राणीनो उपघात थाय, एवी न करवा योग्य क्रिया, आ जीव करया करे ठे जेम फरशुरामे अनत वीर्य राजामा आसक्त थएली रेणुकानामे पोतानी मातानु माथु

नक्त्री

कापी नाख्युं. तथा तेज फरशुरामे पोताना पिता उपर राग होवाथी एकवीशवार नक्त्री
पृथ्वी करी. वली कोणिक राजाये राज्यना लोभे करीने पोताना पिता जे श्रेणिक राजा,तेमने
बंधीखानामां नांख्या. तेमज पोतानी मनोवृत्ति प्रमाणे चालवामां अडचण करनार जाणी-
ने, चूलणी राणीये पोतानो पुत्र जे ब्रह्मदत्त, तेने मारवाने अर्थे लाखना मोहोलमां घाली
आग्नि सलगाव्यो. वली एक हार हाथीनी लडाइने माटे, फक्त एक पद्मावतीना वचनथीज
एक क्रोडने एशीलाख जीवोनो घात थयो. वली राज्यना लोभे करीने भरत अने बाहुबली
ए बे भाइ वच्चे, महोटुं युद्ध थयुं. ने तेमां हजारो जीवोनो संहार थइ गयो. वली विषय राग
पूरो न थवाथी पोतानो पति जे परदेशी राजा, तेने सुरीकंता राणीये झेर देइने मार्यो.
एटलुंज नही पण, छेवटे गले नख पण दीधो ! वली पुत्रीना स्नेहे करीने जरासंधे श्री
कृष्ण वासुदेव संगाथे महोटुं युद्ध करी, पोताना कुलसहित हजारो जीवोनो नाश कर्यो.
वली राज्यना लोभे करीने कनककेतु राजाये पोताना पुत्रोनां सर्व अंग छेदन कर्यां. वली
नीति शास्त्रना कर्त्ता चाणाक्ये राज्यना लोभे करीने पोतानो मित्र जे पर्वत नामे राजा,
तेने मारी नांख्यो. वली पोताना स्वार्थ माटे सुभूम चक्रवर्त्तिये ब्राह्मणोनो अने क्त्रियोनो

रूप रूच्यो एवी रीतना अनेक दृष्टांतो छे ते जो लखवा बेसीए तो तेनो एक महोटो ग्रंथ थता पण पार न आवे माटे विचारवानु आटलु छे के,

पुत्रो मे भ्राता मे । स्वजनो मे गृहकलत्रवर्गा मे ॥
इतिकृतममेशब्द । पशुमिव मृत्युजन हरति ॥१॥

अर्थ–तु रात्री दिवस एवु विचारे छे के, आ महारो पुत्र, आ महारो भाई, आ महारा स्वजन, आ महारु घर, आ महारा स्त्रीआदिक वाहलेशरी, परतु ए प्रकारे वोलनारने जेम घा तकी पुरुष, बें बें करता एवा बोकडाने हरण करे छे, तेम मृत्यु जे ते, मे मे(महारु महारु) करता प्राणीने पकडीने लेइ जाय छे ॥१॥

माटे तेना उपर ममत्व करवाथी उलटु पाप वधाशे पण तेमानु कोइ मरी जशे, त्यारे ते माथी कोइ पण ते मरनारने राखवा समर्थ थतु नथी, एटलुज नहि पण, पोताना स्वार्थमा खामी आववाथी,थोडा दिवस रुदन करी"गयेलाने भूली जवु"ए रीवाज प्रमाणे तेज सबधीयो तेने विसरी जाय छे जेम पोताना वीश वर्षना पुत्रना मृत्यु समये फक्त मोहना उछाला-थी गादस्वरे (ऊचा रागे बुमो पाडी) रुदन करनार अने छाती कुटनार पिता, पोताना बीजा

पुत्रना लग्न समये, ते मृत्यु पामनारने नूली जइ, वर्त्तमान समयना उत्साहमां पूर्ण हर्षथी दाखल थाय छे. एज रीते अत्यंत स्नेहवाली स्त्री (नार्या)ना मृत्यु पछी, तेज नर्त्तार बीजी स्त्री साथे विवाह करी जाणे आ संबंध सदाकाल रेहेवानोज होय ने शुं! एवा खोटा मोहमां मुंझाइ एटले खुशी थइ, अगाउनी स्त्रीने विसरी जाय छे. तेमज पोताना बंधुना मृत्युथी दुःखी थयानुं बतावनार भ्राता (नाइ) थोडा दिवस पछी ते बंधुना स्नेहने नूली जइ, तेना पुत्रादिकनी साथे द्रव्यादिकना नागमां कपट आदरे छे. एवी रीते स्वजन परिवारनो संबंध पण स्वार्थ युक्त, अल्प मुदतनो, स्थिति पूर्ण थये त्रुटनारो, आपणो राख्यो नहि रेहेनारो, अने परिणामे दुःखदाइ एवो इंद्रजाल समान खोटो छे. तेथी तेने विषे ममत्व धारण करवो ए पण केवल अज्ञानताज छे! एवीज रीते हाथी, घोडा, रथ, पायदल विगेरे ठकुराइ पण अनित्य छे. तेने विषे जे ममत्व करवो, ते पण मोहचेष्टा जाणवी. तेमज धन, सोनुं, रूपुं, हीरा, माणेक, मोती, शंख, प्रवालां, तेना उपर पण जे ममत्व करवो. ते पण परिणामे दुःखनुंज मूल छे. माटे जे जे कृत्य करवुं तेनु परिणाम प्रथमथीज विचारवुं के, आ कृत्यनुं परिणाम शुं निपजशे ? ते उपर नीतिशास्त्रमां कह्युं छे के, आखा दिवसमां एवुं काम करवुं

के, जेथी रात्रीये सुखे निद्रा आवे तथा आठ मासमा एवु काम करवु के, जेणे करीने चोमासाना च्यार महिना निवृत्तिथी सुखे सुखे विशेष धर्मध्यान थाय तथा पूर्व अवस्था मा एवु काम करवु के, जेणे करी वृद्धावस्थामा सुखी थवाय अने जीवता सूधीमा एवु काम करवु के, जेणे करीने परलोकने विषे सुखी थवाय माटे परलोक सबधी कार्यना आदर करवो ए उपदेश ॥७७॥

१ २ ३ ५ ४
ससारो दुहहेऊ । दुक्खफलो दुसहदुक्खरूवो य ॥
१० ११ ९ ८ ७ ६
न चयति तपि जीवा । अइबद्धा नेहनिअलेहि ॥७८॥

अर्थ–हे जीव! (ससारो के०) आ ससार जे ते (दुहहेऊ के०) दु खनु कारण छे तथा (दुक्खफलो के०) दु ख एज फल छे जेनु एवो छे (य के०) वली (दुसहदुक्खरूवो के०) दु खे करी सहन थाय, एवु जे दु ख ते रुप छे तेमा (नेहनिअलेहि के०) स्नेहरुप बेडीवडे (अइबद्धा के०) अतिशे बधायेला एवा (जीवा के०) जीव जे ते (तपि के०) ते ससारने पण

(न चयंति के०) नथी त्याग करता. अर्थात् संसारने उःखदायक जाणे ठे, तोयपण तेनो त्याग नथी करता. ॥७७॥

न्नावार्थ—आ संसारमां सर्व बंधन करतां प्रेम बंधन अतिशे महोटुं ठे. ते कह्युं ठे के,

॥ वसन्ततिलकावृत्तम्. ॥

रात्रिर्गमिष्यति न्नविष्यति सुप्रन्नातं । न्नास्वानुदेष्यति हसिष्यति पङ्कजश्रीः ॥
इत्थं विचिन्तयति कोशगते विरेफे । हा हन्त हन्त नलिनीं गज उज्जहार ॥ १ ॥

॥ स्वागतावृत्तम्. ॥

वन्धनानि खलु सन्ति बहूनि । प्रेमरज्जुकृतवन्धनमन्यत् ॥
दारुन्नेदनिपुणोपि षडङ्घ्रि । र्निष्क्रियो न्नवति पङ्कजकोशे ॥ २ ॥

अर्थ—जेम कमलनो रस पीवाने बेठेलो एवो जे न्नमरो, ते मनमां विचारे ठे के, हवे संध्याकाल पडवा आवी, ने कमल मिंचाइ जशे; माटे हुं उडी जउं तो ठीक, एम विचार करतां करतां संध्याकाल थइ. ने कमल मिंचाइ गयुं; ते वखते ते न्नमरो विचार करे ठे के, रात्री जशे ने सारो प्रन्नातकाल थशे ने सूर्य उगशे, ने कमलनी लक्ष्मी हसशे एटले प्रफुल्लित थशे. त्यारे हुं उडीश. एवो विचार करे ठे. एटलामां पाणी पीवाने माटे आवेला हाथीए

ते कमलने उपाडीने हा इति खेदे॥ मुखमा घाली, पेला विचारा नमराने दातवडे चाववा माड्यो! ॥१॥ ते वखते पेलो नमरो मरता मरता पश्चात्ताप करे छे के, जगत्मा बधन तो घणा छे, पण प्रेमरूप दोरीनु बधन तो एक जुदी जातनुज छे? केम के, गमे तेवु काष्ठ होय तो पण तेने विंधवाने नमरो समर्थ होय छे, परतु हुतो स्नेहे करीने कमलना दोडाने विषे रहीने क्रिया रहित थयो एटले ते दोडाने कोरीने नीकली जवा समर्थ न थयो॥२॥—वली ब्रह्मदत्त राजा मरणातिक रोगनी वेदनादिके करीने परानव पाम्यो सतो अतिशे, सतापनो अनुनव करे छे एटले वेदनाए करीने आखमाथी आसु चाल्या जाय छे, तोयपण मोहना उदयथी नोगनी आकाङ्क्षा(इच्छा)करे छे अने पासे बेठेली स्त्रीना उपर हाथ नाखीने पोतानी स्त्रीनु नाम देतो देतो मरण पामीने सातमी नरकने विषे गयो अने त्या पण तीव्र वेदनानो अनुनव करतो सतो, ते स्त्रीनु नाम वारवार सनारतो सतो वेदना नोगवे छे एवी रीते नोगनी आसक्ति त्याग करवी घणी दुष्कर छे अने केटलाएक महा सत्ववाला सनत्कुमार चक्रवर्त्ती जेवा पुरुषो तो,रोगनी वेदना थये सते पण देहने तथा आत्माने जुदो समजीने एवु विचारता के, आ महारु करेलु कर्म मने उदय आव्यु छे माटे महारेज नोगववु पडशे

एवो निश्चय करीने समता सहित कर्म नोगवे बे. पण मनमां पीडा उत्पन्न थवा देता नथी. अर्थात् आर्त्तध्यान रौद्रध्यान ध्याता नथी. अने वली एवुं विचारे बे के,

॥ शार्दूलविक्रीडितवृत्त.॥

उप्तो यः स्वत एव मोहसलिलो जन्मालवालोऽशुभो ।
रागद्वेषकषायसंततिमहानिर्विघ्नबीजस्तथा ॥
रोगैरङ्कुरितो विपत्कुसुमितः कर्म्मद्रुमः सांप्रतं ।
सोढा नो यदि सम्यगेष फलितो दुःखैरधोगामिभिः॥१॥

अर्थ—आ कर्मरूप वृक्ष पोते पोताने हाथेज वाव्यो बे. ने तेमां मोहरूप पाणी शिच्युं बे. अने ते वृक्षनी जन्मभूमि पण अशुभ कर्मरूप क्यारामां बे. वली राग द्वेष कषाय, तेनी जे संतति एटले श्रेणि, ते रूप बीज बे. ते महोटा विघ्न रहित बे. एटले ए बीजमांथी वृक्ष उत्पन्न थया विना रहेज नही; तेवुं बे. अने ए वृक्षने रोगरूप अंकुरा उत्पन्न थया बे. अने विपत्तिरूप पुष्प आव्यां बे. ते विपत्तिरूप पुष्पने जो तुं सम्यक् प्रकारे एटले समभावे नहि सहन करे तो, ते पुष्पमांथी अधोगतिनां दुःखरूप फल उत्पन्न थशे. ॥१॥

वली आम विचारे बे के, जो हुं आवी पडेली आपदाने समभावे नहिं नोगवुं तो,

एमाथी महारे डुर्गतिना डु खरूप फल उत्पन्न थशे माटे हे नव्य जीवो ! आ प्रकारना वि चार करीने ससारने डु खमय जाणीने ससार वटाडवानो उद्यम करो ॥७८॥

नियकम्मपवणचालिउ । जीवो ससारकाणणे घोरे ॥
का का विम्मवणाउ । न पावए डुसहडुक्खाउ ॥७९॥

अर्थ-(घोरे के०) घोर (नयानक) एवु (ससारकाणणे के०) ससाररूप महारनने विषे (निय के०) पोतानु (कम्म के०) ज्ञानावरणीयादिक कर्म, ते रूप (पवण के०) वायु, तेणे करीने (चलिउ के०) प्रेरणा करयो एवो, अर्थात् उडाड्यो एवो (जीवो के०) आ जीव जे ते (डुसहडुक्खाउ के०) डु खे करीने सहन करवाने अशक्य छे डु ख ते जेनु एवी का का के०) केइ केइ (विम्मवणाउ के०) वध बधनादिक विटबना तेने (न पावए के०) नथी पामतो ? अर्थात् सर्वे विटबनाउने पामे छे ॥७९॥

नावार्थ-कोइ पुरुष पोतानो लीधेलो नियम (व्रत) कोइ अल्प परिषहथी मेघकुमार

राखवी. आ ठेकाणे मेघकुमारनुं दृष्टांत जाणवुं. ते दृष्टांत प्रसिद्ध छे माटे लख्युं नथी.॥७ए॥

३ ४ ५

सिसिरंमि सीयलानिल। लहरिसहस्सेहि भिन्नघणदेहो ॥

१ २ ६ ७ ८

तिरियत्तणंमि ऽरणे। अणंतसो निहणम ऽणुपत्तो ॥८०॥

अर्थ–हे जीव! (तिरियत्तणंमि के०) तिर्यंचना नवमां (अरणे के०) अरण्य (अटवी) ने विषे (सिसिरंमि के०) शिशिर रुतु (शियालो) आवे सते (सीयलानिल के०) शीतल (टाढो) वायु, तेनी (लहरिसहस्सेहि के०) हजारो लहेरोवडे (भिन्नघणदेहो के०) भेदायो छे. एटले पीडायो छे दृढ एवो पण देह ते जेनो, एवो थयो सतो, तुं (अणंतसो के०) अनंतीवार (निहणं के०) नाशने (अणुपत्तो के०) पाम्यो छुं. ॥८०॥

नावार्थ–हे आत्मन्! तुं पूर्वे अनुभवेलां दुःखने, लगार विचारी जो के, तिर्यंचना नवमां तहारो देह, खूब मजबूत हतो, तोयपण पोष महा महिनानी अत्यंत टाढथी, (हिम पडवाथी) अनंतीवार मरण पाम्यो. एटले आ जीव अनेक प्रकारना रसायण जेवां के, त्रांबु

हरिताल विगेरे खाइने शरीरने मजबूत तथा पुष्ट करवु धारे छे, तोयपण ते शरीर घोडा जेवु, अथवा पाडा जेवु कदिपण थतु नथी तो पण ते शरीरने घोडानी तथा पाडानी उपमा अपाय छे तेवा घोडा विगेरे तिर्यचोना शरीर पण, अत्यंत ताढथी नाश पामे छे ते नाश पामवादिक दुःख ते अनंतीवार सहन कर्या तो आ जवमां धर्मसाधन निमित्ते अल्प एवो पण शीत (ताढनो) परिषह तु केम सहन नथी करतो? ॥८०॥

गिम्हायवसतत्तो । ऽरण्णे छुहिउ पिवासिउ बहुसो ॥

सपत्तो तिरियभवे । मरणदुह बहु विसूरतो ॥८१॥

अर्थ–हे जीव! तु (तिरियभवे के०) तिर्यचना भवने विषे (अरण्णे के०) अटवीमा (गिम्हायव के०) ग्रीष्मऋतुना तडकावडे (सतत्तो के०) सारी पेठे तप्यो एवो, अने (बहुसो के०) घणी घणी (छुहिउ के०) क्षुधा वेदनाने सहन करतो एवो, अने (पिवासिउ के०) घणी घणी तृषा वेदनाने सहन करतो एवो, ने (बहु के०) घणो घणो (विसूरतो के०) खेद पा

मतो सतो (मरणडहं के०) मरणनां डःखने (संपत्तो के०) पाम्यो हतो. ॥८१॥

भावार्थ—हे आत्मन्! जेम तें तिर्यंचना भवमां शीत परिषह सहन कर्यो. तेम उष्ण कालमां (ग्रीष्मऋतुमां) एटले वैशाख जेठ महिनाना आकरा तापमां तें उष्ण परिसह सहन कर्यो. तेमां वली अतिशे तृषा वेदनी तथा अतिशे क्षुधा वेदनी तेणे करीने, तुं अत्यंत खेद पामतो सतो अनंतीवार मरण पाम्यो. परंतु ते डःखने विसरी जइने, आ भवमां थोडा तापने पण न सहन करतो, तुं पंखा प्रमुखे करीने वायुकायना जीवोनो घात करे छे. पण एम नथी विचारतो के, तिर्यंच भवने विषे तथा नरक भवने विषे में अनंतां तापनां डःख सहन कर्यां छे. ते डःख (सहरिसत्त) आ तापनुं डःख, श्या हिसाबमां छे? एवो विचार तने लेशमात्र पण आवतो छे न ॥८१॥

वासासु ऽरस्रमज्ने । गिरिनिझरणोदगेहि वझंतो ॥

सीयानिलम्झविउ । मउसि तिरियत्तणे वहुसो ॥८२॥

अर्थ–रे जीव! तु (तिरियत्तणे के०) तिर्यंचपणाने विषे (वासासु के०) वर्षाऋतुमा एटले चोमासामा (अरण्णमज्झे के०) अटवीने विषे रह्यो सतो (गिरिनिज्झरणोदगेहि के०) पर्वतना निर्झरण एज पाणीवडे (वज्झतो के०) वहन थतो एटले तणातो, अर्थात् चारे पासे पाणीमा अथडातो एवो, अने (सीयानिल के०) अतिशे शीतल एवा वायुवडे अर्थात् हिमवडे (डज्झविज्ञ के०) दाझेलो सतो (बहुसो के०) घणीवार (मउसि के०) मरण पाम्योछे ॥८२॥

भावार्थ–हे जीव! तु तिर्यंचना भवने विषे, चोमासानी ऋतुमा वृक्ष प्रमुखने विषे रात्री दिवस निर्गमन करता वरसातनी धाराउना कष्ट सहन करी आव्यो छे वली हिम पडवाथी बलीने मरण पण पाम्यो छे ने नदीयोमा तणातो तणातो अनेक प्रकारनी वेदना पामीने अथडाइ कुटाइने पराणे प्राण त्याग कर्या छे ए सघला कष्टने तु आज केम विसरी जाय छे? ॥८२॥

एव[1] तिरियभवेसु[2] । कीसतो[4] दुक्खसयसहस्सेहि[3] ॥

वसियो[8] अणंतखुत्तो[7] । जीवो[5] भीसणभवारण्णे[6] ॥८३॥

अर्थ—(एवं के०) ए प्रकारे एटले पूर्वे कह्युं ते प्रकारे (तिरियभवेसु के०) तिर्यंचना भवोने विषे (दुक्खसयसहस्सेहिं के०) लाखो गमे दुःखे करीने (कीसंतो के०) क्लेश पामतो एवो (जीवो के०) आ जीव जे ते (भीसणभवारणे के०) भयानक एवी संसाररूप अटवीने विषे (अणंतखुत्तो के० अनंतीवार (वसियो के०) निवास करी आव्यो छे. ॥८३॥

भावार्थ—हे आत्मन्! तुं तिर्यंचना भवोने विषे पण अनंतां दुःख भोगवी आव्यो छे. ॥८३॥

२ ३ ४

दुट्ठकम्मपलयानिलपेरिअ भीसणंमि भवरणे ॥

५ ६ ७ ८ १ ९

हिंडंतो नरएसु वि । अणंतसो जीव पत्तोसि ॥८४॥

अर्थ—(जीव के०) हे जीव! तुं (दुट्ठकम्म के०) दुष्ट एवां जे आठ कर्म. एटले दुष्ट फलने आपनारां ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्म ते रूप (पलयानिल के०) प्रलय कालना वायु वडे (पेरिअ के०) प्रेरणा करयो एवो, अने (भीसणंमि के०) भयानक एवी (भवरणे के०) संसाररूप अटवीने विषे (हिंडंतो के०) चालतो सतो (नरएसु वि के०) नरकने विषे

पण, पूर्वोक्त दुःख (अणतसो के०) अनंतीवार (पत्तोसि के०) पाम्यो छे ॥८४॥

भावार्थ–हे आत्मन्! तें ज्ञानावरणीयादिक आठ कर्मे करीने नरकादिक गतिने विषे, अनंतीवार दुःख भोगव्यामां खामी राखी नथी तोपण वली पाछा तेनातेज दुःख प्राप्त थाय,तेवा उपाय करे जाय छे माटे हवे तेवा दुःखो भोगववा पडे नहि,तेवो उपाय करय ॥८४॥

सत्तसु नरयमहीसु । वज्जानलदाहसीयवियणासु ॥

वसियो अणतखुत्तो । विलवतो करुणसद्देहि ॥८५॥

अर्थ–हे जीव । तु (वज्जानलदाह के०) वज्राग्निनो छे दाह ते जेने विषे एटले अतिशे तीक्ष्ण छे अग्नि ते जेने विषे, अने (सीयवियणासु के०) अतिशे शीतनी छे वेदना ते जेने विषे, एवी (सत्तसु के०) सात (नरयमहीसु के०) नरक पृथ्वीउने विषे (करुणसद्देहि के०) करुण शब्दवडे (विलवतो के०) विलाप करतो सतो (अणतखुत्तो के०) अनंतीवार (वसियो के०) वशो छे ॥८५॥

ज्ञावार्थ–हे आत्मन् ! तुं साते नरक पृथ्वीयोमां निवास करी आव्यो बे. अने त्यां त्यां उष्ण वेदना तथा शीत वेदना, आ नीचे लख्या प्रमाणे अनंतीवार सहन करी आव्यो बे.

जेम ग्रीष्मऋतुना बेह्ला समयमां आकाशनी मध्ये आवेलो, मेघरहित, घणा आकरा किरणवालो सूर्य, देदिप्यमान सते,जेना शरीरने विषे पित्तनो प्रकोप थयो बे, तेवा पुरुषने,च्यारे वाजु खेरना अंगारानो अग्नि सलगावीने तेनी वच्चे राखीए, ने तेने जेवी उष्णवेदना थाय, ते करतां पण अनंतगुणी उष्णवेदना, नरकने विषे नारकीना जीवो ज्ञोगवे बे. ते नारकीना जीवोने त्यांथी उपाडीने जो कदापि अहिंना धगधगता खेरना अंगारामां सुवारीए, तो जेम शीतल चंदननो लेप करयो होय, ने तेथी जेम अत्यंत सुखथी निद्रा आवे, तेवी रीतनी निद्रा ते नारकीना जीवने आवे बे. एवीज रीते पोष महिनानी रात्रीने विषे मेघराहित आकाश थए सते, हृदयादिकमां कंपाराना रोगवाला पुरुषने आवरण रहित, हिमाचलनी पृथ्वीने विषे राख्यो होय, अने वली त्यां अत्यंत वायराना ऊपाटा चालता होय, ते वखत ते जीवने जेवी शीतवेदना थाय, तेथी पण अनंतगुणी शीतवेदना नरकने विषे नारकीना जीवो ज्ञोगवे बे. ते नारकीना जीवोने पूर्वे कहेला, हिमाचल पृथ्वीना स्थानमां

राख्यो होय, तो जेम वायरा विनाना स्थानमा शियालाने विषे निद्रा आवे, तेम ते नारकीना जीवोने निद्रा आवी जाय छे 'माटे एवा दुःख तु अनंतीवार सहन करी आव्यो छे माटे तेथी त्रास पामीने फरीथी त्या न जवु पडे, एवा धर्मकृत्यमा सावधान था ! ॥८५॥

पियमायसयणरहिउ । दुरतवाहिहि पीडिउ बहुसो ॥

मणुअनवे निस्सारे । विलाविउ किं न तं सरसि ॥८६॥

अर्थ—रे जीव ! (निस्सारे के०) असार एवा (मणुअनवे के०) मनुष्यनवने विषे (पियमाय के०) पिता माता अने (सयण के०) स्वजन तेणे करीने (रहिउ के०) रहित एवो, अने (दुरतवाहिहिं के०) दुःखे करीने छे अंत ते जेनो, एवा व्याधिये करीने (बहुसो के०) घणीवार (पीडिउ के०) पीडा पाम्यो एवो एज कारण माटे (विलाविउ के०) विलाप करतो एवो, तु जे ते (तं के०) ते मनुष्यनवने (किं न सरसि के०) केम नथी संनारतो ? ॥८६॥

नावार्थ—हे जीव ! तु मनुष्य नवमा पण माता पिता स्वजनादिक प्रिय वस्तुनो वियोग

थवाथी तथा अनेक प्रकारना शरीरना व्याधिथी विलाप करी करीने मरण पाम्यो हतो, ते वातने तुं केम विसरी जाय छे ? मनुष्यभव आश्रीने अहं ममत्व तथा मोहपणा सहित निर्भाग्यपणा विषे एक सोमिल ब्राह्मणनी कथा टीकामां लखी छे. ते नीचे प्रमाणे जाणवी.

कथा. ७

कौशांबी नगरीमां सोमिल नामे ब्राह्मण जन्मथी दरिद्री एवो रहेतो हतो. ने तेने स्त्री, पुत्र, पुत्री, इत्यादिक घणु कुटुंब हतुं. ते कुटुंबनी प्रेरणाथी एक दिवस धन कमाववाने अर्थे देशांतर गयो. त्यां तेणे व्यापारादिके रहित एवो, पण दानभोगे सहित, एटले महोटा दानेश्वरी जेवो, एक योगी पुरुष दीठो. ते योगिये द्रव्यनी चिंताथी आकुल व्याकुल थएला ब्राह्मणने पूछ्युं के, तहारे शी चिंता छे ? त्यारे तेणे कह्युं के, दारिद्र्य एज महारे चिंता छे. त्यारे योगी बोल्यो के, जो तुं महारुं कह्युं करे, तो हुं तने महोटो धनाढ्य करुं. त्यारे ते वात ते ब्राह्मणे कबूल करी. पछी ते बे जण पर्वतनी तहलाटीमां (गुप्त स्थानकमां) गया त्यां योगी बोल्यो के, आ सुवर्णसिद्धि थवानो रस छे. एटले योगीए पूर्वे ताढ तडको भूख तृषादिक वेठीने अने घणा काल सूधी सूकां एवा कंदमूल फल इत्यादिकनुं भोजन करीने, एवी रीते महा मेहेनत करीने अने समडीना पांदडानो पडियो करीने ते वड रसकुंपिकामांथी लेइने घणे काले घणा प्रयासथी ते रस तुंबडीमां भरी राख्यो हतो. ते पेला दरिद्री ब्राह्मणने देखाड्यो. ने कह्युं के, आ सहस्रवेधी रस छे. एटले त्रांबानां हजार पत्रां अग्निमां तपावीने उपरा उपरी खडकीने मूक्यां होय, तेमां आ रसनुं एक टीपुं मूक्युं होय तो, ते सर्व पत्रामां रस वेधइ जाय. एटले

पहोची जाय अथात् तेज वखत ते सर्व पत्रां सुवर्णमय थइ जाय एवी रीते योगिए वारवार कह्यु त्यारे ते निर्भागी ब्राह्मणने उलटो क्रोध चड्यो, ने तेथी बे हाथे झालीने पेडु रसनु तुंबडु, सादडवृक्षना पांनडामां ढोलीदीधु त्यारे ते योगिये ते ब्राह्मणने घणोज अयोग्य जाणीने तेनो त्याग कर्यो अने ते ब्राह्मण पण पृथ्वीमां भ्रमण करतो करतो एटले पैसा पैसा एम पोकार करतो करतो मरण पाम्यो, पण ते मल्या नही

आ कथानु तात्पर्य एछे के, 'जेम निर्भाग्य जीवने घणु धन पामवानो अवसर आवे तोयपण तेने ते धन लेवु सूझे नही तेम आ जीवने पण मनुष्य भवमां जिनधर्मरूप धन ग्रहण करवानो अवसर आव्यो छे, तोयपण बहुलकर्मिपणाथी जिनधर्मरूप सुवर्णसिद्धिनो रस लेवानु मन नथी थतु, ए बहु आश्चर्यकारक छे' ॥ ॥७६॥

७ ८ ६ ९ १० २ १
पवणु व्व गयणमग्गे । अलक्खिउ भमइ भववणे जीवो ॥
३ ५ ४
ठाणठाणमि समुज्झिऊण धणसयणसघाए ॥ ७७ ॥

अर्थ– हे आत्मन्! (जीवो के०) आ जीव जे ते (भववणे के०) ससाररूप अटवीने विषे (ठाणठाणमि के०) स्थान स्थानने विषे (धणसयणसघाए के०) धन तथा स्वजन, तेना

समूहने (समुझ्निऊणा के०) त्याग करीने (गयणमग्गे के०) आकाश मार्गने विषे (पवणु व के०) पवननी पेठे (अलक्खित्त के०) अदृशरूपे थयो सतो (नमइ के०) नमे छे. ॥७७॥

नावार्थ—जेम आकाश मार्गमां वायु फरे छे, तेम आ जीव पण नवाटवीमां अदृश्यपणाथी एटले आ पूर्वे महारो कोण सगो हतो? तेवा अजाणपणाथी अनेक स्थानने विषे भ्रमण करे छे. तेमां अनेक नवने विषे मलेलां धन तथा स्वजन इत्यादिकनो त्याग करीने एटले तेमनी शी गति हशे? एवी चिंता मूकीने वर्त्तमानकालनां स्वजनादिकने सुखी करवाने तथा धन मेलववाने अर्थे देशोदेश नमे छे. अर्थात् वायुवडे पांनडुं जेम पराधीन थइने उडे छे. तेम केटलाएक पुरुषो धनने अर्थे शरीरनुं डुःख पण न गणतां, कोइ विलायत जाय छे. कोइ चीन जाय छे. कोइ लंकामां जाय छे. कोइ ब्रह्मदेशमां जाय छे. इत्यादिक अनेक देशमा जाय छे. तेवामां त्यां अनेक प्रकारनां निमित्त मलवाथी मरण पामे छे. एवी रीते आ जीव नजरे देखे छे, तो पण कर्म उपर विश्वास राखीने संतोष राखी धर्मसाधन करतो नथी. ॥७७॥

विच्छिज्ञता असयं । जम्मजरामरणतिरककुतेहिं ॥
दुहम ऽणुहवति घोर । ससारे ससरत जिआ ॥८८॥
तहवि खणपि कयावि हु । अन्नाणनुयगम्मकिया जीवा ॥
ससारचारगाउ । नय उविज्ञाति मूढमणा ॥८९॥ युग्मम्

अर्थ–(ससारे के०) च्यारगतिरूप ससारने विषे (ससरत के०) पर्यटन करता एवा (जिआ के०) जीव जे ते (जम्मजरामरण के०) जन्म जरा मरणरूप (तिरकुतेहि के०) तीक्ष्ण जालाये करीने (असय के०) वारवार (विच्छिज्ञता के०) वियाता सता (घोर के०) रौद्र (आकरा) एवा (दुह के०) दुःखने (अणुहवति के०) अनुभवे छे ॥८८॥ (तहवि के०) तोयपण एटले पूर्वे कह्यु तेवु दुःख जोगवे छे तोयपण (मूढमणा के०) मूढ छे मन ते जे

मनुं एवा. अर्थात् मूर्ख एवा, अने (अन्नाणनुयंगमंकिया के०) अज्ञानरूप सर्पे मश्या एवा (जीवा के०) जीव जे ते (कयावि के०) कोइ वखत पण (हु के०) निश्चे (संसारचारगाउ के०) संसाररूप बंधिखानाथी (खणंपि के०) क्षणमात्र पण (नय उविजंति के०) उद्वेग नथी पामता. एटले वैराग्य नथी पामता! आते केटलुं वधुं आश्चर्य? ॥ए॥

जावार्थ—जेम कोइ जालो मारे, ने तेनी वेदना थती होय, तेवामां वली बीजो जालो मारे एवी रीते उपरा उपरि वागवाथी जेवुं दुःख जोगवे, तेवी रीते आ संसारी जीव पण जन्म जरा मरण इत्यादिकनां घणां जयानक दुःख उपरा उपरि जोगवे छे.॥ण॥ तोयपण अज्ञानरूप सर्पे मशेला एवा मूढ जीव, संसाररूप बंधिखानाथी कोइ वखत पण क्षणमात्र उद्वेग पामता नथी. आ केटलुं वधुं आश्चर्य छे !!! ॥ए॥

३ २ १ ४ ५
कीलसि कियंतवेलं। सरीरवावीइ जइ पइसमयं ॥
६ ८ ७
कालरहट्टघडीहिं। सोसिज्जइ जीवियंजोहं ॥ ए० ॥

अर्थ-हे जीव! तु (सरीरवावीइ के०)शरीररूप वाव्यने विषे (कियतवेल के०)केटला काल सूधी (कीलसि के०) क्रिया करीश ? (जह के०) जे शरीररूप वाव्यने विषे (पइसमय के०) समय समय प्रत्ये (कालरहट्टघडीहिं के०) कालरूप रहेंटनी घडीयो वडे (जीवियजोह के०) जीवितरूप जलनो प्रवाह(सोसिज्जइ के०)शोप पामेछे अर्थात् सुकाइ जायछे ॥ए०॥

भावार्थ-जेम रहेंट वडे वाव्यमाथी जेम जेम पाणी काढीए, तेम तेम ते पाणी ऊंचु थतु जाय छे तेम हे जीव! तें पण जेटलु आयुष्य बांधीने जन्म लीधो छे, ने तेमाथी जे जे समय जाय छे, तेटलु आउखु ऊंचु थतु जाय छे कहेवत छे के, मावाप जाणे के, म्हारो दिकरो म्होटो थाय छे, पण ते दिवसे दिवसे आउखु घटवाथी न्हानो थतो जाय छे ए प्रमाणे विचारता तो, आउखानो अंत आवता वार नहि लागे केमके, समये समये घटवापणु छे माटे जेमके,कोइने शूली देवा लेइ जाय छे अने ते शूली सो मगला छेटी छे त्यारे ते माणस जेम जेम शूली सन्मुख पगला भरे छे, तेम तेम तेने मृत्यु नजिक नजिक आवतु जाय छे अने ते वखत तेने खानपानादिक काइपण गमतु नथी केमके, एने मृत्यु नजी ढुकडु जाण्यु छे माटे तेम हे चेतन! तहारा पण जेम जेम वर्ष जाय छे, तेम तेम तहारे पण मृत्यु

सन्मुख आवे जाय छे. एटले जो कदि तहारुं आयुष्य सो वर्षनुं होय, अने तेमांथी जे जे वर्ष गयां, तेटलुं आयुष्य सो वर्षमांथी उछुं थयुं जाणवुं. अर्थात् आ अल्प आयुष्य रूपा-टाबंध पुरु थशे. अने मनना मनसुबा मनमां रही जशे. अने पाछलथी घणोज पश्चात्ताप थशे ! माटे प्रमाद छोडीने परलोकनुं साधन करवामां सावधान था. ॥ए०॥

एज वातने मूल ग्रंथकार पण जणावे छे के,

१ २ ३ ६ ५ ७ ४

रेजीव बुज्झ मामुज्झ मा पमायं करेसि रेपाव ॥

११ ए १० १२ ८

किं परलोए गुरुदुरकन्नायणं होहिसि अयाण ॥ए१॥

अर्थ-(रे जीव के०) हे जीव ! तुं (बुज्झ के०) धर्मने विषे बोध पाम्य. पण (मामुज्झ के०) मोह न पाम्य. जे कारण माटे (रेपाव के०) हे पाप जीव ! (पमायं के०) प्रमादने (मा करेसि के०) न करीश. (अयाण के०) हे अजाण ! एटले हे मूढ ! प्रमाद करीने (परलोए के०) परलोकने विषे (गुरुदुरकन्नायणं के०) महोटा दुःखने रहेवाना भाजनरूप (किं के०) केम

(होहिसि के०) थाय छे ? ॥ ९१ ॥

नावार्थ–हे आत्मन्! तु अदृष्टनावशथी डुर्लन एवा मनुष्यनवने पामीने तेमावली जैनधर्म पामीने धर्मनेविषे प्रमाद न कस्य- तेमछता जो प्रमाद करीश, तो महा ड खने पामीश ॥९१॥

३ १ २ ६ ५ ४
वुज्झसु रेजीव तुम । मामुझसि जिणमयमि नाऊण ॥
७ ९ १० ११ १२ ८
जम्हा पुणरवि एसा । सामग्गी डुल्लहा जीव ॥९२॥

अर्थ–(रे जीव के०) हे जीव (तुम के०) तु (वुज्झसु के०) धर्मने विषे वोध पाम्य अने (नाऊण के०) धर्मने जाणीने (जिणमयमि के०) जिनशासनने विषे (मामुझसि के०) मोह न पाम्य एटले सम्यक् प्रकारे जिनधर्म अंगीकार कस्य (जम्हा के०) जे हेतु माटे (जीव के०) हे जीव! (पुणरवि के०) फरीने पण (एसा के०) आ (सामग्गी के०) धर्म सामग्री जे ते(डुल्लहा के०)डुर्लन छे एटले फरी फरीने धर्म सामग्री मलवी महा डुर्लन छे ॥९२॥

नावार्थ–हे आत्मन्! धर्म साधन करवाना अंगरूप एटले मनुष्यनो नव, शुद्ध श्रद्धा,

संजम, अने तेने विषे वीर्यनुं फोरववुं, ते फरी फरीने चक्रवेधनी पेठे, मलवुं महा डुर्लन्न ठे. एटले काकतालीय न्यायथी एक वखत तने मल्युं ठे; ते फरीथी मलवुं अत्यंत डुर्लन्न ठे.॥ए२॥

३ २ १ ४ ५ ७ ६

डुल्लहो पुण जिणधम्मो । तुमं पमायायरो सुहेसी य ॥

१० ० ए १४ १५ ११ १२ १३

डुसहं च नरयडुक्खं । कह होहिसि तं न याणामो ॥ए३॥

अर्थ—हे जीव! आ (जिणधम्मो के०) आ पामेलो जिनधर्म जे ते, (पुण के०) वली फरीथी पामवो (डुल्लहो के०) महा डुर्लन्न ठे. अने (तुमं के०) तुं (पमायायरो के०) प्रमादनी खाण तुं. अने (य के०) वली (सुहेसी के०) सुखनी वांठा करे ठे. एटले प्रमाद करीने सुखनी वांठा राखे ठे, ते सुख तने क्यांथी मलशे? (च के०) अने (नरयडुक्खं के०) नरकनां डुःख जे ते (डुसहं के०) डुःखे करीने पण सहन करवां कठण ठे. माटे (तं के०) ते (न याणामो के०) हुं नथी जाणतो के, (कह होहिसि के०) तुं किये प्रकारे थइश? एटले तहारी शी गति थशे? ते हुं नथी जाणतो. ॥ए३॥

नावार्थ–श्री आवश्यक निर्युक्तिमा कह्यु ठे के, आलसथी साधु पासे जइने धर्म सा-
नली शकतो नथी तथा मोहथकी घरनी जजालने विषे मूढ थइने रह्यो ठे अर्थात् साधु
पासे जइ नित्य शु सानलवु ठे? घणीवार सानलेलु ठे एम धारीने धर्म सानलवानी अ
वज्ञा करे ठे तथा जात्यादिकना अनिमानथी तथा क्रोधथी तथा प्रमादथी एटले मद्यादिक
कुव्यसन सेववाथी तथा रूपणपणाथी एटले जो उपाश्रे जइशु, तो कोइ धर्ममार्गनी टीपमा
लोकलाजथी काइ आपवु पडशे तथा नयथी एटले जो उपाश्रे जइशु, तो नरकादिकना
उ ख सानलवा पडशे तथा शोकथी तथा अज्ञानथी एटले नाइबध दोस्तदारना ना कहेवा-
थी तथा व्याक्षेपथी एटले जाणी जोइने घणी जजाल ऊनी करवाथी तथा कुतूहलथी
एटले गीत नाटकादिकना ठदमा पडवाथी तथा रमणथी एटले जनावरनी साथे क्रीडा क-
रवाथी इत्यादिक अनेक कारणोथी पामेलु एवु पण मनुष्यपणु एने गमावे ठे एटले नव
समुद्रथी तारनार अने सकल सुखने आपनार एवा जिनधर्मने करतो नथी अने ससा
रिक सुखनी वाछा करे ठे पण हे जीव! तु सामान्य उ ख पण सहन करी शकतो नथी,
त्यारे नरकना उसह उ ख तहाराथी केम सहन थशे? अने परलोकमा तहारी शी गति

थशे? एम गुरु महाराज उपदेश करे छे. ॥९३॥

२ ६ ३ ७ ४ ८

अथिरेण थिरो समलेण निम्मलो परवसेण साहीणो ॥

५ १ १० ९ ११ १२ १३ १४

देहेण जइ विढप्पइ। धम्मो ता किं न पज्जत्तं ॥९४॥

अर्थ—रे जीव! (जइ के०) जो (अथिरेण के०) अस्थिर एवा, तथा (समलेण के०) मलसहित एवा. अने (परवसेण के०) परवश एवा (देहेण के०) देहवडे (थिरो के०) स्थिर एवो. अने (निम्मलो के०) निर्मल एवो. अने (साहीणो के०) पोताने स्वाधीन एवो (धम्मो के०) धर्म जे ते (विढप्पइ के०) उपार्जन थइ शके छे, तो (ता के०) तहारे (किं न पज्जत्तं के०) शुं न प्राप्त थयुं? अर्थात् सर्वे प्राप्त थयुं. ॥९४॥

भावार्थ—हे जीव! आ अशाश्वता देहवडे परलोकमां निरंतर सहायकारी एवो धर्म उपार्जन थाय छे, तो शुं न परिपूर्ण थयुं? अर्थात् सर्वे परिपूर्ण थयुं. एटले घणो महोटो लाभ मल्यो, एम जाणवुं. तेमज आ मलमूत्र भरेला देहवडे निर्मल एवो जिनधर्म उपार्जन थाय तो,

शु परिपूर्ण लाभ न मल्यो कहेवाय? अर्थात् जगत्मा जेटला लाभ कहेवाय छे, ते सर्व लाभ मळ्या चूक्याज कहेवाय तेमज रोगादिकने आधीन एवा देहवडे जो स्वाधीन एवो जिनधर्म मले,तो शु एने फाइपण मळवानी खामी रही कहेवाय? अर्थात् नज कहेवाय ते कहु छे के,

चिंतारत्नमनर्घ्यं त्रैलोक्यं काचखंडे ॥
रत्नुना योऽविरण्य त्रैयुधाभिर्नीरबिंदुना ॥१॥
द्रंगम थाई साम्राज्यं देहेन सुकृत यदि ॥
कलस्य तत्र गृह्णीयाच्चातत्त्वविचारक ॥२॥ युग्मम्

अर्थ–तत्त्व अने अतत्त्वनो विचार करनार (बुद्धिमान्) पुरुष जे ते, काचना ककडा साटे, अमूल्य एवा चिंतामणि रत्नने कोण न ग्रहण करे? तथा धूल आपीने सोनु कोण न ग्रहण करे? तथा पाणीनो बिंदु आपीने अमृतना समुद्रने कोण न ग्रहण करे? तथा पोताने रहेवानु कुंपडु आपीने चक्रवर्त्तिनु राज्य कोण न ग्रहण करे? अर्थात् तत्त्वा तत्त्वना विचारनार तो तरतज ग्रहण करे। तेवीज रीते आ मलमूत्रादिके करीने भरपूर एवा देह वडे, पूर्व कहेला चिंतामणी रत्न समान जैनधर्मने कोण न ग्रहण करे? अर्थात् जे महा मूर्ख होय तेज न ग्रहण करे ॥१॥२॥

एवी रीते विचारीने आ महामलिन एवा शरीर उपरथी मोह उतारीने, जेम बने तेम शुद्ध एवा धर्मने ग्रहण करव. ॥९४॥

२ ३ ४ ५ ६ ७ १

जह चिंतामणिरयणं । सुलहं न हु होइ तुच्छविहवाणं ॥

९ १० ८ ११

गुणविहववज्जियाणं । जियाण तह धम्मरयणंपि ॥९५॥

अर्थ–हे जीव! (तुच्छविहवाणं के०) तुच्छ विभव वालाने (जह के०) जेम (चिंतामणिरयणं के०) चिंतामणि रत्न जे ते (सुलहं के०) सुलभ एवुं (न हु होइ के०) नज होय. (तह के०) तेम (गुणविहववज्जियाणं के०) गुण रूप वैभवे करीने रहित एवा (जियाण के०) जीवोने (धम्मरयणंपि के०) धर्मरत्न जे ते पण, सुलभ न होय. ॥९५॥

भावार्थ–तुच्छ विभववाला जीवोने एटले पशुपाल जेवा स्वल्प पुण्यवाला प्राणियोने, जेम चिंतामणि रत्न सुखे पामवा जोग्य न होय, अर्थात् पुण्यहीन जीवो, जेम चिंतामणि रत्न पामी शके नही, तेम सम्यक्त्वादि गुणरूप विभवे करीने रहित एवा प्राणियो, शुद्ध

धर्मरूप रत्नने पामी शके नही जे जयदेव कुमारनी पेठे घणा पुण्यरूप गुणोए करीने भरेला होय, तेज प्राणियो, आ मनुष्य गतिने विषे चिंतामणि रत्नसमान सद्धर्म प्रत्ये पामे छे ॥८५॥

कथा ८

इहां पशुपाल अने जयदेवनु वृत्तांत आ नीचे प्रमाणे

हस्तिनापुर नगरने विषे नागदत्त नामा शेठनी वसुधरा भार्यानी कुखमां उत्पन्न थएलो जयदेव नामे पुत्र हतो तेणे चार वर्ष सूधी रत्ननी परीक्षाना अभ्यास कर्यो त्यार पछी ते शास्त्रना अनुसारे महा प्र भावशाळु चिंतामणि रत्न जाणीने बीजा मणियोने पथरा तुल्य गणीने तेज चिंतामणि रत्नने मेळववा माटे सर्व नगरने विषे हाट हाट अने घर घर प्रत्ये भमतो हतो परंतु ते रत्न क्यांहि पण पाम्यो नही त्यार खे- द पामीने माता पिताने कहेतो हवो के, महारु चित्त चिंतामणी रत्नने विषे लाग्यु छे माटे हु तेने अर्थे बी जे ठेकाणे जइश त्यारे माता पिताए कयु हे पुत्र ! आतो निश्च कल्पनाज छे परंतु परमार्थ थकी चिंताम- णी नथी ते कारण माटे तु पोतानी खुशी प्रमाणे बीजा रत्नोथी व्यापार करय एवी रीते घडु कयु, परंतु जयदेव चिंतामणी पामवाना निश्चय करीने हस्तिनापुरथी नीकळीने घणा पर्वत, नगर, गाम, खाण, करवट, पत्तन, समुद्रतीर एत्ना स्थानकाने विषे ते चिंतामणीने खोळतो सतो घणा काळ भम्यो परंतु क्यांहि ते रत्न पाम्यो नही पछी उदास मनवाळो थइने पोताना मनमां विचार करवा लाग्यो के, शु ! आ चिंतामणी रत्न साचु छे ? के, जुठु छे ? जे माटे क्यांहि पण देखवामां आवतु नथी !' अथवा शास्त्रमा कहेलु ते मणिनु

छतापणु फेरफार न होय. माटे क्यांहि पण हशे. एवो निश्चय करीने फरीने पण घणी मणिनी खाणो जोतो सतो ते रत्ननी घणी खोल करवा लाग्यो. त्यार पछी एक दहाडे कोइक वृद्ध पुरुषे तेने कह्युं के, हे भद्र! इहां एक मणीनी खाण छे. तेने विषे जे पुण्यवंत प्राणी होय, ते चिंतामणी पामे. पछी जयदेव तेना वचनथी त्यां जइने चिंतामणी खोलवा लाग्यो. ते अवसरे त्यां एक मंदबुद्धिवाला पशुपालना हाथमां गोल आकारवालो पथरो देखीने ते पथराने शास्त्रमां कहेला लक्षणोये करीने चिंतामणी जाणीने, ते जयदेवे ते पशुपालनी पासे माग्यो त्यारे पशुपाले कह्युं तमारे आ पथरानुं शुं काम छे? जयदेवे कह्युं. हुं म्हारे घेर जइने छोकरांने रमवा आपीश. पछी पशुपाले कह्युं. इहां आवा घणा पथरा पड्या छे ते तमे पोतेज केम लेता नथी? जयदेव बोल्यो. हमणां म्हारे घेर जवानी उतावल छे. माटे एज मने आप्य. तुं इहांथी बीजो पामीश. एवी रीते कह्युं, तोपण ते पशुपाले परने उपकार करवाना स्वभाव रहितपणे कराने तेने न आप्यो पछी जयदेवे उपकार बुद्धिये करीने तेने कह्युं. हे भद्र! जो तुं मने नथी आपतो, तो तुं पोतेज ए चिंतामणी रत्ननुं आराधन करय. जेथी आ चिंतामणी तने पण वांछित फल आपे. त्यारे पशुपाले कह्युं जो आ चिंतामणी साचुं छे, तो म्हारुं चिंतवन करेलुं बहु, बोरडीना फलनुं चूरणादिक शीघ्र आपो त्यारे लगारेक हसीने जयदेवे कह्युं अहो! एम न विचारीये. त्रण उपवास करीने संध्या समये ए मणिने शुद्ध पाणीथी पखालीने शुद्ध भूमिये उंचे स्थानके स्थापन करीने चंदन, बरास, फूलादिक वडे पूजीने अने वली नमस्कार करीने पछी एनी आगल जे पोताने इष्ट होय, ते चिंतवन करीए. ते सर्व पण प्रातःकालमां पामीये. ए प्रकारे सांभलीने ते पशुपाल पोतानी बोकडियोना समूहने लेइने गामना सन्मुख गयो. त्यार पछी ज-

गन्ेर निश्चय करतो के, पुण्य रहित एवा मारा हाथमा आ चिंतामणी रत्न नहीं रहे एम विचारीने म
यदुय पण तो पूंठे चाल्यो हवे पशुपाळ मार्गने विषे चालता थका कहेवा लाग्या के, हे मणी! हमणा मा
योकडियो करीने घरास इत्यादिक लावीने तहारी पूजा करीश त्यारे पण मन्हारो चिंतित अर्थ पूरवाने वि
प उद्यम करजो वली हे मणी! हजी गाम पण छेट छे माटे मार्गमा कौतुक कया करे अने जो तुं न जा-
णतो होय तो हु तने कहु तु सांभळ्य एक नगरने विषे एक हाथनु देहेर अने तमा च्यार हाथना देव
छ ए प्रकार वारंवार मणिनी आगल कह्यु, तो पण ते मणि बोलतो नथी तेटलामा ते मुग्ध, रोष चडावीन
ने मणिने कहेवा लागो अरे! जो तु हुंकारो पण आपतो नथी, तो वांछित अर्थ निष्पन्न करवाने विषे ता-
हारी शी आशा!! अथवा तहारु नाम चिंतामणी ए साचु छे जुठु नथी केम के,तने पाम्यो त्याथी मांडी-
ने मन्हारा मननी चिंता जती नथी!! वली जे हु राब अन छाश विना क्षण मात्र पण रही न शकु, ते हु
तहारा माटे त्रण मोड्या पछी पण उपवासे करीने मरण पामु ते माटे हु एम मानु छु के, आ ता
जिये वन मारवाने माटे तहारु वर्णन करतु जणाय छे ते माटे तुं त्यां जा के, ज्या कराने मन्हारे देखवो
न पडे एम कहीने त्यां ते मणिने छेटे नाखी दीधो ते अवसरे जयदेव आनन्द पामीने तत्काल नमस्कार क
रीने चिंतामणी ग्रहण करीने, संपूर्ण थयो छे मनोरथ ते जेनो एवो थतो पोताना नगरने सन्मुख चाल्यो
मार्गमा मणपुर नगरने विषे मणिना महात्म्यथी जन पणुं स्वरूप प्राप्त थयु छे एवो ते कुमार बुद्धि शळनी र
त्नवती नामे पुत्री तेने परणीने बहु परिवार सहित हस्तिनापुर नगरे आव्या आवीने पोताना माता पिताने
पगे लाग्या ते अवसर तेनी समृद्धि सहित तेने जोइने माता पिता आनंद पाम्या अने तेनी प्रशंसा करवा

लाग्यां. अने कुटुंबी लोको तेनु सन्मान करवा लाग्यां. अने बीजा लोको पण तेनी स्तवना करवा लाग्या. पोते जावजीव सूधी सुखी थयो. ए प्रकारे धर्मरूप रत्ननी प्राप्तिने विषे पशुपाल अने जयदेवनो उपनय कह्यो.

१ ४ ५ ६ २ ३

जह दिठीसंजोगो । न होइ जच्चंधयाण जीवाणं ॥

७ ९ १० ११ ८

तह जिणमयसंजोगो । न होइ मिच्छंधजीवाणं ॥ए६॥

अर्थ-(जह के०) जेम (जच्चंधयाण के०) जन्माराथीज अंध एवा (जीवाणं के०) जीव जे तेमने (दिठीसंजोगो के०) दृष्टिनो संयोग जे ते. एटले आंखे करीने देखवुं (न होइ के०) न होय. (तह के०) तेम (मिच्छंधजीवाणं के०) मिथ्यात्वे करीने आंधला एवा जीवोने (जिणमयसंजोगो के०)जिनमतनो संयोग जे ते. एटले जिनमतनीप्राप्ति(न होइके०)न होय.॥ए६॥

भावार्थ-जेम जन्माराथी अंध थएला पुरुषोने, स्थूल पदार्थ पण देखवामां आवतो नथी, तेम मिथ्यात्वरूप कुवासनाये करीने विवेकरूप चक्षुये रहित थएला जीवोने पण, जिनशासनरूप सूर्य दीठामां आवतो नथी. एटले जिनशासननी प्राप्ति थती नथी. ॥ए६॥

१ २ ३ ५ ४

पच्चक्खम ऽणतगुणे । जिणिंदधम्मे न दोसलेसोवि ॥

६ ९ ७ १२ १३ ११ १० ८

तहवि हु अन्नाणधा । न रमति कयावि तमि जिया ॥८७॥

अर्थ-(पच्चक्ख के०) प्रत्यक्ष प्रमाणे करीने सिद्ध एवो अने (अणतगुणे के०) अनंता छे गुण ते जेने विषे एवो (जिणिंदधम्मे के०) जिनेंद्रनो धर्म तेने विषे (दोसलेसोवि के०) अपयश प्रमुख दोषनो लेश पण (न के०) नथी (तहवि के०) तोयपण (अन्नाणधा के०) अज्ञाने करीने आधला एवा (जिया के०) जीव जे ते (हु के०) निश्चे (तमि के०) ते जिनेंद्रनापित धर्मने विषे (कयावि के०) क्यारे पण एटले कोइ वखत पण (न रमति के०) नथी रमता एटले नथी जोडाता । ॥८७॥

भावार्थ-आ लोकने विषे यश, अने परलोकने विषे स्वर्ग तथा मोक्षना सुख आपवारूप गुणवाला,अने जेने विषे काइपण दोष नथी एवा,श्री जिनेंद्रधर्मने प्रत्यक्षपणे देखे छे, तोयपण अज्ञाने करीने आधला एवा जे पुरुषो, ते जेम जे वस्तु छे, तेम ते वस्तुने जणाव-

नार एवा श्री जिनधर्मने अंगीकार नथी करता. ॥९७॥

१ ३ २ ४ ८ ७ ५ ६

मिछे अणंतदोसा । पयडा दीसंति न वि य गुणलेसो ॥

९ १२ १३ ११ १५ १० १४

तहविय तं चेव जिया । ही मोहंधा निसेवंति ॥९८॥

अर्थ-(मिछे के०) मिथ्यात्वने विषे (पयडा के०) प्रकट एवा (अणंतदोसा के०) अनंत दोष जे ते (दीसंति के०) देखाय छे. (य के०) वली. तेमां (गुणलेसो वि के०) गुणनो लेश मात्र पण (न के०) नथी (तहविय के०) तोयपण (मोहंधा के०) मोहे करीने आंधला एवा (जिया के०) जीव जे ते (तं चेव के०) ते मिथ्यात्वनेज (निसेवंति के०) सेवे छे. ते (ही के०) निश्चे घणुंज आश्चर्य छे!!! ॥९८॥

भावार्थ-कुगुरु कुदेव अने कुधर्म तेमनो अंगीकार करवारूप अध्यवसायने विषे एटले मिथ्यात्वने विषे नरकपातादिक अनंत दोष प्रकट देखाय छे, पण तेमां गुणनोतो लवलेश पण देखातो नथी. तोयपण मोहे करीने अंध थएला जीवो, ते मिथ्यात्वनोज आश्रय करेछे.

एटले ते मिथ्यात्वनेज अंगीकार करे छे, परंतु जिनधर्मने अंगीकार नथी करता, ते घणुज खेदकारक छे !!! ॥ ९८ ॥

धिद्धी ताण नराण । विन्नाणे तह गुणेसु कुसलत्त ॥
सुहसच्चधम्मरयणे । सुपरिक्ख जे न जाणंति ॥९९॥

अर्थ–(सुहसच्चधम्मरयणे के०) सुखकारी अने सत्य एवा धर्मरूप रत्नने विषे (जे के०) जे पुरुषो (सुपरिक्ख के०) भली रीते परीक्षाने (न जाणंति के०) नथी जाणता अर्थात् नथी जाणी शकता, (ताण के०) ते (नराण के०) पुरुषोना (विन्नाणे के० विज्ञानने विषे (तह के०) तथा (गुणेसु के०) गुणने विषे, (कुसलत्त के०) कुशलपणाने (धिद्धी के०) धिक्कार थाओ! धिक्कार थाओ!! ॥ ९९ ॥

भावार्थ–जगत्‌ने विषे जे पुरुषोनुं शिल्पचातुर्य, कलाकौशल्य, औदार्य तथा शौर्य धैर्यादिकने विषे कुशलपणुं घणुज वखणाय छे एटले रत्नादिकनी परीक्षा करवामां घणा माह्या

कहेवाय छे, ते पुरुषो सुखकारी अने सत्य एवा धर्मरूप रत्ननी परीक्षा, जो न करी शक्या, तो तेमना सघला मह्हापणपणाने अतिशे धिक्कार थाउ!! धिक्कार थाउ!!! ते उपर शास्त्रमां कह्युंछे के, वह्होतेर कलामां कुशल एवा पंमित पुरुषो होय, तोपण जो तेमणे सर्व कलामां श्रेष्ठ एवी जे धर्मनी कला नथी जाणी, तो ते निश्चे अपंमितज जाणवा. माटे सर्व परीक्षा करतां धर्मरूप रत्ननी परीक्षा करवी, तेज श्रेष्ठ परीक्षा छे. ॥ए९॥

॥ अनुष्टुप् वृत्तम्. ॥

२ १ ३ ४ ५
जिणधम्मो ऽयं जीवाणं । अप्पुवो कप्पपायवो ॥
७ ० ए ६
सग्गापवग्गसुक्खाणं । फलाणं दायगो इमो ॥१००॥

अर्थ—(अयं के०) आ (जिणधम्मो के०) जिनधर्म जे ते (जीवाणं के) जीवोने (अप्पुवो के०) अपूर्व एटले अप्रसिद्ध एवो (कप्पपायवो के०) कल्पवृक्ष छे. केमके, (इमो के०) ए जिनधर्मरूप कल्पवृक्ष जे ते (सग्गापवग्गसुक्खाणं के०) स्वर्ग एटले देवलोक अने अपव-

र्ग एटले मोक्ष तेना सुखरूप (फलाए के०) फलने (दाइगो के०) आपनारो छे ॥१००॥

भावार्थ–आ जिनधर्मरूप कल्पवृक्ष अपूर्व छे एटले प्रसिद्ध कल्पवृक्ष तो, फक्त आ लोकने विषे रहेला पुद्गलिक सुखनेज आपनार छे परतु आ धर्मरूप कल्पवृक्षतो, स्वर्गादिक फलने तथा मोक्ष फलने आपनार छे माटे अपूर्व कल्पवृक्ष कह्यो एवु जाणीने तेनो ज आश्रय करवो ॥१००॥

१ २ ४ ३ ६ ५ ७ ८

धम्मो बधु सुमित्तो य। धम्मो य परमो गुरु ॥

१० ९ ११

मुक्खमग्गपयट्टाण। धम्मो परमसदणो ॥१०१॥

अर्थ–रे जीव! (धम्मो के०) आ जिनधर्म जे ते (बधु के०) बधु (भाई) समान छे (य के०) वली (सुमित्तो के०) सारा मित्र समान छे (य के०) वली (धम्मो के०) धर्म जे ते (परमो गुरु के०) उत्कृष्टा गुरु समान छे वली ते (धम्मो के०) धर्म जे ते (मुक्खमग्गपयट्टाण के०) मोक्ष मार्गने विषे प्रवर्त्तता पुरुषोने (परमसदणो के०) उत्कृष्टा रथ समान छे ॥१०१॥

भावार्थ—जेम आपद् कालने विषे भाई सहायता करे छे, तेम संसाररूप आपद्कालमां, आ जिनधर्म पण सहायता करे छे, माटे भाई समान छे. तथा सारो मित्र जेम हितकारी अर्थने मेलवी आपवाथी सुख करे छे, तेम आ धर्मरूप मित्र पण मनोवांछित सुख मेलवी आपवाथी सुमित्र समान छे. तथा गुरु जेम असत्मार्गथी पाछो वाले छे, तेम आ जिनधर्म पण, नरक तिर्यंचादिक दुर्गतिमां जवाथी पाछो वाले छे. माटे उत्कृष्टा गुरु समान छे.तथा रथे करीने जेम मार्गमां सुखे सुखे जवाय छे,तेम धर्मरूप रथे करीने मोक्ष मार्गमां सुखे सुखे जइ शकाय छे.माटे धर्मने परम रथ समान कह्यो छे. एवुं जाणीने आवा जैनधर्मने विषे उद्यम करवो. ॥१०१॥

॥ आर्यावृत्तम्. ॥

चउगइणंतदुहानल। पलित्तभवकाणणे महाभीमे ॥

सेवसु रेजीव तुमं । जिणवयणं अमियकुंभसमं ॥१०२॥

अर्थ-(महाग्गीमे के०) महा भयकर एवु (चउगइगातउहानल के०) च्यार गतिमा रहे-ला एवा अनता छ खरूप महोटा अग्नियें करीने (पलित्तभवकाणणे के०) लागतु एवु जे ससाररूप वन, तेने विषे (रेजीव के०) हे जीव! (तुम के०) तु (अमियकुम्ससम के०)अमृतना कुम्भ समान (जिणवयण के०) जिनराजना वचनने (सेवसु के०) सेवन करय एटले सिद्धातमा कहेला अनुष्ठानने विधि सहित अगीकार करय ॥१०२॥

भावार्थ-आ ससाररूप भयकर दावानलथी दाझेलो एवो जे तु, ते जिनवचनरूप अमृतना कुम्भमा मग्न था अर्थात् रुडा अनुष्ठानने ग्रहण करय जेथी तने अपूर्व सुखशाति थशे ॥१०२॥

२ ४ ३
विसमे भवमरुदेसे । अणतउहगिम्हतावसतत्ते ॥

६ ८ ७ १ ५
जिणधम्मकप्परुक्क । सरसु तुम जीव सिवसुहद ॥१०३॥

अर्थ-(जीव के०) हे जीव! (विसमे के०) विषम एटले चालनारने छ खकारी एवा, अने (अणतउहगिम्हतावसतत्ते के०) अनता छ खरूप ग्रीष्मऋतुना तापवडे सारी पेठे त-

पेला एवा (नवमरुदेसे के०) संसाररूप मारवाड देशने विषे (सिवसुहदं के०) मोक्ष सुखने आपनार एवा (जिणधम्मकप्परुक्खं के०) जिनधर्मरूप कल्पवृक्षने (तुमं के०) तुं (सरसु के० आश्रय करय. (आ जग्याये टीकाकारे कल्पवृक्षनुं स्मरण करय. एवो अर्थ कर्यो छे; ते विचारवा योग्य छे.) ॥१०३॥

भावार्थ–हे जीव! संसारनां अनेक दुःखरूप मारवाड देशनी तपेली रेती, तेमां भ्रमण करता प्राणियोने महोटा भाग्ये प्राप्त थयेलो जिनधर्मरूप कल्पवृक्ष, तेज आश्रय करवा योग्य छे. के, जेथी सकल वांछित सुखनी सिद्धि थाय. ॥१०३॥

किं बहुणा जिणधम्मे । जइयव्वं जह भवोदहिं घोरं ॥
लहु तरियम ऽणंतसुहं । लहइ जिअ सासयं ठाणं ॥१०४॥

अर्थ–हे आत्मन्! (किं बहुणा के०) घणुं कहेवे करीने शुं! तेप्रकारे (जिणधम्मे के०) जिनधर्मने विषे (जइयव्वं के०) यत्न करवो. (जह के०) जेम (जिअ के०) जीव जे ते (घोरं

के०) नयानक एवा (नवोदहिं के०) ससाररूप समुद्रने (लहु के०) शीघ्रपणे (तरिय के०) तरीने (अणतसुह के०) अनतु छे सुख ते जेने विषे एवु (सासय ठाण के०) शाश्वतु स्थान एटले मोक्ष तेने (लहइ के०) पामे ॥१०४॥

नावार्थ–हे नव्य जीवो ! आखा ग्रथनो सारमा सार एटलोज कहेवानो छे के, जिनधर्मने विषे प्रमाद रहितपणे प्रयत्न करो के, जेथी तमने मोक्षनु शाश्वतु सुख प्राप्त थाय ते सुखनु वर्णन थइ शके तेम नथी तेम छता जो तेना स्वरूपने जाणवानी मरजी होय तो, श्री आचारागजी सूत्रना पाचमा लोकसार नामा अध्ययनमा जोइ लेज्यो ॥१०४॥

आ ग्रथना ५८ मा तथा ६० मा पानानी पुठिमा जणाव्यु छे के, सागरोपमनु तथा पुद्गलपरावर्त्तनु स्वरूप ग्रथने अते जणावीशु, ते इहा जणावीए छीए

अति सूक्ष्मकालने एक समय कहे छे तेवा असख्याता समये एक आवली थाय तेवी (१६७७७२१६) एकक्रोड सडसठलाख शित्तोतेरहजार बशेंने सोल आवलीये, एक मुहूर्त्त

थाय ठे. तेवा त्रीश मुहूर्त्ते एक अहोरात्रीरूप दिवस थाय ठे. तेवा पंदर अहोरात्रीये एक पखवाडियुं थाय ठे. तेवा बे पखवाडिये एक महिनो थाय ठे. तेवा बार महिने एक वर्ष थाय ठे. तेवा असंख्याता कोडाकोडि वर्षे एक *पल्योपम थाय ठे. तेवा दश कोडाकोडि पल्योपमे एक अद्धा सागरोपम थाय. ॥इति सागरोपम प्रमाणम्.॥

एज रीते एटले पूर्वे कह्या तेवा दश कोडाकोडि सागरोपमे, उत्सर्प्पिणी अने बीजा दश कोडाकोडि सागरोपमे, अवसर्प्पिणी थाय. ए बे मलीने वीश कोडाकोडि सागरोपमे, एक कालचक्र थाय. एवा अनंता कालचक्रे एक पुद्गलपरावर्त्त थाय. ॥इतिपुद्गलपरावर्त्तप्रमाणम्.॥

---

*इहां पल्योपम त्रण प्रकारना ठे. ते कहे ठे. १ उद्धार पल्योपम. २ अद्धा पल्योपम. ३ क्षेत्र पल्योपम. तेमां वली एकेकना बादर अने सूक्ष्म एवा बे बे भेद ठे. तेमांना अद्धा पल्योपमनुं स्वरूप जणावीए ठीए. केम के, आ बादर अद्धा पल्योपमे करीनेज जीवोनां आउखां, कायस्थिति, कर्मस्थिति, पुद्गलस्थिति आदिकनुं प्रमाण गणाय ठे माटे. ते अद्धा पल्योपमना पण सूक्ष्म अने बादर एवा बे भेद ठे. तेमां प्रथम बादर अद्धा पल्योपमनुं स्वरूप कहीए ठीए.

देवकुरु उत्तरकुरु क्षेत्रमां जन्मेलां जुगलियाना वाल ते एवा के, जे जुगलने जन्मे एक बे यावत् सात

दिवस थया होय, तेवा जुगलियाना केश (वाल) लेइने तेना एवा ककडा करवा के, ते ककडानो बीजो क कडो थइ शके नही तेवा वालाग्रने च्यार गाउनो लांबो, च्यार गाउनो पहोलो अने च्यार गाउना ऊंडो एवा कूवामां ते वालाग्रने एवा ठांसीठांसीने भरीये के, तेना उपर थइने चक्रवर्तिनु सैन्य चाले, तो पण ते वालाग्र हाली शके नही तथा अग्निये बली शके नही, तथा पाणीए करी भींजाय नही एटले तेनी अंदर पाणी उतरी शके नही, तथा वायरे करी ते वालाग्र उडी शके नही एवा ठांसी ठांसीने भरया होय, पछी ते वालाग्रनो एकेको ककडो सो सो वर्षे काढीए ते काढता काढता ज्यारे ते कूवा तमाम खाली थाय, त्यारे एक अद्धा बादर पल्योपम थाय तेनां सख्याता कोडाकोडि वर्ष थाय आ दृष्टांत कथन मात्र छे केम के, आ प्रमाण गणत्रीमां आवतु नथी गणत्रीमां तो सूक्ष्म अद्धा पल्योपम आवे छे तेनु स्वरूप निचे कहीए छीए

पूर्व कह्या एवा जुगलियाना एकेका वालाग्रना, असंख्याता खंड कल्पवा ते वालाग्रना खंडे करी पूर्वे कह्या प्रमाणे, ते कूवो ठांसी ठांसीने भरीये पछी तेमांथी पूर्वनी पेठे एकेको वालनो ककडो सो सो वर्षे काढीए पछी ज्यारे ते कुवो तमाम खाली थाय, त्यारे एक सूक्ष्म अद्धा पल्योपम थाय तेना असंख्याता कोडाकोडि वर्ष थाय तेवा दश कोडाकोडि सागरोपमे एक अद्धा सागरोपम थाय एवी रीतना सागरोपमनु प्रमाण आ जग्याए जाणवु आ वार्त्तानो विशेष विस्तार श्री अनुयोगद्वार सूत्र तथा पांचमा कर्म ग्रंथमां छे त्यांथी विस्तारना अर्थिये जोइ लेवु

आ ग्रंथनो बालावबोध करनार कहे छे के,—

॥ उपजाति वृत्तम् ॥

प्रबन्धचिन्तामणि,धर्मबिन्दु।श्रीहारिभद्राष्टकसंघपट्टाः ॥
नाथान्तरेणान्वियुता यतः स्युः । सोयं प्रभावो मयि संघदृष्टेः ॥ १ ॥

॥ अनुष्टुप वृत्तम् ॥

मन्मुखान्निर्गतो यावान् । अस्यार्थो लिखितो निशि ॥
विद्याभ्यासवतां तुष्टे । कचरा गोपाल श्रेष्ठिना ॥ २ ॥

॥ इति श्री जैनीय अध्यापक, शास्त्री रामचंद्र दीनानाथ विरचित श्री वैराग्यशतकनो दंमान्वय सहित बालावबोध समाप्त. ॥

॥ श्री जैन बोल विचार. ॥

बोल १ लो

१ आत्मा ॥ १ समय ॥ (ऊंणामां ऊंणो काल)॥ १ प्रदेश ॥ (जेनो विभाग नथी थतो) १ परमाणु (जेनाथी वीजी कोइ पण ऊणी वस्तु नथी,) १ सिद्धसिला ॥ १ असयम ॥

बोल २ जो

१ राग, ने २ द्वेष ॥ १ सापेक्ष, ने २ निरपेक्ष ॥ १ निश्चे, ने २ व्यवहार ॥ १ सिद्धना जीव, ने २ संसारी जीव ॥ १ पर्याप्ता, ने २ अपर्याप्ता ॥ १ प्रत्येक, ने २ साधारण ॥ १ गद्य, ने २ पद्य ॥ १ लोक, ने २ अलोक ॥ १ द्रव्य, ने २ भाव ॥ १ उत्सर्ग ने २ अपवाद ॥ १ जीवराशि, ने २ अजीवराशि ॥ १ श्वेताम्बर, ने २ दिगंबर ॥ १ सूक्ष्म, ने २ बादर ॥ १ त्रस ने २ थावर ॥ १ उत्सर्पिणी, ने २ अवसर्पिणी ॥ १ सन्नी, ने २ अ

संज्ञी ॥ १ बाह्य तप, ने २ आभ्यंतर तप ॥ १ सामान्य,ने २ विशेष ॥ १ कृष्णपक्षी जीव, ने २ शुक्लपक्षी जीव ॥ १ शाश्वत, ने अशाश्वत ॥ १ आरंभ, ने परिग्रह ॥ १ अर्थदंड, ने २ अनर्थदंड ॥ १ कालिक सूत्र, ने २ उत्कालिक सूत्र ॥ १ सरागी संयम, ने २ वीतरागी संयम ॥ १ छद्मस्थ, ने २ केवली ॥ १ परित संसारी, ने २ अनंत संसारी ॥ १ सुलभबोधि जीव, ने २ दुर्लभबोधि जीव ॥ १ देश विरति धर्म, ने २ सर्व विरति धर्म ॥

बोल ३ जो.

त्रण गुप्ति. १ मन गुप्ति, २ वचन गुप्ति, ने ३ काय गुप्ति ॥ ३ त्रण दंड. १ मन दंड, २ वचन दंड, ने ३ काय दंड ॥ त्रण तत्त्व. १ देव तत्त्व, २ गुरु तत्त्व, ने ३ धर्म तत्त्व ॥ त्रण शल्य. १ माया शल्य, २ नियाण शल्य, ने ३ मिथ्यादर्शन शल्य ॥ त्रण लिंग. १ स्त्री लिंग, २ पुरुष लिंग, ने ३ नपुंसक लिंग ॥ त्रण दृष्टि. १ समकित दृष्टि, २ मिथ्या दृष्टि, ने ३ मिश्र दृष्टि ॥ त्रिपदी. १ उत्पाद, २ व्यय, ने ३ ध्रुव ॥ त्रण वस्तु. १ हेय, २ ज्ञेय, ने ३ उपादेय ॥ त्रण दंड. (शिक्षा.) १ हकार, २ मकार, ने ३ धिक्कार ॥ त्रण अज्ञान. १ मतिअज्ञान, २श्रुत अज्ञान, ने ३विभंग ज्ञान ॥ त्रण प्रकारना आहार. १उज आहार,

२ लोम आहार, ने ३ कवल आहार ॥ त्रण प्रकारना आत्मा १ अंतरात्मा, २ बहीरात्मा,
ने ३ परमात्मा ॥ त्रण गारव १ ऋद्धिगारव, २ रसगारव, ने ३ शातागारव ॥ त्रण विरा-
धना १ ज्ञान विराधना, २ दर्शन विराधना, ने ३ चारित्र विराधना ॥ त्रण प्रकारना जीव
१ जव्य, २ अजव्य, ने ३ नोजव्य नोअजव्य ॥ त्रण वचन १ एकवचन, २ द्विवचन, ने
३ बहुवचन ॥ त्रण दर्शन १ समकित दर्शन, २ मिथ्या दर्शन, ने ३ मिश्र दर्शन ॥ त्रण
मनोरथ १ क्यारे हु आरंज परिग्रहने गंडीश? २ क्यारे हु अणगार थइश? अने ३ क्यारे
हु आलोवी निंदी पमित मरणे मरीश? ॥ त्रण लोक १ ऊर्ध्व लोक, २ अधो लोक, ने
३ तिर्छो लोक ॥ त्रण प्रकारना जड १ ऋजुजड, २ वक्रजड, ने ३ ऋजुप्राज्ञ ॥ त्रण लोक
१ स्वर्ग, २ मृत्यु, ने ३ पाताल ॥ १ द्रव्य २ गुण, ने ३ पर्याय ॥ त्रण प्रकारना जव्य
१ निकटजव्य, २ मध्यजव्य, ने ३ दुर्जव्य ॥ त्रण प्रकारना जीव १ जवाजिनंदी, २ पु
द्गलानंदी, ने ३ आत्मानंदी ॥ त्रण विकलेंद्रि १ बेइंद्रि, २ तेइंद्रि, ने ३ चौरेंद्रि ॥ त्रण
प्रकारना वैराग्य १ दुःख गर्भित, २ मोह गर्भित, ने ३ ज्ञान गर्भित ॥ १ जघन्य, २ मध्यम,
ने ३ उत्कृष्ट ॥ समकिती पुरुषना त्रण लिंग १ सिद्धांत सांजलवानी अतिशे अजिलाषा,

२ चारित्र धर्म (व्रत पच्चरकाण करवा) नी अतिशे अनिलापा, ने ३ देव गुरु प्रमुख उत्तम पुरुपोनी वैयावृत्य करवामां सावधान ॥ तिर्यंच पंचेंद्रिना त्रण नेद. १ जलचर, थलचर, ने ३ खेचर ॥ मनुष्यना त्रण नेद. १ कर्म नूमिना, २ अकर्म नूमिना, ने ३ अंतरद्वीपना ॥

बोल ४ थो.

च्यार कपाय. १ क्रोध, २ मान, ३ माया, ने ४ लोन ॥ च्यार नापा. १ सत्य नापा, २ असत्य नापा, ३ मिश्र नापा, ने ४ व्यवहार नापा ॥ च्यार अनुयोग. १ चरण करणानुयोग, २ द्रव्यानुयोग, ३ धर्मकथानुयोग, ने ४ गणितानुयोग ॥ च्यार प्रमाण. १ प्रत्यक्ष प्रमाण, २ अनुमान प्रमाण, ३ उपमा प्रमाण, ने ४ आगम प्रमाण ॥ च्यार गति. १ नरक २ तिर्यंच, ३ मनुष्य, ने ४ देवता ॥ च्यार ध्यान. १ आर्त्त ध्यान, २ रौद्र ध्यान, ३ धर्म ध्यान, ने ४ शुक्ल ध्यान ॥ च्यार वेद. १ रुग्वेद, २ यजुर्वेद, ३ सामवेद, ने ४ अथर्वण वेद ॥ च्यार प्रकारनी बुद्धि. १ उत्पातकी, २ विनयकी, ३ कार्मणकी, ने ४ परिणामकी ॥ च्यार प्रकारनी स्त्रीयो. १ पद्मणी, २ हंसणी, ३ चित्रणी, ने ४ शंखणी ॥ च्यार तीर्थ. १ साधु, २ साध्वी, ३ श्रावक, ने ४ श्राविका ॥ च्यार प्रकारनी कथा. १ आक्षेपिणी, २ विक्षेपिणी,

३ निर्वेदिनी, ने ४ सवेदिनी ॥ च्यार प्रकारनु अदत्त १ तीर्थंकर अदत्त, २ गुरु अदत्त,
३ स्वामी अदत्त,ने ४ जीव अदत्त ॥ च्यार विकथा १ स्त्री कथा, २ भक्त कथा,३ देश कथा,
ने ४ राज कथा ॥ च्यार जातिना देवता १ भवनपति, २ वाणव्यंतर, ३ जोतिषी, ने ४
वैमानिक ॥ च्यार प्रकारना आहार १ अशन, २ पान, ३ खादिम, ने ४ स्वादिम ॥
च्यार निक्षेपा १ नाम, २ स्थापना, ३ द्रव्य, ने ४ भाव ॥ च्यार असल वर्ण १ ब्राह्मण,
२ क्षत्रिय, ३ वैश्य, ने ४ शूद्र ॥ च्यार प्रकारनी चतुरंगी सेना १ हाथी, २ घोडा, ३ रथ,
ने ४ पायदल ॥ च्यार जातिना पुरुषो १ उगीने उग्या, ते भरतेश्वर २ उगीने आथम्या,ते
ब्रह्मदत्त चक्रवर्त्ती ३आथमीने उग्या,ते हरिकेशी अणगार ने ४ आथमीने आथम्या,ते का
लिकसूर कसाइ ॥ च्यार प्रत्येक बुद्ध १ करकंडु, २ डुम्मुह, ३ नमि, ने ४निग्गइ ॥ च्यार
प्रकारनो धर्म १ आचार धर्म, २ दया धर्म, ३ क्रिया धर्म,ने ४ वस्तु धर्म ॥ धर्मना च्यार-
कारण १ दान, २ शील, ३ तप ने ४ भावना ॥ १ द्रव्य, २ क्षेत्र, ३ काल, ने ४ भाव
१ नारकीना जीवने महावेदना, ने अल्प निर्जरा जाणावी २ साधुने महावेदना, ने
महा निर्जरा गजसुकुमारनी पेठे,३देवताने अल्प वेदना,ने अल्प निर्जरा,ने ४सैलेशी करणे

चौदमे गुणगाणे महानिर्ज्जरा, ने अल्प वेदना. ॥ च्यार प्रकारे जीव नरकायु बांधे ॥ १ महा आरंभमां वर्त्ततोथको. २ महापरिग्रहमां व० ३ पंचेंद्रियजीवोनो वध करतोथको, ने ४ मांसनो आहार करतो थको ॥ च्यार प्रकारे जीव तिर्यंचायु बांधे. १ अल्प माया करवाथी, २ विशेष माया करवाथी, ३ अलीक बोलवाथी, ने ४ कूडां तोल कूडां माप करवाथी. ॥ च्यार प्रकारे जीव मनुष्यायु बांधे. १ भद्रक प्रकृतिये वर्त्ततो, २ विनित प्रकृतिये व० ३ दयासहितपणे व० ने ४ मत्सर रहितपणे व० ॥ चार प्रकारे जीव देवायु बांधे. १ सराग संयमे करी, २ देश संयममां वर्त्तवे करी, ३ बाल तपे करी, ने ४ अकाम निर्ज्जराए करी ॥ च्यार प्रकारना शूर पुरुष. १ क्षमा शूर अरिहंत, २ तप शूर अणगार, ३ दान शूर वैश्रमण, ने ४ युद्ध शूर वासुदेव ॥ मनुष्यनी चार अवस्था. १ गर्भावस्था, २ बाल्यावस्था, ३ यौवनावस्था, ने ४ वृद्धावस्था ॥ ४ अंतिम(छेल्लो) चतुर्विध संघ. १ श्री दुःप्रसह आचार्य, २ फल्गुश्री आर्या, (साध्वी) ३ नागिल श्रावक, ने ४ सर्वश्री श्राविका ॥ ४ दर्शन. १ चक्षु दर्शन, २ अचक्षु दर्शन, ३ अवधि दर्शन, ने ४ केवल दर्शन ॥ च्यार प्रकारनी सद्दहणा. १ जीवादिक नव तत्त्वनो यथार्थ रीते अभ्यास तथा विचार करवो, २ आचार्य, उपाध्याय, ने साधु आदिक

नी सेवा करवी, ३ समकितथी पडेला एवा जे पासह्मादिक, तेमनो सग करवो नही, ने
४ अन्यदर्शनी (मिथ्यादृष्टि) नो सग करवो नही ॥ ४ वध तत्त्वना च्यार न्नेद १ प्रकृति
वध, २ स्थितिवध, ३ अनुन्नाग वध, ने ४ प्रदेश वध ॥ मोक्ष तत्त्वना च्यार न्नेद १ ज्ञान,
२ दर्शन, ३ चारित्र, ने ४ तप ॥ पुण्य पाप आश्री चौन्नगी १ पुण्यानुवधी पुण्य, २ पा-
पानुवधी पाप, ३ पुण्यानुवधी पाप, ने ४ पापानुवधी पुण्य ॥ देवताने चालवानी च्यार प्र
कारनी गति १ चमा, २ चपला, ३ जयणा, ने ४ वेगा ॥

वोल ५ मो

पाच इडियो १ श्रोत इन्डि, २ चक्षु इन्डि, ३ घ्राण इन्डि, ४ रस इन्डि, ने ५ स्पर्श
इन्डि ॥ पाच जाति १ एकेंन्डि, २ वेइन्डि, ३ तेइन्डि, ४ चौरेंन्डि, ने ५ पचेन्डि ॥ पाच समवाय
१ काल, २ स्वन्नाव, नियत(न्नावी,) ४ पूर्वकृत, ने ५ उद्यम ॥ पाच प्रकारना शरीर १ औ
दारिक, २ वैक्रिय, ३ आहारक, ४ तैजस, ने ५ कार्मण ॥ पाच प्रमाद १ मद, २ विषय, ३ कषाय,
४ निद्रा, ने ५ विकथा ॥ पाच महाव्रत १ प्राणातिपात विरमण, २ मृषावाद वि० ३ अदत्तादान
वि० ४ मैथुन वि० ने ५ परिग्रह वि० ॥ पाच अनुत्तर विमान १ विजय, २ विजयत, ३ जयत,

४ अपराजित, ने ५ सर्वार्थसिद्ध ॥ पांच चारित्र. १ सामायिक चारित्र, २ छेदोपस्थापनीय चा० ३परिहारविशुद्धिक चा० ४ सूक्ष्मसंपराय चा०ने ५यथाख्यात चारित्र ॥ पांच प्रकारना देव.१ नविय इव्यदेव,२ नरदेव,३ धर्मदेव,४ देवाधिदेव,ने ५ नावदेव ॥ पांच ज्ञान.१ मति ज्ञान, २ श्रुत ज्ञान, ३ अवधि ज्ञान, ४ मनःपर्यवज्ञान,ने ५ केवलज्ञान ॥ पंचागी. १ सूत्र, २ निर्युक्ति, ३ नाप्य,४ चूर्णी, ने ५ टीका ॥ पांच समकित. १ उपशम समकित, २क्षयोपशम स० ३ क्षायिक स० ४ सास्वादान स० ने ५ वेदक स० ॥ पांच प्रकारना विषय. १ शब्द, २ रूप, ३ रस, ४ गंध, ने ५ स्पर्श ॥ पांच समिति. १ इर्या समिति, २ नापा समिति, ३ एषणा समिति,४ आदानमत्त नंम निक्षेपना समिति,ने ५ उच्चार पासवण खेलजल्ल सिंघाण पारिठावणिया समिति ॥ पांच आचार. १ ज्ञान आचार, २ दर्शन आचार, ३ चारित्र आचार, ४ तप आचार, ५ ने वीर्य आचार ॥ पांच निर्ग्रंथ. १ पुलाक. २ वकुश, ३ कुशील, ४ निर्ग्रंथ, ने ५ स्नातक ॥ तीर्थंकरनां पांच कल्याणक. १ च्यवन,२ जन्म, ३ दीक्षा, ४ केवल, ने ५ निर्वाण ॥ पांच स्थावरनां गोत्र. १ पृथ्वीकाय,२ अप्काय, ३ तेउकाय, ४ वायुकाय, ने ५ वनस्पतिकाय ॥ हवे तेनां नाम कहे छे. १ इंद्रियावर काय,२

वनीथावर काय, ३ सपीथावर काय, ४ सुमति थावर काय, ने ५ पयावत्र थावर काय ॥ पाच जातिना तिर्थंच १ जलचर, २ स्थलचर, ३ खेचर, ४ उर परिसर्प, ने ५ नूज परिसर्प ए पांच गर्नज तिर्यंच, अने ६-१० पाच समूर्छिम तिर्यंच पचेंद्रिय, एम दश नेद ॥ पाच प्रकारना जोतिषी देवो १ चन्द्र, २ सूर्य, ३ ग्रह, ४ नक्षत्र, ने ५ तारा ॥ पाच प्रकारना दान १ अनय, २ सुपात्र, ३ अनुकपा, ४ उचित, ने ५ कीर्त्ति ॥ पाच प्रकारना पासत्था १ पासत्थो, २ उसन्नो, ३ कुशीलियो, ४ ससत्तो, ने ५ अहळदो ॥ पाच प्रकारना दूषण १ शका–वीतरागना वचनमा सदेह, २ काङ्क्षा–जिनमत विना वीजा मतनी वाछा करवी, ३ विचिकित्सा–धर्मना फलने विषे सदेह करवो, ४ अन्यतीर्थिनी प्रसशा, ने ५ अन्यतीर्थिनो परिचय ॥ पाच नूषण १ जिनमार्गने विषे कुशल होय, २ जिनशासनने दिपाववु तथा वृद्धि थाय तेम करवु, ३ तीर्थनी सेवा करवी, ४ जिनधर्मने विषे दृढता राखवी, ने ५ देव गुरु तथा सिद्धातनो विनय वैयावृत्य करवो ॥ पाच लक्षण १ उपशम एटले च्यार कषायनु टालवु, २ सवेग एटले मोक्षना सुखनी अनिलाषा राखवी, ३ निर्वेद एटले ससारना दुःखथी उदास रहेवु, ४ अनुकपा एटले जीवने दुःखथी निवारण करवानी इ

ह्या, ने ५ आस्तिक्य एटले वीतरागना वचन उपर दृढ आस्था राखवी ॥

बोल ६ ठो.

६ आवश्यक. १ सामायिक, २ चउविसत्थो, ३ वंदना, ४ पडिक्कमणुं, ५ काउस्स-ग्ग, ने ६ पच्चक्खाण ॥ ६ संघयण. १ वज्रऋषभनाराच, २ ऋषभनाराच, ३ नाराच, ४ अर्धनाराच, ५ कीलिका, ने ६ छेवठ्ठुं ॥ ६ लेश्या. १ कृष्ण, २ नील, ३ कापोत, ४ तेजो ५ पद्म, ने ६ शुक्ल ॥ ६ काय. १ पृथ्वीकाय, २ अप्काय, तेउकाय, ४ वायुका-य, ५ वनस्पतिकाय, ने ६ त्रसकाय ॥ ६ संस्थान. १ समचतुरस्र, २ न्यग्रोध परिमंडल, ३ सादि, ४ कुब्ज, ५ वामन, ने ६ हुंडक ॥ ६ पर्याप्ति. १ आहार पर्याप्ति, २ शरीर प० ३ इंद्रिय प० ४ श्वासोच्छ्वास प० ५ भाषा प० ने ६ मनःपर्याप्ति ॥ ६ आरा. १ सुखम सु-खमा, २ सुखमा, ३ सुखम दुःखमा, ४ दुःखम सुखमा, ५ दुःखमा, ने ६ दुःखम दुःख-मा ॥ ६ द्रव्य. १ धर्मास्ति काय, २ अधर्मास्ति काय, ३ आकाशास्ति काय, ४ जीवास्ति काय, ५ पुद्गलास्ति काय, ने ६ अद्धा समय काल ॥ ६ भाषा. १ मागधी भाषा, २ प्रा-कृत भाषा, ३ संस्कृत भाषा, ४ शौरशेनी भाषा, ५ पैशाची भाषा, ने ६ अपभ्रंश भाषा ॥

श्रावकना ६ आगार १ राजाने कारणे, २ ज्ञाति आदिकने कारणे, ३ बलवत चोर तथा
म्लेछादिकने कारणे, ४ देवताने कारणे, ५ अटवीने विषे आजीविकाने कारणे, ने ६ माता
पिताने कारणे ॥ साधु ६ कारणे आहार करे १ क्षुधानी वेदनाये, २ आचार्यादिकनी वै
यावच्च करवाने अर्थे, ३ इर्यासमिति शोधवा माटे, ४ संयम पालवा माटे, ५ जीवितव्य र
क्षा माटे, ने ६ शुभ ध्यान करवा माटे ॥ साधु ६ कारणे आहार न करे १ ज्वरादिक
रोग आवे, २ मात्रापने उपसर्ग रूप कारणे, ३ ब्रह्मचर्य राखवा माटे, ४ तप करवा माटे,
५ जीव दया पालवा माटे, ने ६ अंत संलेषणाये शरीर छांडवा माटे ॥ षट् कारक १ क-
र्त्ता, २ कार्य (कर्म), ३ कारण, ४ संप्रदान, ५ अपादान, ने ६ आधार ॥ ६ प्रकारना दिग्
आहार १ अधो दिशि आहार, २ ऊर्ध्व दिशि०, ३ पूर्व दिशि०, ४ पश्चिमदिशि०, ५ उत्तर
दिशि०, ने ६ दक्षिण दिशि० ॥ समकितनी ६ प्रकारनी भावना १ आ समकित, धर्मरूप
वृक्षनु मूल छे २ आ समकित, धर्मरूप नगरनु द्वार छे, ३ आ समकित धर्मरूप मंदिरनो
मूल पायो छे ॥ ४ आ समकित, धर्मने रहेवानो आधार छे, ५ आ समकित, धर्मनु भा
जन एटले पात्र छे, ने ६ आ समकित, धर्मनो निधि छे ॥ ६ प्रकारना स्थान १ जीव छेज,

२ ते जीव नित्य छे, ३ ते जीव कर्मनो कर्त्ता छे, ४ ते जीव पोताना करेलां कर्म प्रत्ये भोग वे, ५ ते जीवने मोक्ष छे, ने ६ ते जीवने मोक्षनो उपाय एटले कर्म रहित थवानुं रूडुं साधन छे ॥ छ प्रकारनी जतना. अन्यतीर्थि, अन्यतीर्थिना देव, अने अन्यतीर्थिए गृहण करेलां अरिहंतनां चैत्य तेमने बे हाथ जोडी वंदन करवुं नही, २ पूर्वे कह्या तेमने नमस्कार करवो नही, ३ तेमनी साथे बोलाव्या विना बोलवुं नही, ४ तेमनी साथे वारंवार बोलवुं नही, ५ तेमने अशनपानादि धर्म बुद्धिए आपवुंनही,ने ६ तेमने गंध पुष्पादि मोकलवां नही।

बोल ७ मो.

सप्त भंगी. १ स्याद् अस्ति, २ स्याद् नास्ति, ३ स्याद् अस्ति नास्ति, ४ स्याद् अवक्तव्य, ५ स्याद् अस्ति अवक्तव्य, ६ स्याद् नास्ति अवक्तव्य, ने ७ स्याद् अस्तिनास्ति युगपत् अवक्तव्य ॥ सात भय. १ आलोक भय, २ परलोक भय, ३ आदान भय, ४ अकस्मात् भय, ५ अजीव भय, ६ मरण भय, ने ७ पूजाश्लाघा भय ॥ सात नरकनां नाम. १ घमा, २ वंशा, ३ सैला. ४ अंजणा, ५ रिठा, ६ मघा, ने ७ माघवती ॥ तेनां सात गोत्र. १ रत्नप्रभा, २ शर्कराप्रभा, ३ वालुकाप्रभा, ४ पंकप्रभा, ५ धूमप्रभा, ६ तमःप्रभा,

ने ७ तमस्तम प्रभा ॥ सात व्यसन १ जुवारु, २ मांस, ३ मदिरा, ४ वेश्यानो संग, ५ महोटी जीवहिंसा, ६ चोरी, ने ७ परस्त्री सेवन ॥ सात नय १ नैगम, २ संग्रह, ३ व्यवहार, ४ ऋजुसूत्र, ५ शब्द, ६ समभिरूढ, ने ७ एवंभूत ॥ सात समुद्घात ॥ १ वेदना समुद्घात, २ कषाय०, ३ मरणांतिक०, ४ वैक्रिय०, ५ तैजस०, ६ आहारक०, ने ७ केवली समुद्घात ॥ आयुष्य घटवाना सात प्रकार १ सराग स्नेहना भयथी, २ दंड शस्त्रादिकना घातथी, ३ अत्यंत आहार करवाथी, नेत्र अने शूलादिकनी वेदनाथी, ५ पराघातथी, ६ सर्पादिकना स्पर्शथी, ने ७ श्वासोच्छ्वास रुंधवाथी ॥

बोल ८ मो

आठ सिद्धि १ अणिमा सिद्धि, २ महिमा सिद्धि, ३ लघिमा सिद्धि, ४ गरिमा सिद्धि, ५ प्राप्ति सिद्धि, ६ प्राकाम्य सिद्धि, ७ ईशित्व सिद्धि, ने ८ वशित्व सिद्धि ॥ आठ मद १ जाति मद, २ कुल मद, ३ बल मद, ४ रूप मद, ५ तप मद, ६ श्रुत मद, ७ लाभ मद, ने ८ ऐश्वर्य मद ॥ आठ कर्म १ ज्ञानावरणी, २ दर्शनावरणी, ३ वेदनी, ४ मोहनी, ५ आयु ६ नाम, ७ गोत्र, ने ८ अंतराय कर्म ॥ इत्यादि ॥

॥ अथ श्री मूर्ख प्रतिबोध सज्झाय. ॥

ज्ञान कदि नवि थाय, मूरखने ज्ञान कदि नवि थाय; कहेतां पोतानुं पण जाय, ॥ मू० १ ॥ ए टेक ॥ श्वान होय ते गंगा जलमां, सो वेला जो न्हाय; अडसठ तीरथ फरि आवे पण, श्वानपणुं नवि जाय ॥ मू० के० २ ॥ क्रूर सर्प पय पान करंतां, संतपणु नवि थाय; कस्तूरिनुं खातर जो कीजे, वास लसण नवि जाय ॥ मू० के० ३ ॥ वृषा समे सुग्री ते पक्षी, कपि उपदेश कराय; ते कपिने उपदेश न लाग्यो, सुग्री गृह विखाय ॥ मू० के० ४ ॥ नदि मांहे निशि दिन रहे पण, पाषाणपणु नवि जाय; लोह धातु टंकण जो लागे, अग्नि तुरत झराय ॥ मू० के० ५ ॥ काग कंठमां मुक्ताफलनी, माला ते न धराय; चंदन चर्चित अंग करीजे, गर्धव गाय न थाय ॥ मू० के० ६ ॥ सिंह चरम कोइ शियाल सुतने, धारे वेश बनाय; शियाल सुत पिण सिंह न होवे, शियालपणु नवि जाय ॥ मू० के० ७ ॥ ते माटे मूरखथी अलगा, रहे ते सुखीया थाय; ऊखर भूमि बीज न होवे, उलटुं बीज ते जाय ॥ मू० के० ८ ॥ समकितधारी संग करीजे, भव भय भीति मिटाय; मयाविजय सद्गुरु सेवाथी, बोधिबीज सुख पाय ॥ मू० के० ९ ॥ इति श्री सज्झाय संपूर्णम् ॥

॥ इति श्री वैराग्यरत्नाकर भाग १ ला ॥

॥ समाप्त ॥